

دائنامہ
شہادت
حضرت
زہرا سلام اللہ علیہا

بہ
اہتمام
ف
علیہ
نبا

دانشنامه

شهادت حضرت زهرا سلام علیها

جلد یکم

به اهتمام: علی لباف

لیاف، علی، ۱۳۵۲

دانشنامه شهادت حضرت زهرا علیها السلام / به اهتمام علی لیاف، تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۵.

۱۹۶ ص. (دوره) 6 - 020 - 539 - 964 ISBN

ISBN: 964 - 539 - 021 - 4 (ج ۱)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. فاطمه زهرا علیها السلام، ۸۰ قبل از هجرت - ۱۱ ق. شهادت، الف، عنوان.

۲۲ د ل / ۲ / ۲۷ BP ۲۹۷ / ۹۷۲

۱۶۱۰۹ - ۸۵ م

کتابخانه ملی ایران

به سفارش:

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

شابک ۹۶۴-۵۳۹-۰۲۱-۴ ۹۶۴-۵۳۹-۰۲۱-۴ ISBN 964 - 539 - 021 - 4

دانشنامه شهادت حضرت زهرا علیها السلام - جلد یکم

به اهتمام: علی لیاف

ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر

حروفچینی و صفحه‌آرایی: شبیر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۵

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

چاپ: کیان گرافیک

وب سایت: <http://www.monir.com>

پست الکترونیک: info@monir.com

تهران، خیابان مجاهدین، چهارراه ایسردار، ساختمان پزشکان، واحد ۹ - تلفن و فاکس: ۷۷۵۲۱۸۳۶ (خط ۴)

دیگر مراکز پخش: نشر نیک‌معارف: ۶۶۹۵۰۰۱۰ • نمایشگاه کتاب اعراف: ۲۲۲۰۸۵۲۹

نشر رایحه: ۸۸۹۷۶۱۹۸ • پخش آینه: ۳۳۹۳۰۴۹۶

۲۲۰۰ تومان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم بہ

حضرت زہرا سلام اللہ علیہا

کہ تا لحظہ شہادتش،

بیشترین رنج ہمارا از سقیفہ کشید.

گروہ طرح و تحقیق فاطمیہ

کتاب مناظره بین شیعه و سنی
شب های پیشاور
کتاب های تیجانی
امامت و سیاست و کتاب های تاریخی
در سایت زیر موجود است
www.funpic.persianguig.ir

این دانشنامه را با یاد آوری فتوای مرجع عالیقدر

حضرت آیه الله العظمی تبریزی

آغاز می نمایم.

ما هو نظرکم فی الروایات التي تعرضت الی مالاقته أم الائمة فاطمة الزهراء صلوات الله علیها من ممارسات تعسفية علی أیدی الحاکمین مثل کسر ضلعها و اسقاط جنینها المسمى بمحسن بن علی صلوات الله علیهما و لطمها علی خدها و منعها من البكاء الذي اشتد علیها فی ليلها و نهارها بعد فقد أبيها رسول الله صلی الله علیه و آله و ما الی ذلك ؟ و الحمد لله رب العالمین .

بسمه تعالی

جلال الزایا والا تمدانم التي صبت علی أم الائمة علیها
فاطمة الزهراء البتول بنت الرسول صلوات الله علیها
لا یغص من سائر الحوادث و المظالم التي ~~صفتها~~ ^{صفتها} عن ذلك حد
و در دنیا انقل لوم یکن اثبت و اظهر و کیف ^{صفتها} ^{صفتها}
خفا و قبرها و عدم الادمار الی هذا الیرم انه شیخ ^{صفتها} ^{صفتها}
من قبل فلان و فلان و فی ذلك کفایة لمن له ادنی بصيرة
و اقل هدایة و الله علی ما نقول و کلمة

فی ذی قعدة شهر شعبان الحرام ۱۳۱۴ هـ

طلیحہ

انکیزہ نگارش دانشنامہ شہادت حضرت زہرا علیہا السلام

انگیزه نگارش بیداد زمانه، غربت فاطمه علیها السلام

تابستان ۱۳۷۹

روزنامه اطلاعات

شماره ۲۱۹۳۶

چاپ مقاله محمد جواد حجّتی کرمانی با عنوان «وحدت اسلامی

از شعار تا عمل»:

«در مجلس ترجمی... مداح محترمی... یکمرتبه به مناسبت مادر
متوفی گریز به روضه حضرت زهرا(س) زد و با نام و نشان، از سه ضربه
لگد... و فریادهای حضرت زهرا(س) با آب و تاب و هیجان فراوان یاد
کرد... و حقیر پس از مداحی، خطر کرده و پشت بلندگو رفتم و صریحاً
گفتم... بسیاری از این نقل‌های معمول و رایج در زبان پاره‌ای از
روضه‌خوانان و مداحان و حتی پاره‌ای از گویندگان و نویسندگان،
از نظر اهل تحقیق و تتبع در تاریخ، غیر معتبر و حتی غیر صحیح و
معمول است...!»

***

تابستان ۱۳۷۹

انتشار کتاب «الزهراء (ع) القدوة»^۱

به قلم: سید محمد حسین فضل الله، چهره سیاسی لبنان:

«وَهُنَاكَ بَعْضُ الْحَوَادِثِ الَّتِي تَعَرَّضْتُ لَهَا مِمَّا لَمْ تَتَأَكَّدْ لَنَا بِشَكْلِ
قَاطِعٍ وَجَازِمٍ، كَمَا فِي مَسْأَلَةِ خَرْقِ الدَّارِ فِغْلًا، وَكَسْرِ الضِّلْعِ،
وَإِسْقَاطِ الْجَنِينِ وَلَطْمِ حَدِّهَا وَضَرْبِهَا...»^۲

***

پاییز ۱۳۷۹

فصلنامه ندای اسلام

شماره ۳

چاپ مقاله عبدالعزیز نعمانی با عنوان «فاطمه زهرا از ولادت تا

افسانه شهادت»:

«برخی آگاهانه یا ناآگاهانه شهادت حضرت فاطمه زهرا (رضی الله عنها)

را عنوان می نمایند، تا از این رهگذر مظلومیت اهل بیت پیامبر را به

اثبات برسانند، غافل از آن که جعل چنین داستانی...!»^۳

***

---

۱ - الگو، اسوه، پیشوا.

۲ - چاپ: دارالملاک.

۳ - «و برخی حوادث - از آن دسته که به صورت یقینی و قطعی بر ما ثابت نشده است - وجود دارد که من با آن‌ها مخالفت کردم.

همانند مسأله تحقق آتش زدن خانه، شکستن پهلو، فرو انداختن جنین و سیلی زدن بر گونه آن بانو و کتک زدن وی...!»

زمستان ۱۳۷۹

فصلنامه ندای اسلام

شماره ۴

مصاحبه با محمد جواد حجّتی کرمانی:

«در روزه خوانی‌ها مخصوصاً در ایام فاطمیه، آنچه که احساسات اهل سنت را جریحه‌دار می‌کند اعم از روایتهای ضعیف، روزه‌های سنت و دروغ و... از صدا و سیما پخش نشود و در مجامع عمومی گفته نشود...!»

***

تابستان ۱۳۸۰

فصلنامه ندای اسلام

شماره ۶

گزارش خطبه‌های نماز جمعه مولوی عبدالحمید:

«آنچه امروز مطرح می‌شود و یا نوشته می‌شود مورد قبول ما نیست و طبق عقیده ما حضرت فاطمه در بستر خویش وفات نموده و کسی ایشان را به شهادت نرسانده است...!»

***

پاییز ۱۳۸۰

فصلنامه ندای اسلام

شماره ۷

توضیح حوزه علمیه دارالعلوم زاهدان درباره مقاله

«افسانه شهادت»:

«حضرت فاطمه زهرا رضی الله عنها با آن که درجه و رتبه‌اش از همه زنان عالم و شهدا برتر است ولی رحلتش به صورت طبیعی بوده و...!»

***

تابستان ۱۳۸۱

روزنامه آفتاب

شماره ۶۶۸

چاپ مقاله محمد جواد حجّتی کرمانی با عنوان «ولای علی(ع) پایه

وحدت اسلامی»:

«در مورد وفات حضرت زهرا(س) در منابع متقدم و متأخر... واژه وفات به کار رفته است و بر حسب آنچه در این‌گونه منابع آمده است حضرت زهرا(س) پس از رحلت حضرت رسول(ص) چندان غمگین شد که شب و روز می‌گریست و چندان دلسوخته و لاغر و نحیف و به شدت بیمار شد که پس از اندک مدتی رحلت فرمود.»!

***

تابستان ۱۳۸۱

روزنامه آفتاب

شماره ۶۹۲

چاپ مقاله محمد جواد حجّتی کرمانی با عنوان «حجّت روشن ما،

قول و عمل امام علی(ع)»:

«نمی‌دانم تا به حال کتابی مثل کتاب جناب آقای جعفر مرتضی‌عاملی با این تتبع و تحقیق روایی تألیف شده باشد تنها و تنها برای اثبات آتش زدن در خانه حضرت زهرا(س) و کتک خوردن آن حضرت(س) آن هم در مقام اجتهاد و درایت - و نه روایت - ناکام مانده باشد.»!

***

بهار ۱۳۸۲

چاپ و توزیع کتاب «وحدت و شفقت صحابه و اهل بیت»
به قلم: صالح بن عبدالله الدرویش، قاضی دادگاه عالی قطیف:

«اخیراً افسانه شهادت حضرت فاطمه را بافته‌اند و پر و بال می‌دهند.»!

***

تابستان ۱۳۸۲

سایت اینترنتی «Persian talk»

درج مقاله «دلایل نادرست بودن شهادت حضرت زهرا»:

«برای نخستین بار در زمان صفویه داستان دروغین شهادت حضرت

زهرا مطرح شد...!»

***

تابستان ۱۳۸۳

فصلنامه ندای اسلام

شماره ۱۸

گزارش خطبه‌های نماز جمعه مولوی عبدالحمید:

«خطیب جمعه اهل سنت زاهدان در خصوص وفات حضرت فاطمه

رضی الله عنها که در چند سال اخیر تحت عنوان شهادت از آن یاد

می‌کنند و آن را تبلیغ می‌کنند، فرمودند:

عنوان کردن شهادت و تبلیغ کردن آن به این صورت نه به نفع اسلام

است و نه به نفع فریقین شیعه و سنی...!»

***

فاطمیه ۱۳۸۴

خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)

گزارش مصاحبه با محسن کدیور

«کدیور در باب اظهارات مداحان افزود:

اینکه در صدر اسلام برخورد نامناسبی با امام علی (ع) و حضرت زهرا (س) شده، مسلم است ولی جزئیات آن برای ما به طور تاریخی قابل اثبات نیست، یا اثبات دشوار است و درباره اینکه برخورد فیزیکی شده است یا نه، لا اقل تاریخ نمی تواند به این سادگی ثابت کند...»!

***

تابستان ۱۳۸۵

انتشار کتاب «فاطمه زهرا از خود دفاع می کند»^۱

به قلم: ایوب گنجی:^۲

«افراد جاهلی که تلاش می کنند مقام شهادت را برای فاطمه اثبات کنند تا بر فضایلش افزوده گردد، مثل اینکه غافل اند که مقام صدیقین بالاتر از شهیدان است و فاطمه جزو صدیقه ها بوده است.»!

***

آنچه ملاحظه فرمودید،^۳ دورنمایی از شبهه افکنی های مُعاصر بود که انگیزه تدوین دانشنامه ای با موضوع شهادت صدیقه طاهره (س) را فراهم آورد.

---

۱ - چاپ: کانون فرهنگی قبا، سنندج.

۲ - وی در کتابش، فرازهای اصلی از مقاله عبدالعزیز نعمانی با عنوان «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت» را به طور کامل تکرار کرده و در شرح مطالب آن، قلم فرسایی نیز نموده است.

۳ - جهت رعایت امانت داری، متن شبهات را بدون ویراستاری نقل نموده ایم.

دورنا

نگاهی گذرا به نگاشته‌ها

جلد یکم از این دانشنامه، مشتمل بر متن پنج کتاب می‌باشد که
پیش از این به چاپ رسیده‌اند و هم‌اکنون با تجدید نظر و اضافات، تقدیم می‌گردند.

نکاتی چند درباره دانشنامه شهادت حضرت زهرا علیها السلام

- ۱- مخاطب دانشنامه، نسل جوان شیعیان می باشد.
- ۲- هدف از نگارش دانشنامه، تحکیم باورهای تاریخی این نسل از شیعیان می باشد.
- ۳- استناد به منابع مکتب خلفا، تنها به دلیل رعایت اصول علمی مناظره و آداب نقد می باشد.
- ۴- مباحث دانشنامه - از لحاظ نظم منطقی - ادامه مباحث مندرج در مجموعه چهار جلدی «مظلومی گمشده در سقیفه»، کتاب های «شعله های همیشه» و «عبور از تاریکی» می باشد.

کتاب یکم

به رنگ خون

سیری در نصوص شهادت حضرت زهرا علیها السلام

- پیش‌گفتار ۳۳
- بررسی و تبیین شبهه مندرج در روزنامه آفتاب ۳۵
- نکته یکم) ۳۵
- نکته دوم) ۳۵
- نکته سوم) ۳۵
- نکته چهارم) ۳۶
- نکته پنجم) ۳۶
- شیوه‌شناسی شبهه افکنی حجتی کرمانی ۳۷
- شیوه الف) ۳۷
- شیوه ب) ۳۷
- شیوه ج) ۳۷

- گفتار یکم: شهادت حضرت زهرا(ع) ، حقیقتی انکارناپذیر ۳۹
- آشنایی با عوامل تأثیرگذار بر رنجوری جسم صدیقه طاهره(ع) ۴۱
- عامل یکم) ۴۲
- عامل دوم) ۴۲
- عامل سوم) ۴۳
- جمع‌بندی عوامل فوق ۴۳
- عامل چهارم) ۴۳
- نتیجه‌گیری از بررسی عوامل رنجوری صدیقه طاهره(ع) ۴۷
- تعریف شهادت و انطباق آن بر رحلت صدیقه طاهره(ع) ۴۹
- توصیف صدیقه طاهره(ع) به «مقتوله»، تأکیدی بر شهادت ۵۱
- تذکری در پایان ۵۲
- گفتار دوم: شهادت حضرت زهرا(ع) ، واژه ماندگار ۵۳
- معنای لغوی وفات و عدم تعارض آن با مفهوم شهادت ۵۳
- مثال الف) ۵۴
- مثال ب) ۵۵
- مثال ج) ۵۵
- بررسی کاربرد واژه «وفات» در منابع متقدم و متأخر ۵۶
- الف) کاربرد واژه وفات در کتاب «مناقب» ابن شهر آشوب ۵۶
- دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت» در این کتاب ۵۶
- دلیل یکم) ۵۶
- دلیل دوم) ۵۷
- دلیل سوم) ۵۷

- ب) کاربرد واژه وفات در کتاب «روضه الواعظین» ۵۸
 دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت» در این کتاب ۵۸
 دلیل یکم) ۵۸
 دلیل دوم) ۵۹
 دلیل سوم) ۵۹
- ج) کاربرد واژه وفات در کتاب «منتهی الآمال» ۶۰
 دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت» در این کتاب ۶۰
 دلیل یکم) ۶۰
 دلیل دوم) ۶۱
 دلیل سوم) ۶۱
 دلیل چهارم) ۶۱
- د) کاربرد واژه وفات در کتاب «أعیان الشیعه» ۶۲
- ه) کاربرد واژه وفات در سایر منابع متقدم و متأخر ۶۲
 معرفی کتاب «وفاة الصّدیقه علیها السلام» ۶۲
 دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت» در این کتاب ۶۳
 دلیل یکم) ۶۳
 دلیل دوم) ۶۳
- بررسی لطمات جسمانی حضرت زهرا علیها السلام در منابع متقدم و متأخر ۶۴
- الف) لطمات جسمانی حضرت زهرا علیها السلام در کتاب «مناقب» ۶۴
 سند شماره ۱) ۶۴
 سند شماره ۲) ۶۴
- ب) لطمات جسمانی حضرت زهرا علیها السلام در کتاب «منتهی الآمال» ۶۵
 نمونه شماره ۱) ۶۵
 نمونه شماره ۲) ۶۶

- ج) لطمات جسمانی حضرت زهرا(ع) در کتاب «وفاة الصّدّيقه(ع)» ۶۶
نمونه شماره (۱) ۶۶
نمونه شماره (۲) ۶۷
- د) رنج‌های حضرت زهرا(ع) در کتاب «روضه الواعظین» ۶۸
سند شماره (۱) ۶۸
سند شماره (۲) ۶۸
- ه) رنج‌های حضرت زهرا(ع) در کتاب «أعیان الشیعه» ۶۹
یادآوری ۷۰
- و) لطمات جسمانی حضرت زهرا(ع) در سایر منابع متقدم و متأخر ۷۲

کتاب دوم

با کاروان جوین

سوگنامه شهادت حضرت زهرا علیها السلام در میراث مکتوب نیشابور

- پیش‌گفتار ۷۷
- گفتار یکم: همسفر با جوینی ۷۹
- جوینی شافعی ۷۹
- جوینی و غازان‌خان ۸۰
- میراث جوینی ۸۰
- گفتار دوم: نکوداشت جوینی ۸۳
- جوینی در نگاه ذهبی ۸۳
- تمجیدهای ذهبی از جوینی ۸۴
- جمع‌بندی ۸۵
- گفتار سوم: حقیقت گمشده ۸۷
- جوینی و رنج‌های حضرت فاطمه علیها السلام ۸۷

۲۲ * دانشنامه شهادت حضرت زهرا (ع)

۸۸ ..... فضائلُ الزهراء (ع)

۹۰ ..... محنةُ فاطمه (ع)

۹۳ ..... شهادتها (ع)

۹۴ ..... خاتمه

حقایق پنهان

تأملی کوتاه در تحریف اسناد فاطمیّه

- پیش‌گفتار ۹۷
- گفتار یکم: حذف و سانسور حقایق ۱۰۱
- نمونه ۱: تحریف در کتاب مُرُوجُ الذهب ۱۰۲
- تذکر ۱۰۵
- پیوست یکم ۱۰۶
- پیوست دوم ۱۰۷
- پیوست سوم ۱۰۸
- نمونه ۲: نشانه تحریف در نوشتار بلاذری ۱۰۹
- کتمانی در پی‌کتمان: سکوت در ماجرای سقط حضرت محسن علیه السلام ۱۱۰
- نشانه‌های شهادت حضرت زهرا علیها السلام در منابع اهل سنت ... ۱۱۲
- حکایتی دیگر از کتمان: پیشینه ماجرای «احراق» نزد اهل تسنن .. ۱۱۵

گفتار دوم: تحریف و جابه‌جایی حقایق ۱۱۹

● نمونه ۱: تحریف در کتاب المعارف ۱۲۰

پیوست یکم ۱۲۳

پیوست دوم ۱۲۴

● نمونه ۲: تحریف در کتاب صحیح بخاری ۱۲۵

گفتار سوم: توجیه با هدف کتمان حقایق ۱۲۹

● نمونه ۱: تلاش ابن‌ابی‌الحدید برای تبرئه خلفا ۱۳۰

کتاب چهارم

تازیانه بر وحی

حضرت محسن علیه السلام در منابع اهل سنت

- گفتار یکم: شیوه‌های تحریف اسناد سقط حضرت محسن علیه السلام ۱۳۵
- حکایت غربت ۱۳۵
- شیوه یکم: انکار سقط حضرت محسن علیه السلام ۱۳۶
- قالب اول) ادعای مرگ حضرت محسن علیه السلام در کودکی! ۱۳۶
- سند شماره یک و دو / نقل طبری و ابن اثیر ۱۳۶
- سند شماره سه / نقل ابن حجر عسقلانی ۱۳۶
- سند شماره چهار / نقل ابن قدامه ۱۳۷
- سند شماره پنج / نقل سبط بن جوزی ۱۳۷
- کتعانی در پی کتمان / نقل مقدسی ۱۳۸
- قالب دوم) ادعای مرگ حضرت محسن علیه السلام در نوزادی! ۱۳۹
- سند شماره یک / نقل بدخشانی ۱۳۹

- ۱۳۹ ..... قالب سوم) ادعای مرگ حضرت محسن (ع) پس از تولد! ۱۳۹
- ۱۳۹ ..... سند شماره یک / نقل ابن حزم اندلسی ۱۳۹
- ۱۴۰ ..... شیوه دوم: کتمان حوادث سقط حضرت محسن (ع) ۱۴۰
- ۱۴۰ ..... سند شماره یک / نقل ابن صباغ مالکی ۱۴۰
- ۱۴۰ ..... سند شماره دو / نقل صفوری شافعی ۱۴۰
- ۱۴۱ ..... سند شماره سه / نقل ابن بطریق ۱۴۱
- ۱۴۱ ..... کتمانی شگفت انگیز / نقل ابو[یحیی] جعفر النقیب ۱۴۱
- ۱۴۲ ..... نشانه‌های کشف حقیقت ۱۴۲
- ۱۴۲ ..... ابن ابی دارم و سقط حضرت محسن (ع) ۱۴۲
- ۱۴۳ ..... اثبات الوصیه و سقط حضرت محسن (ع) ۱۴۳
- ۱۴۵ ..... گفتار دوم: آشنایی با حقیقت ماجرای سقط حضرت محسن (ع) ۱۴۵
- ۱۴۵ ..... حقیقت پنهان ۱۴۵
- ۱۴۶ ..... اعتراف تکان دهنده «نظام معتزلی» ۱۴۶
- ۱۴۶ ..... آشنایی با شخصیت علمی «نظام» ۱۴۶
- ۱۴۶ ..... دیدگاه ابن حزم اندلسی ۱۴۶
- ۱۴۶ ..... دیدگاه خطیب بغدادی ۱۴۶
- ۱۴۶ ..... دیدگاه ابن ما کولا ۱۴۶
- ۱۴۷ ..... متن اعتراف «نظام» درباره حضرت محسن (ع) ۱۴۷
- ۱۴۷ ..... سند شماره یک / نقل شهرستانی ۱۴۷
- ۱۴۷ ..... سند شماره دو / نقل صفدی ۱۴۷

کتاب پنجم

زخم آتش

احراق بیت فاطمه علیها السلام در منابع اهل سنت

- پیش‌گفتار ۱۵۱
- گفتار یکم: بررسی استناد ماجرای تهدید به احراق ۱۵۳
- ثبت ماجرای «تهدید بیت فاطمه علیها السلام به احراق» در سایر منابع اهل سنت ۱۵۳
- کتاب «الإمامة و السياسة» نوشته «ابن قُتَيْبَةَ دِيْنَوْرِي» است ۱۵۵
- تصریحات اهل سنت به صحّت انتساب کتاب «الإمامة و السياسة» به «ابن قُتَيْبَةَ» ۱۵۵
- ۱- تصریح «ابوبکر بن العربی» ۱۵۵
- ۲- تصریح «نجم الدین عمر بن محمد مکی» ۱۵۵
- ۳- تصریح «قاضی ابو عبدالله تنوزی» ۱۵۵
- ۴- تصریح «ابن حَجَر هَيْتَمِي» ۱۵۵
- ۵- تصریح «ابن خلدون» ۱۵۵

- ۶- تصریح «تقی‌الدین فاسی مکی» ۱۵۶
- ۷- تصریح «شاه‌سلامه‌الله» ۱۵۶
- تصریحات محققان معاصر عرب به صحت انتساب کتاب «الإمامة و
السیاسة» به «ابن قتیبه» ۱۵۶
- ۱- تصریح «فرید وجدی» ۱۵۶
- ۲- تصریح «عمر رضا کحاله» ۱۵۶
- مهم‌ترین دلایل مخالفان انتساب کتاب «الإمامة و السياسة» به «ابن قتیبه» ۱۵۷
- پاسخ به محورهای چهارگانه ۱۵۸
- پیوست یکم ۱۶۰
- پیوست دوم ۱۶۱
- گفتار دوم: بررسی دلالت ماجرای تهدید به احراق ۱۶۳
- آشنایی با عقاید مذهبی «ابن قتیبه دینوری» ۱۶۳
- نکات راهگشا در تحلیل اندیشه‌های «ابن قتیبه» ۱۶۳
- نکته یکم ۱۶۳
- نکته دوم ۱۶۴
- نکته سوم ۱۶۴
- نکته چهارم ۱۶۴
- فرازهایی از عقاید «اهل حدیث» ۱۶۵
- ۱- عقیده صریح و بی‌پروا به تجسیم و تشبیه خداوند! ۱۶۵
- ۲- تقدیرگرایی به مفهوم جبری آن! ۱۶۵
- ۳- فضیلت خلفای چهارگانه به ترتیب خلافت آن‌ها! ۱۶۵
- ۴- عدالت همه صحابه! ۱۶۵
- ۵- وجوب اطاعت از سلطان جائز! ۱۶۵

- دستیابی به شخصیت مذهبی «ابن قتیبه» ۱۶۵
 ۱- دیدگاه «ذهبی» ۱۶۵
 ۲- دیدگاه «ابن حجر عسقلانی» ۱۶۶
 جمع‌بندی ۱۶۶

انگیزه ثبت سندی حاکی از «تهدید بیت فاطمه علیها السلام به احراق» توسط

- «ابن قتیبه» چیست؟ ۱۶۷
 الف) در مسیر پاسخ‌گویی ۱۶۷
 سیری در مطالب مندرج در کتاب «الإمامة و السياسة» ۱۶۸
 سیر یکم ۱۶۸
 سیر دوم ۱۶۸
 سیر سوم ۱۷۰
 سیر چهارم ۱۷۱
 سیر پنجم ۱۷۲
 ب) نتیجه‌گیری ۱۷۵
 سایر مورخین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را ثبت نموده‌اند . ۱۷۷

چرا مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة» از «آتش زدن درب

- خانه فاطمه علیها السلام» سخنی به میان نمی‌آورد؟ ۱۷۸
 الف) در مسیر پاسخ‌گویی ۱۷۸
 تبیین پرسش ۱۷۸
 یادآوری انگیزه مؤلف کتاب، از ثبت سند حاکی از «تهدید بیت فاطمه علیها السلام به احراق» ۱۷۹
 نمونه‌هایی از تلاش مؤلف کتاب، برای صیانت از این انگیزه ۱۸۰
 معیار مؤلف کتاب، برای ثبت یا کتمان حوادث فاطمیّه ۱۸۲
 ب) نتیجه‌گیری ۱۸۲

- جستجو برای کشف اسناد حاکی از «آتش زدن درب خانه فاطمه (ع)»
 در منابع اهل سنت ۱۸۴
- الف) قرائن آتش زدن درب خانه فاطمه (ع) ۱۸۴
- نقل «بلاذری» ۱۸۴
- نقل «ابوالفداء» ۱۸۵
- نقل «ابن عبدربه» ۱۸۵
- ب) نشانه‌هایی از اسناد آتش زدن درب خانه فاطمه (ع) ۱۸۶
- نقل «ابن ابی الحدید» ۱۸۶
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۸۷
- نقل «مسعودی» ۱۸۹
- ثبت سند حاکی از «ضرب و جرح حضرت زهرا (ع)» توسط «ابن قتیبه»
 و حذف آن از کتاب «المعارف» ۱۹۰
- نقل «ابن شهر آشوب مازندرانی» ۱۹۰
- نقل «گنجی شافعی» ۱۹۰
- پیوست سوم ۱۹۱
- خاتمه ۱۹۲
- و آنگاه که تعصب، دیده عقل را نابینا می‌کند ۱۹۳

به رنگ خون

سیری در نصوص شهادت حضرت زهرا علیها السلام

به اهتمام: علی لباف

با همکاری: میثم توکلی مینا

پیش‌گفتار

برخی شبهات، هرچه لطیف‌تر بیان شوند، فریبنده‌تر و خطرناک‌تر اند. هم‌کشف و استخراج آن‌ها دشوارتر است و هم پاسخ‌گویی به آن‌ها مشکل‌تر.

گاهی تشخیص یک شبهه در لابه‌لای نوشته‌های یک فرد، مستلزم آگاهی و اشراف کامل بر دستگاه فکری اوست. پیچیده‌ترین شبهات، شبهاتی‌اند که در قالب تحقیق و پژوهش مطرح می‌شوند و ابرازکننده آن‌ها، از موضع «جستجوگر کنجکاو» سخن می‌رانند.

این سنخ شبهات، هیچ‌گاه «به‌طور مستقیم» به انکار یک واقعیت تاریخی رو نمی‌آورند؛ بلکه شگرد اصلی در طراحی آن‌ها این است که: خواننده خود را در تردید و تعجب فرو می‌برند.

آنچه در پی خواندن این‌گونه شبهات پدید می‌آید، موجی از تردید، ابهام و شگفتی است که در نهایت، خواننده را «ناخودآگاه» به سوی انکار سوق می‌دهد.

انکاری که روح را می‌خراشد و شاید هیچ‌گاه بر زبان جاری نشود!!

یکی از همین گونه شبهات، ضمن پرسش و پاسخی که در شماره ۶۶۸ از روزنامه آفتاب، به قلم محمد جواد حجّتی کرمانی درج گردیده، قابل مشاهده است که متن آن بدین شرح می‌باشد:

پرسش:

«در باب ظلم به حضرت زهرا(س) بعد از وفات رسول خدا(ص) چه می‌گویند؟ علت مرگ حضرت زهرا چه بود؟»^۱

پاسخ حجّتی کرمانی:

«باری: در مورد وفات حضرت زهرا(س) در منابع متقدم و متأخر از جمله مناقب ابن شهر آشوب (ج ۳ ص ۳۶۱) روضة الواعظین ابن فثال نیشابوری (ص ۱۸۱) منتهی الامال محدث قمی (ص ۹۹) و اعیان الشیعه سید محسن امین عاملی (ج ۱ ص ۳۱۹) و بسیاری از منابع متقدم و متأخر دیگر واژه «وفات» به کار رفته است و برحسب آنچه در این گونه منابع آمده است حضرت زهرا(س) پس از رحلت رسول(ص) چندان غمگین شد که شب و روز می‌گریست و چندان دلسوخته و لاغر و نحیف و به شدت بیمار شد که پس از اندک مدتی رحلت فرمود. در پاره‌ای از کتب ناراحتی‌های مربوط به مشاجرات و درگیری‌های پس از وفات رسول خدا(ص) را هم مزید بر علت کرده‌اند. اما نمی‌توان گفت تمام مواردی که امروز نقل می‌شود آنگونه که آقای محدثین پنداشته‌اند، متواتر و اجماعی است... شهادت یا وفات حضرت زهرا(س) یک مقوله تاریخی است... و بزرگان شیعه هم که رحلت آن حضرت را «وفات» ثبت کرده‌اند، سنی نبوده‌اند!»

۱ - متن اصلی این پرسش مربوط به مقاله جناب آقای جواد محدثین در شماره ۳۷۷ روزنامه جام جم می‌باشد که با اشاره ضمنی به افکار و اندیشه‌های انحرافی محمد جواد حجّتی کرمانی، در مقام مناظره، از وی سؤال کرده بود:

«اساساً علت درگذشت آن حضرت چه بود؟ آیا مرگ طبیعی بود؟»

پرسش و پاسخ فوق (به قلم محمد جواد حجّتی کرمانی، مندرج در روزنامه آفتاب) در واقع، به جهت پاسخ‌گویی به این سؤال نگاشته شده است.

بررسی و تبیین شبهه مندرج در روزنامه آفتاب

نکته یکم

القاکننده شبهه، رحلت و وفات را «مرگ طبیعی»! معنا نموده و تأکید بر آن را به منزله انکار «شهادت» دانسته است! به عبارت دیگر، نامبرده، استفاده از واژه «وفات» درباره حضرت فاطمه زهرا علیها السلام را مترادف با «عدم به شهادت رسیدن ایشان» می‌پندارد و بر آن اصرار می‌ورزد!

نکته دوم

القاکننده شبهه، با استناد به استفاده عالمان شیعه از واژه «وفات: مرگ طبیعی!» چنین وانمود می‌نماید که همه به کاربرندگان این واژه، قائل به «شهید نشدن» حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بوده‌اند!

نکته سوم

از آن جایی که ترجمه وفات به «مرگ طبیعی»! و به کار بردن آن برای اشاره به رحلت حضرت زهرا علیها السلام از ابتکارات اهل سنت است، القاکننده شبهه برای دفع هرگونه اتهام، تصریح می‌کند: بزرگان شیعه هم که رحلت آن حضرت را «وفات» ثبت کرده‌اند، سنی نبوده‌اند!

همین تأکید، حاکی از آن است که وی - همانند سنیان - «وفات» و «شهادت» را در تضاد با یکدیگر می‌پندارد و لذا دفاع او از به کارگیری واژه «وفات: مرگ طبیعی!»، در واقع کوششی پنهان برای انکار «به شهادت رسیدن حضرت فاطمه زهرا علیها السلام» می‌باشد!

نکته چهارم)

القاکنده شبهه، دلیل درگذشت حضرت فاطمه (ع) را به غصه‌های ناشی از فقدان رسول خدا (ص) و اندوه حاصل از فراق آن حضرت (ص) محدود نموده و با «بزرگ نمایی انحصارگرایانه‌ای» بر آن تأکید خاص می‌ورزد!

نکته پنجم)

القاکنده شبهه، جهت حفظ وجهه علمی خود، به تأثیرگذاری برخی ناراحتی‌های مربوط به مشاجرات و درگیری‌های پس از رحلت پیامبر (ص) اشاره می‌کند؛ ولی به طور ضمنی، وجود این عوامل (لطمات جسمانی) را انکار می‌نماید!

وی برای دستیابی به هدف خود از «سه شیوه» بهره می‌برد که به تفکیک به آن‌ها اشاره می‌نمایم.

شیوه‌شناسی شبهه افکنی حجتی کرمانی

شیوه الف)

وی هنگامی که می‌خواهد از «وفات: مرگ طبیعی!» - آن هم تنها به دلیل غم فراق رسول خدا ﷺ - سخن بگوید، پس از اشاره به چند کتاب مشهور در میان شیعیان، می‌نویسد:

در بسیاری از منابع متقدم و متأخر دیگر، واژه «وفات» به کار رفته است! بدین ترتیب، عقیده به «مرگ طبیعی: شهید نشدن» حضرت زهرا علیها السلام را به تعداد زیادی از کتاب‌های شیعیان نسبت می‌دهد و برای دیدگاه خود، طرفداران فراوانی ترسیم می‌نماید!

شیوه ب)

نامبرده، تصریح به وجود «لطمات جسمانی» را به «پاره‌ای از کتب» نسبت می‌دهد و بدین وسیله، چنین وانمود می‌نماید که:

«در اغلب و اکثر کتاب‌ها» هیچ اشاره‌ای به تأثیرگذاری «لطمات جسمانی» در رحلت حضرت زهرا علیها السلام نگردیده است!

شیوه ج)

القاکننده شبهه، پس از محکوم نمودن نقل‌های «لطمات جسمانی» به درج شدن در «تعداد اندکی از کتاب‌ها»، این نقل‌ها را به شدت تضعیف نموده و به انکار تواتر آنها می‌پردازد.

به عبارت دیگر، چنین القا می‌نماید که:

در صحت و اعتبار «عواملی: لطمات جسمانی» که تنها «پاره‌ای از کتب» از آنها یاد نموده‌اند، شک و تردید اساسی وجود دارد!

گفتار یکم

شهادت حضرت زهرا علیها السلام، حقیقتی انکارناپذیر

ما هرگز منکر غصه‌ها و گریه‌های جانگداز صدیقه طاهره علیها السلام در سوگ رحلت پدر بزرگوارشان، رسول خدا صلی الله علیه و آله نیستیم. ما نیز می‌پذیریم و باور داریم که آن سوز و گدازها در غم فقدان رسول خدا صلی الله علیه و آله، تأثیر جانکاهی بر جسم و جان حضرت فاطمه علیها السلام نهاده است.

اما آنچه به شدت با آن مخالفیم، «بزرگ نمایی انحصارگرایانه» این بخش از رنج‌های فاطمه زهرا علیها السلام است؛ چراکه این قبیل تأکیدها را تلاشی برای به فراموشی سپردن سایر رنج‌های جسمی و روحی آن حضرت علیها السلام می‌دانیم.

محدود نمودن «دلایل رحلت حضرت زهرا علیها السلام» به رنج‌های ناشی از فراق رسول خدا صلی الله علیه و آله و غفلت از سایر عوامل تأثیرگذار بر رنجوری جسم شریف ایشان، جفایی نابخشودنی در حق زهرا علیها السلام می‌باشد که در نهایت، به انکار «شهادت ایشان» می‌انجامد.

ما در عین پذیرش تأثیر عمیقِ اندوه بی پایان صدیقه طاهره (ع) در فقدان رسول خدا (ص)، بر نقش آفرینی عوامل بسیار مهم دیگری در رحلت حضرت زهرا (ع)، تأکید ویژه می‌ورزیم.

در ضمن، یادآور می‌شویم که در صفحات تاریخ، هیچ نشانه‌ای از ضعف جسمانی حضرت زهرا (ع) تا قبل از حوادث سال یازدهم هجری، به چشم نمی‌خورد^۱ و بر خلاف آنچه برخی پنداشته‌اند،^۲ «نصوص تاریخی»، حاکی از قوت جسمانی حضرت فاطمه زهرا (ع) می‌باشد؛^۳ هرچند که اظهار شده:

«فاطمه از نظر جسمی کوچک و لاغر بود...»^۴

---

۱ - عباس محمود عفا در کتاب «فاطمه الزهراء و الفاطمیون» (چاپ دوم، صفحه ۶۸) بر این

نکته تصریح می‌نماید.

۲ - دکتر علی شریعتی در کتاب «فاطمه، فاطمه است» (صفحه ۱۱۷) می‌یندرد:

«فاطمه اساساً تنی ضعیف داشت.»^۱

۳ - سید محسن امین در کتاب «أعیان الشیعه» (جلد ۱، صفحه ۳۰۷) به نقل از کتاب

«مستدرک حاکم نیشابوری» بر این نکته، تصریح می‌آورد.

۴ - ایوب گنجی، فاطمه زهرا از خود دفاع می‌کند، ص ۳۶.

آشنایی با عوامل تأثیرگذار بر

رنجوری جسم شریف صدیقه طاهره علیها السلام

دورنمایی کلی از لطامات جسمی و روحی صدیقه طاهره علیها السلام

ابن قولویه (متوفای ۳۶۷)

در کتاب «کامل الزیارات» (صفحه ۳۳۳) نقل می‌کند:

[عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ عليه السلام: قَالَ جَبْرَائِيلُ خِطَاباً لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله:
وَ أَمَا أَبْنَتُكَ فَتُظَلَّمُ وَ تُحْرَمُ وَ يُؤْخَذُ حَقُّهَا غَضَباً الَّذِي
تَجْعَلُهُ لَهَا وَ تُضْرَبُ وَ هِيَ حَامِلٌ وَ يُدْخَلُ عَلَيَّ حَرِيمِهَا وَ
مَنْزِلِهَا بِغَيْرِ إِذْنٍ، ثُمَّ يَمَسُّهَا هَوَانٌ وَ ذُلٌّ، ثُمَّ لَا تَجِدُ مَانِعاً وَ
تَطْرَحُ مَا فِي بَطْنِهَا مِنَ الضَّرْبِ وَ تَمُوتُ مِنْ ذَلِكَ الضَّرْبِ...]

[از امام صادق عليه السلام: جبرئیل خطاب به رسول خدا صلى الله عليه وآله گفت:
و اما دخترت؛ مورد ستم واقع می‌شود و محروم می‌گردد و
حقیش غاصبانه گرفته می‌شود؛ همان حقی که تو برایش
قرار می‌دهی. و در حالی که باردار است، او را می‌زنند و به
حريم و خانه‌اش بدون اجازه وارد می‌شوند.

سپس [از جهت ورود مهاجمان به خانه‌اش] به او خواری و
ذلت می‌رسد، بعد هم [مدافع و] بازدارنده‌ای نمی‌یابد و به
جهت کوفته شدن، فرزندی را که در بطن دارد، فرو می‌اندازد
و به دلیل آن ضربه، از دنیا می‌رود...

عامل یکم)

همان طور که تأکید نمودیم، نخستین عامل مؤثر، غصه‌ها و گریه‌های ناشی از اندوه رحلت رسول خدا (ص) بود؛ اندوهی که ماهرگز به عمق آن پی نخواهیم بُرد.

عامل دوم)

دومین عامل مؤثر، لطمات روحی ناشی از مظلومیت، غربت و تنهایی وصی بر حق رسول خدا (ص)، یعنی امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع) بود.

ابن شهر آشوب (متوفای ۵۸۸)

در کتاب «مناقب آل ابی طالب» (جلد ۲، صفحه ۲۰۵، چاپ: مکتبه العلمیه) نقل می‌کند:

دَخَلَتْ أُمُّ سَلَمَةَ عَلَيَّ فَاطِمَةَ (ع) فَقَالَتْ لَهَا:

كَيْفَ أَصْبَحْتَ عَن لَيْلَتِكَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ (ص)؟ قَالَتْ:

أَصْبَحْتُ بَيْنَ كَمَدٍ وَ كَرْبٍ، فَقَدِ النَّبِيَّ وَ ظَلَمِ الْوَصِيَّ. هَتِكَ
- وَاللَّهِ - حِجَابُهُ...

ام سلمه بر فاطمه (ع) وارد شد و به وی گفت:

ای دختر رسول خدا (ص)! شب خود را چگونه صبح نمودی؟

فرمود: میان غصه و غم به صبح رساندم. [غصه] فقدان

پیامبر و [غم و اندوه] ظلم به جانشین وی.

به خدا سوگند! حرمت وصی پایمال شد...

عامل سوم)

سومین عامل مؤثر، لطمات روحی ناشی از تحقیر شخصیت
والامقام حضرت فاطمه زهرا علیها السلام توسط خلیفه وقت و اطرافیان
بود.^۱

طبرسی (متوفای قرن ۶)

در کتاب «احتجاج» (جلد ۱، صفحه ۱۰۷) نقل می‌کند:

[حضرت فاطمه زهرا علیها السلام پس از اتمام خطبه فدک فرمودند:]

لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَيْتِي^۲ وَ دُونَ ذَلَّتِي...^۳

کاش پیش از [روز] خواری و سقوطم، مرده بودم...

جمع بندی عوامل فوق

لطمات روحی صدیقه طاهره علیها السلام تنها به غم و اندوه جانسوز از
دست دادن رسول خدا صلی الله علیه و آله منحصر نبوده است؛ بلکه بایستی بر این غصه
جانگداز، دو اندوه جانکاه دیگر را هم افزود.

عامل چهارم)

چهارمین عامل مؤثر - که در رأس همه عوامل قرار دارد - صدمات
جسمانی ناشی از هجوم به «بیت فاطمه علیها السلام» و ضرب و جرح شدید
صدیقه طاهره علیها السلام بود.

۱- ر.ک: شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید معتزلی، ج ۱۶، ص ۲۱۴.

۲- «هینتی» از ماده «هون: خواری» می‌باشد.

۳- در منبع فوق، «هینتی: راحتی‌ام» چاپ شده است؛ لکن «هینتی» از لحاظ ادبیات عرب

مناسب‌تر به نظر می‌رسد.

به عبارت دیگر، رنجوری جسم شریف حضرت فاطمه (ع) تنها ناشی از لطمات روحی ایشان نبوده است و تأثیرگذاری عمیق صدمات جسمانی بر رنجوری جسم شریف ایشان را نباید از یاد برد.

قاضی نعمان مغربی (متوفای ۳۶۳)

در کتاب «دعائم الإسلام» (جلد ۱، صفحه ۲۳۲) نقل می‌کند:

[عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ (ع) عَنْ أَبِيهِ (ع): قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَسْرَ إِلَى فَاطِمَةَ (ع) أَنَّهَا أَوْلَى (أَوْلَى) مَنْ يَلْحَقُ بِهِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ فَلَمَّا قُبِضَ وَ نَالَهَا مِنَ الْقَوْمِ مَا نَالَهَا لَزِمَتْ الْفِرَاشَ وَ نَحَلَ جِسْمُهَا وَ ذَابَ لَحْمُهَا وَ صَارَتْ كَالْخِيَالِ.]

[از امام جعفر بن محمد صادق از پدرش (ع) که فرمود: رسول خدا (ص) به فاطمه (ع) محرمانه فرمود که وی نخستین شخص از اهل بیت اوست که به ایشان می‌پیوندد. ۱ بعد، وقتی آن حضرت (ع) رحلت فرمود و از طرف جماعت به آن بانو آن آسیب‌ها رسید، در بستر افتاد و جسمش ضعیف گشت و گوشت [بدن] وی آب شد (به تدریج لاغر شد) و مانند شَبْحی گردید.]

---

۱ - توجه: برخی نویسندگان با اتکا به «تقدیرگرایی به مفهوم جبری آن در تفکرات سنیان»، «علت» درگذشت زود هنگام حضرت زهرا (ع) را «تحقق» این پیش‌بینی رسول خدا (ص) عنوان می‌نمایند!!

انگیزه نقل و ثبت احادیثی با مضامین پیش‌گویی رسول خدا (ص) درباره رحلت زود هنگام حضرت فاطمه (ع)، توسط هواداران مکتب خلفا (از جمله: عایشه) را باید در همین نکته مهم جستجو نمود.

شیخ طوسی (متوفای ۴۶۰)

در کتاب «تلخیص الشافی» (جلد ۳، صفحه ۱۵۶) نقل می‌کند:

و الْمَشْهُورُ الَّذِي لِاخْتِلَافٍ فِيهِ بَيْنَ الشَّيْعَةِ أَنَّ عُمَرَ ضَرَبَ
عَلَى بَطْنِهَا حَتَّى اسْقَطَتْ...

و مشهوری که در میان شیعه هیچ اختلافی در آن نیست، آن
است که عمر چنان ضربه‌ای بر شکم آن بانو وارد کرد که
سقط جنین نمود...

طبری امامی (متوفای قرن ۵)

در کتاب «دلائل الإمامه» (صفحه ۲۷، چاپ جدید: صفحه ۱۰۴)

نقل می‌کند:

فَلَمَّا قَبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ جَرَى مَا جَرَى فِي يَوْمِ دُخُولِ
الْقَوْمِ عَلَيْهَا دَارَهَا وَ إِخْرَاجِ ابْنِ عَمِّهَا أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ وَ مَا
لَحِقَهَا مِنَ الرَّجْلِ اسْقَطَتْ بِهِ وَ لَدَا تَمَاماً وَ كَانَ ذَلِكَ أَضَلَّ
مَرَضِهَا وَ وَفَاتِهَا.

وقتی رسول خدا ﷺ جان سپرد و آن ماجراها در روز وارد
شدن جماعت به خانه آن بانو و بیرون کشاندن پسرعمویش
امیرالمؤمنین ﷺ و آن بلایی که از ناحیه آن مرد به او رسید،
اتفاق افتاد؛ فرزند کاملی را سقط کرد و این مسأله، ریشه
بیماری و وفات آن بانو بود.

علامه حلی (متوفای ۷۲۶)

در کتاب «شرح التجرید» (صفحه ۳۷۶) نقل می‌کند:

و ضَرَبَتْ فَاطِمَةَ (علیها السلام) فَأَلَقَتْ جَنِيناً اسْمُهُ مُحْسِنٌ...

و فاطمه (علیها السلام) کتک خورد و کوفته شد، لذا جنینی را که نامش

محسن بود، فرو انداخت...

نتیجه‌گیری از بررسی عوامل رنجوری صدیقه طاهره علیها السلام

حضرت فاطمه علیها السلام در مسیر دفاع از امیرالمؤمنین علی علیه السلام متحمل لطمات روحی و به ویژه صدمات جسمانی شدیدی شدند و «علت اصلی» رحلت ایشان، ضرب و جرح‌های ناشی از هجوم هواداران خلیفه به «بیت فاطمه علیها السلام» بود.

طبری امامی (متوفای قرن ۵)

در کتاب «دلایل الإمامه» (صفحه ۴۵، چاپ جدید: صفحه ۱۳۴)

نقل می‌کند:

[عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ:]

وَكَانَ سَبَبُ وَفَاتِهَا أَنَّ قُنْفُذًا مَوْلَى عُمَرَ لَكَزَّهَا بِنَعْلِ السَّيْفِ بِأَمْرِهِ، فَأَسْقَطَتْ مُحْسِنًا وَ مَرِضَتْ مِنْ ذَلِكَ مَرَضًا شَدِيدًا...

[از ابوبصیر از امام صادق علیه السلام که فرمود:]

و دلیل وفات آن بانو این بود که قُنْفُذ - غلام عمر - به دستور او با نعل شمشیر (آهنی که انتهای غلاف شمشیر است) بر آن بانو به شدت ضربه‌ای زد؛ لذا محسن را سقط نمود و از این جهت، به سختی بیمار شد...

کفعمی (متوفای ۹۰۵)

در کتاب «مصباح» (صفحه ۵۲۲) نقل می‌کند:

إِنَّ سَبَبَ وَفَاتِهَا علیها السلام هُوَ أَنَّهَا ضُرِبَتْ وَ أَسْقَطَتْ.

همانا سبب درگذشت آن بانو این است که وی ضربه خورد، کوفته شد و سقط جنین کرد.

با توجه به آنچه ملاحظه فرمودید، به حق باید رحلت و درگذشت صدیقه طاهره (ع) را «شهادت» نامید.

طبرسی (متوفای قرن ۶)

در کتاب «احتجاج» (جلد ۱، صفحه ۸۳) نقل می‌کند:

وَ حَالَتْ فَاطِمَةُ (ع) بَيْنَ زَوْجِهَا وَ بَيْنَهُمْ عِنْدَ بَابِ الْبَيْتِ فَضَرَبَهَا قُنْفُذٌ بِالسُّوْطِ عَلَى عَضِدِهَا، فَبَقِيَ أَثَرُهُ فِي عَضِدِهَا مِنْ ذَلِكَ مِثْلَ الدَّمْلُوجِ مِنْ ضَرْبِ قُنْفُذِ إِيَّاهَا فَأَرْسَلَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى قُنْفُذِ إِضْرِبِهَا، فَالْجَأَهَا إِلَى عِضَادَةِ بَيْتِهَا، فَدَفَعَهَا فَكَسَرَ ضِلْعاً مِنْ جَنْبِهَا وَ أَلْقَتْ جَنِيناً مِنْ بَطْنِهَا، فَلَمْ تَزَلْ صَاحِبَةً فِرَاشٍ حَتَّى مَاتَتْ مِنْ ذَلِكَ شَهِيدَةً ...

فاطمه (ع) در آستانه در، بین همسرش و آنان (مهاجمان) مانع شد و قنْفُذ با شلاق بر بازوی آن بانو کوبید و اثر آن، بر بازوی وی مثل بازوبند باقی ماند.

و ابوبکر، سراغ قنْفُذ فرستاد که او را بزن!

لذا آن بانو را به سمتی از خانه‌اش پرت کرد و استخوان دنده‌ای از پهلویش را شکست و آن بانو جنینی را از بطنش فرو انداخت.

سپس پیوسته در بستر افتاده بود تا بر اثر آن [لطمات] شهید از دنیا رفت...

تعریف شهادت و انطباق آن بر رحلت صدیقه طاهره علیها السلام

محمد صالح مازندرانی (متوفای ۱۰۸۱ یا ۱۰۸۶)

در کتاب «شرح الکافی» (جلد ۷، صفحه ۲۰۷، چاپ: اسلامیة) نقل

می‌کند:

الشَّهِيدُ مَنْ قُتِلَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فِي مَعْرَكَةِ الْقِتَالِ الْمَأْمُورِ بِهِ
شَرْعًا. ثُمَّ اتَّسَعَ فَأُطْلِقَ عَلَى كُلِّ مَنْ قُتِلَ مِنْهُمْ ظُلْمًا
كَفَاطِمَةَ علیها السلام إِذْ قَتَلُوهَا بِضَرْبِ الْبَابِ عَلَى بَطْنِهَا وَ هِيَ حَامِلٌ
فَسَقَطَ حَمْلُهَا فَمَاتَتْ لِذَلِكَ.

شهید، شخصی از مسلمانان است که در معرکه جنگی که
شرعاً به آن مأمور شده است، کشته شود.

سپس این اصطلاح گسترش یافت و بر هر مسلمانی اطلاق
می‌شود که مظلومانه کشته شود؛ مانند فاطمه علیها السلام که او را
با کوبیدن در بر شکمش - در حالی که باردار بود - به قتل
رساندند؛ لذا فرزندش را سقط کرد و به همین دلیل جان
سپرد.

بر اساس همین مبنا، در احادیث اهل بیت علیهم السلام از حضرت زهرا علیها السلام

با وصف «شهیده» یاد شده است.

برای مثال:

ثقة الاسلام کلینی (متوفای ۳۲۹)

در کتاب «اصول کافی» (جلد ۱، صفحه ۴۵۸) نقل می‌کند:

[عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ أَبِي الْحَسَنِ علیهم السلام: قَالَ:]

إِنَّ فَاطِمَةَ صَدِيقَةٌ شَهِيدَةٌ.

[از علی بن جعفر از برادرش ابوالحسن (امام کاظم (علیه السلام) که

فرمود:]

همانا فاطمه، صدیقه‌ای شهیده است.

توصیف صدیقه طاهره علیها السلام به «مقتوله»، تأکیدی دیگر بر وقوع شهادت

شیخ صدوق (متوفای ۳۸۱)

در کتاب «أمالی» (صفحة ۱۰۰، چاپ: بیروت)

جوینی شافعی (متوفای ۷۲۲)

در کتاب «فرائد السمطين» (جلد ۲، صفحه ۳۵، چاپ: محمودی)

نقل می‌کنند:

[عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ:]

فَتَقَدَّمَ عَلَيَّ مَحْزُونَةٌ مَكْرُوبَةٌ مَغْمُومَةٌ مَغْضُوبَةٌ مَقْتُولَةٌ...

[از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که فرمود:]

پس [فاطمه علیها السلام] بر من با حالتی محزون، رنجیده، غمگین
و در حالی که حَقَش به تاراج رفته و به قتل رسیده است، وارد
می‌گردد...

کراچکی (متوفای ۴۴۹)

در کتاب «کنز الفوائد» (صفحة ۶۳، چاپ دیگر: جلد ۱،

صفحة ۱۵۰) نقل می‌کند:

[عَنْ مَوْلَانَا الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَام: قَالَ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:]

مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ يَظْلِمُ بَعْدِي فَاطِمَةَ أُمَّتِي وَيَغْضِبُهَا حَقُّهَا وَ
يَقْتُلُهَا.

[از مولای ما، امام صادق(ع): جدم رسول خدا(ص) فرمود:]
 ملعون است، ملعون! کسی که بعد از من به فاطمه دخترم
 ستم روا می‌دارد و حقش را غصب می‌کند و او را به قتل
 می‌رساند.

تذکری در پایان

همان‌طور که می‌دانید، سلسله صفویه از سال ۹۰۷ تا سال ۱۱۳۵
 هجری در ایران سلطنت کردند.
 جهت دفع هرگونه توهمی مبنی بر این که عقیده به «شهادت حضرت
 زهرا(ع)» پرداخته دوران صفویه است، به سال وفات مورخان و
 محدثانی که از آثار مکتوب آنها بهره برده‌ایم، توجه فرمایید.

گفتار دوم

شهادت حضرت زهرا علیها السلام، واژه ماندگار

معنای لغوی وفات و عدم تعارض آن با مفهوم شهادت

اندک تعمقی در معنای لغوی واژه «وفات»^۱ و کاربرد قرآنی آن،^۲ ما را به این نکته مهم رهنمون می‌گرداند که: هیچ‌گونه تعارض و تضادی میان معنای کلمات «وفات» و «شهادت» برقرار نمی‌باشد. زیرا معنای لغوی «وفات»، «هر نوع مرگی» را پوشش می‌دهد و در نتیجه، برای اشاره به «مرگ یک شهید» نیز می‌توان از کلمه «وفات» بهره بُرد. به عبارت دیگر، یکی از انواع مرگ، «شهادت» می‌باشد و «شهید شدن» یکی از اقسام و مصادیق «وفات» به شمار می‌آید که تحقق آن، از شرایط خاصی برخوردار می‌باشد. لذا به کاربرد واژه «وفات» برای اشاره به «درگذشت یک شهید» خالی از هرگونه اشکال بوده و هرگز وقوع «شهادت» را زیر سؤال نمی‌برد.

۱- ر.ک: لسان العرب، ج ۳، ص ۹۶۰، مکتبه لبنان.

وفات «حالت از دنیا رفتن» را گویند؛ لذا هر نوع مرگی را شامل می‌گردد.

۲- «اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ جِئِن مَّوْتِهَا...» (زمر: ۴۲)

برای مثال: هرچند درباره به شهادت رسیدن امیرالمؤمنین علیه السلام ، حضرت امام حسین علیه السلام ، جناب جعفر طیار و زید بن حارثه هیچ شک و تردیدی وجود ندارد؛ در عین حال، برای اشاره به درگذشت ایشان، می‌توان از لغت «وفات» نیز استفاده نمود.

بدیهی است که چنین کاربردی، هرگز به معنای انکار به شهادت رسیدن «امیرالمؤمنین علیه السلام ، حضرت امام حسین علیه السلام ، جناب جعفر طیار و زید بن حارثه» نمی‌باشد؛ چرا که مفهوم لغت «وفات» هر نوع مرگی - از جمله شهادت - را در برمی‌گیرد.

مثال الف)

شیخ صدوق (متوفای ۳۸۱)

در کتاب «من لایحضره الفقیه» (حدیث شماره ۵۲۷) نقل می‌کند:

[عَنْ الصَّادِقِ علیه السلام : قَالَ:]

إِنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله حِينَ جَاءَتْهُ وَفَاةُ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ، كَانَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ كَثُرَ بُكَاءُهُ عَلَيْهِمَا جِدًّا...

[از امام صادق علیه السلام که فرمود:]

هنگامی که خبر درگذشت جعفر بن ابی طالب (طیار) و زید بن حارثه به رسول خدا صلی الله علیه و آله رسید، هرگاه به منزل خود وارد می‌شد، گریه‌اش بر آن دو شدت می‌یافت...

مثال ب)

ابن شهر آشوب (متوفای ۵۸۸)

در کتاب «مناقب آل اَبی طالب» (جلد ۴، صفحه ۱۷۵، چاپ: مؤسسه انتشارات علامه، قم) درباره تاریخ تولد امام سجّاد علیه السلام نقل می‌کند:

قَبْلَ وَفَاةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بِسِتِّينَ ...

دو سال پیش از وفات امیرالمؤمنین علیه السلام ...

مثال ج)

طبرسی (متوفای قرن ۶)

در کتاب «احتجاج» (جلد ۲، صفحه ۲۷۳) برای اشاره به عملکرد محمد بن حنفیه در دوران پس از شهادت امام حسین علیه السلام می‌نویسد:

بَعْدَ وَفَاةِ أَخِيهِ الْحُسَيْنِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ ...

بعد از وفات برادرش امام حسین علیه السلام ...

بررسی کاربرد واژه «وفات» در منابع متقدم و متأخر

الف) کاربرد واژه وفات در کتاب «مناقب» ابن شهر آشوب

مروری بر کتاب «مناقب آل ابی طالب»^۱ به صراحت نشانگر آن است که کلمه «وفات» در نوشتار ابن شهر آشوب، در تقابل و مخالفت با معنای «شهادت» به کار نرفته است.

دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت»
در کتاب «مناقب» ابن شهر آشوب

دلیل یکم)

در صفحه ۴۲ از جلد چهارم این کتاب، درباره امام مجتبی (ع)
می‌خوانیم:

فَصَلِّ فِي وَفَاتِهِ وَ زِيَارَتِهِ.

ابن شهر آشوب در حالی از لغت «وفات» در این فصل از کتابش استفاده می‌کند که در همان صفحه، درباره «جَعْدَةُ بِنْتُ اشْعَث» می‌نویسد:

فَقَتَلَتْهُ وَ سَمَّتُهُ.

او (امام حسن (ع)) را به قتل رساند و مسموم نمود.

دلیل دوم)

در صفحه ۱۷۵ از جلد چهارم کتاب وی درباره امام سجاده علیه السلام چنین آمده است:

تُوْفِيَ بِالْمَدِينَةِ...

در مدینه وفات نمود...

و در صفحه بعد، تصریح شده است:

سَمَّهَ الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ.

ولید بن عبدالملک به وی زهر داد.

دلیل سوم)

در صفحه ۳۲۶ از جلد چهارم این کتاب درباره امام کاظم علیه السلام می خوانیم:

فَضَّلَ فِي وَفَاتِهِ.

و در صفحه بعد، با این عبارت مواجه می شویم که:

فَدَعَا السِّنْدِيَّ فَأَمَرَهُ بِأَمْرِهِ فَأَمْتَلَّهُ وَ جَعَلَ سَمًّا فِي طَعَامِ
فَقَدَّمَهُ إِلَيْهِ.

و [هارون،] سندی [بن شاهک] را خواست و او را به قتل
مأمور کرد؛ او فرمان را اجرا کرد و زهری را در غذایی ریخت و
به وی داد.

ب) کاربرد واژه وفات در کتاب «روضه الواعظین»

سیری در کتاب «روضه الواعظین»^۱ به وضوح حاکی از آن است که به کارگیری لغت «وفات» در این کتاب، به معنای «انکار شهادت» نمی‌باشد.

دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت»
در کتاب «روضه الواعظین»

(دلیل یکم)

ابن فتنال نیشابوری (متوفای ۵۰۸) در صفحه ۱۶۷ از کتابش می‌نویسد:

مَجْلِسٌ فِي ذِكْرِ وِفَاةِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام.

کاربرد کلمه «وفات» برای اشاره به درگذشت امام مجتبی علیه السلام در این کتاب در حالی است که در صفحه ۱۶۷ از زبان امام حسن علیه السلام خطاب به امام حسین علیه السلام می‌خوانیم:

لَقَدْ سُقِيتُ السَّمَّ.

بی‌تردید به من زهر خورانیده‌اند.

و این کلام، تصریح می‌کند که امام حسن علیه السلام به شهادت رسیده‌اند.

دلیل دوم)

در صفحه ۲۱۶ از کتاب «روضه الواعظین» می‌خوانیم:

[مَجْلِس] فِي ذِكْرِ وَفَاةِ مُوسَى الْكَاسِمِ ع.

اشاره به «وفات» امام کاظم ع در حالی است که ابن قتال در ذیل همین عنوان، در صفحه ۲۱۷ نقل می‌کند:

وَ كَانَتْ خُضْرَةً وَسَطَ رَاحَتِهِ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ سُمٌّ.

و بخش سبز رنگی در وسط کف دست وی نمایان بود که نشان می‌داد به ایشان زهر خورانیده‌اند.

و این نقل، به صراحت از به شهادت رسیدن امام کاظم ع حکایت دارد.

دلیل سوم)

در صفحه ۲۲۹ از همین کتاب می‌خوانیم:

[مَجْلِس] فِي ذِكْرِ وَفَاةِ الرِّضَا ع.

جالب است که مؤلف در ذیل عنوان «وفات» حضرت رضا ع، در صفحه ۲۳۳ روایت می‌کند:

[عَنْ الرِّضَا ع: قَالَ:]

وَاللَّهِ مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ شَهِيدٌ.

فَقِيلَ لَهُ: فَمَنْ يَقْتُلُكَ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ؟

قَالَ: شَرُّ خَلْقِ اللَّهِ فِي زَمَانِي يَقْتُلُنِي بِالسَّمِّ.

[از امام رضا علیه السلام که فرمود:]

به خدا سوگند! هیچ یک از ما نیست مگر آن که مقتول شهید است.

سپس به ایشان گفته شد: ای پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله! چه کسی شما را می‌کشد؟

فرمود: بدترین مخلوقات خدا در زمان من، مرا با زهر به قتل می‌رساند.

ج) کاربرد واژه وفات در کتاب «منتهی الآمال»

نگاهی به کتاب «منتهی الآمال»^۱ تألیف مرحوم حاج شیخ عباس قمی (متوفای ۱۳۵۹) به روشنی گویای آن است که مؤلف آن، «وفات» و «شهادت» را دارای دو معنای متضاد ندانسته است.

**دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت»
در کتاب «منتهی الآمال»**

دلیل یکم)

در صفحه ۹۲ از جلد دوم کتاب «منتهی الآمال» درباره حضرت زین العابدین علیه السلام می‌خوانیم:

بدانکه در وفات آن حضرت...

و در چند سطر بعد می‌خوانیم:

آن حضرت را بزهر شهید کردند.

دلیل دوم)

در صفحه ۲۲۶ از جلد دوم، درباره امام محمد باقر علیه السلام می خوانیم:

مؤلف گوید که در تاریخ وفات آن حضرت...

و در چند سطر بعد می خوانیم:

آن حضرت را ابراهیم بن ولید بن عبدالملک مروان بزهر

شہید کرده و...

دلیل سوم)

در صفحه ۲۸۹ از جلد دوم، درباره امام جعفر صادق علیه السلام

می خوانیم:

وفات کرد حضرت صادق علیه السلام در ماه شوال سنه یکصد و

چهل و هشت به سبب انگور زهرآلوده که منصور به آن

حضرت خورانیده بود و در وقت شهادت از سن مبارکش...

دلیل چهارم)

هرچند که محدث قمی در کتاب «منتهی الآمال»، عبارت «وفات

حضرت فاطمه زهرا علیها السلام» را به کار برده است، ولی در کتاب دیگرش به

نام «بیت الأحزان»^۱ (صفحه ۳) در وصف آن بانو می نویسد:

الشَّهِيدَةُ الْمَظْلُومَةُ الْمَقْهُورَةُ...

د) کاربرد واژه وفات در کتاب «أعیان الشیعه»

سیری در جلدهای اول و دوم کتاب «أعیان الشیعه» بیانگر آن است که مرحوم سید محسن امین (متوفای ۱۳۷۱) تنها برای امام حسین (علیه السلام) از لغت «شهید» استفاده کرده است.^۱ وی برای امیرالمؤمنین (علیه السلام) از کلمه «قتل»^۲ و برای سایر ائمه (علیهم السلام) از واژه «وفات» بهره برده است.^۳

ه) کاربرد واژه وفات در سایر منابع متقدم و متأخر

از میان منابع متعددی که به زعم القاکننده شبهه «وفات» این لغت را به معنای «مرگ طبیعی: عدم شهادت» به کار برده اند، تنها به معرفی یک نمونه اکتفا می‌نماییم:

کتابی را انتخاب کرده‌ایم که از لغت «وفات» حتی در نام‌گذاری آن نیز استفاده شده است:

کتاب «وفاة الصدیقه (علیها السلام)»^۴

تألیف: علامه سید عبدالرزاق مقررّم (متوفای ۱۳۹۱).

۱- أعیان الشیعه، ج ۱، ص ۵۷۸.

۲- أعیان الشیعه، ج ۱، ص ۵۳۰.

۳- ر.ک: أعیان الشیعه، ج ۱، ص ۵۷۸؛ ج ۱، ص ۶۵۹؛ ج ۲، ص ۱۱؛ ج ۲، ص ۳۰؛ ج ۲،

ص ۳۶؛ ج ۲، ص ۳۹؛ ج ۲، ص ۴۲.

۴- چاپ: انتشارات الشریف الرضی.

دلایل عدم تعارض معانی کلمات «وفات» و «شهادت»
در کتاب «وفاة الصديق عليه السلام»

دلیل یکم)

در صفحه ۱۱۳، ذیل عنوان «يَوْمُ الْوَفَاةِ»: «روز رحلت»
می خوانیم:

قَدْ قَضَتْ نَجْبَهَا شَهِيدَةً صَابِرَةً مَظْلُومَةً...

آن بانو در حالی که شهید، بردبار و ستمدیده بود؛ جان
باخت...

دلیل دوم)

در صفحه ۱۲۰، ذیل عنوان «تَارِيخُ الشَّهَادَةِ»: «تاریخ شهادت»
می خوانیم:

أُخْتَلِفَ فِي وِفَاةِ الصِّدِّيقِ عَلَيَّ أَقْوَالٌ...

در [تعیین زمان] وفات حضرت صدیق علیه السلام اقوال مختلفی
هست...

بررسی لطمات جسمانی حضرت فاطمه زهرا (ع) در منابع متقدم و متأخر

الف) لطمات جسمانی حضرت زهرا (ع)

در کتاب «مناقب» ابن شهر آشوب

ابن شهر آشوب (متوفای ۵۸۸)

در کتاب «مناقب آل أبي طالب»^۱ نقل می‌کند:

سند شماره ۱)

[عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: قَالَ:]

أُبْكِي مِنْ ضَرْبَتِكَ عَلَى الْقُرْنِ وَ لَطْمِ فَاطِمَةَ خَدَّهَا...^۲

[از پیامبر ﷺ که فرمود:]

از ضربت بر فرق تو (امیرالمؤمنین (ع) و سیلی بر گونه

فاطمه گریه می‌کنم...

سند شماره ۲)

أَنَّ مُحْسِنًا فَسَدَ مِنْ رَاحِمٍ قُتِفِدِ الْعَدَوِيِّ.^۳

[نقل شده است:] محسن بر اثر هل دادن بسیار شدید قُتِفِدِ

عَدَوِيِّ از میان رفت.

---

۱ - چاپ: مکتبه العلمیه.

۲ - مناقب آل أبي طالب، ج ۲، ص ۲۰۹.

۳ - مناقب آل أبي طالب، ج ۳، ص ۳۵۸.

ب) لطمات جسمانی حضرت زهرا علیها السلام

در کتاب «منتهی الآمال»

از آن جایی که مرحوم محدث قمی در کتاب «منتهی الآمال»
(صفحة ۲۶۹) می نویسد:

«فقیر گوید که من مصائبی که بر حضرت زهرا علیها السلام وارد
شده در کتاب مخصوصی ایراد کردم و نامیدم آنرا بیت
الأحزان فی مصائب سیده النسوان.

هرکه طالبست بانجا رجوع کند، این کتاب (منتهی الآمال)
محل آن نیست.»

مانیز در این نوشتار، به دو نمونه از نقل‌های مندرج در کتاب شریف
«بیت الأحزان» اشاره می‌نمایم.
محدث قمی (متوفای ۱۳۵۹)
در کتاب «بیت الأحزان» نقل می‌کند:

نمونه شماره ۱)

فَأَمَرَ عُمَرَ قُنْفُذًا ابْنَ عَمِّهِ أَنْ يَضْرِبَهَا بِسَوْطِهِ فَضْرِبَهَا قُنْفُذٌ
بِالسَّوْطِ عَلَى ظَهْرِهَا وَجَنَيْتِهَا إِلَى أَنْ أَنْهَكَهَا وَ أَثَرَ فِي
جِسْمِهَا الشَّرِيفِ وَ كَانَ ذَلِكَ الضَّرْبُ أَقْوَى ضَرَرٍ فِي إِسْقَاطِ
جَنَيْتِهَا...^۱

عمر به قنْفُذ - پسر عمویش - دستور داد که آن بانو را با
شلاقش بزند.

لذا قُنْفُذًا تَازِيَانَةً بِرِپْشْتِ وَ دُو پهلوی آن بانو کوبید تا جایی که ایشان را بی رمق کرد و از پای درآورد و [این ضربه‌ها] بر جسم شریف ایشان تأثیر گذارد و آن ضرب و جرح، اصلی‌ترین آسیبی بود که باعث سقط جنین ایشان گردید...

نمونه شماره ۲)

وَ كَانَ سَبَبُ وَفَاتِهَا أَنَّ قُنْفُذًا مَوْلَى عُمَرَ نَكَزَهَا بِنَعْلِ السَّيْفِ بِأَمْرِهِ فَأَسْقَطَتْ مُحْسِنًا وَ مَرَضَتْ مِنْ ذَلِكَ مَرَضًا شَدِيدًا...^۱
و سبب وفات ایشان آن بود که قُنْفُذ - غلام عمر - به دستور او، نعل شمشیر (آهنی که در انتهای غلاف شمشیر است) را بر تن وی فرو کوفت و لذا محسن را سقط نمود و به همین دلیل سخت بیمار گردید...

ج) لطمات جسمانی حضرت زهرا علیها السلام

در کتاب «وفاة الصديقه علیها السلام»

سید عبدالرزاق مقررَم (متوفای ۱۳۹۱)

در کتاب «وفاة الصديقه علیها السلام» می‌نویسد:

نمونه شماره ۱)

... حِينَ أَقْبَلَ [الرَّجُلُ] يَلْطِمُ خَدَّهَا حَتَّى أَحْمَرَّتْ عَيْنُهَا وَ الْعَبْدُ يَضْرِبُهَا بِالسَّوْطِ عَلَى عَضُدَيْهَا.^۲

۱- بیت‌الآحزان، ص ۱۶۰.

۲- وفاة الصديقه علیها السلام، ص ۴۱.

... هنگامی که [آن مرد] به سیلی زدن بر گونه وی مبادرت ورزید - آن چنان که چشم ایشان سرخ شد -؛ و غلام، با تازیانه بر بازوانش می‌کوبید.

نمونه شماره ۲)

وَ دَفَعَ الْأَبَابَ وَ كَانَتْ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ خَلْفَهَا فَمَانَعَتْهُ مِنَ الدُّخُولِ فَرَكَلَ الْأَبَابَ بِرِجْلِهِ وَ أَلْصَقَهَا إِلَى الْجِدَارِ ثُمَّ لَطَمَهَا عَلَى خَدِّهَا مِنْ ظَاهِرِ الْخِمَارِ حَتَّى تَنَائَرَ قُرْطُهَا وَ ضَرَبَ كَفَّهَا بِالسَّوْطِ...^۱

و در را فشار داد در حالی که دختر رسول خدا ﷺ پشت آن بود. آن بانو مانع وارد شدن گردید؛ لذا آن مرد با لگد بر در کوبید و ایشان را به دیوار چسبانید.

سپس از روی خیمار (پارچه‌ای که با آن سر را می‌پوشانند) چنان بر گونه آن بانو سیلی نواخت که گوشواره‌اش پاره شد و بردست وی نیز تازیانه کوبید...

(د) رنج‌های حضرت زهرا (ع)

در کتاب «روضه الواعظین»

ابن فتال نیشابوری (متوفای ۵۰۸)

در کتاب «روضه الواعظین» نقل می‌کند:

(سند شماره ۱)

[عَنْ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ (ع):]

أَوْصَتْ أَنْ لَا يَشْهَدَ أَحَدٌ جِنَازَتِي مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ ظَلَمُونِي
وَ أَخَذُوا حَقِّي فَإِنَّهُمْ أَعْدَائِي وَ أَعْدَاءُ رَسُولِ اللَّهِ...^۱

[حضرت زهرا (ع)] وصیت فرمود که احدی از آنان که به من
ظلم کردند و حق مرا غصب نمودند بر جنازه من حاضر
نشوند؛ چرا که آنان دشمنان من و دشمنان رسول خدا (ص) هستند...

(سند شماره ۲)

[عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَالَ:]

إِنَّهَا كَانَتْ سَاحِطَةً عَلَيَّ قَوْمٍ كَرِهَتْ حُضُورَهُمْ جِنَازَتَهَا...^۲

[از امیر المؤمنین (ع) که فرمود:]

آن بانو بر گروهی که از حضورشان بر سر جنازه‌اش نفرت
داشت، غضبناک بود...

۱- روضه الواعظین، ص ۱۵۱.

۲- روضه الواعظین، ص ۱۵۳.

ه) رنج‌های حضرت زهرا علیها السلام
در کتاب «أعیان الشیعه»

سید محسن امین (متوفای ۱۳۷۱)

در کتاب «أعیان الشیعه» نقل می‌کند:

[وَ رُوِيَ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَامَ بَعْدَ دَفْنِهَا علیها السلام فَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى
قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ:
وَ سَتَبَّبْتُكَ أَبْنَتُكَ بِتَضَافُرٍ^۱ أُمَّتِكَ عَلَى هَضْمِهَا فَأَحْفِيهَا
السُّؤَالَ وَ اسْتَحْبِرَهَا الْحَالَ فَكَمْ مِنْ غَلِيلٍ مُتَعَلِّجٍ بِصَدْرِهَا
لَمْ تَجِدْ إِلَيَّ بَنَةً سَيِّلاً...^۲

[نقل شده است که امیر المؤمنین علیه السلام بعد از دفن آن بانو
برخواست و رویش را به سوی قبر رسول خدا صلی الله علیه و آله نمود،
سپس عرضه داشت:

و به زودی دخترت، تو را از همیاری امتت برای ستم به او
آگاه خواهد ساخت. با سؤال از او استقبال نما [و از او بپرس]
و وضعیّت را از او جویا شو؛ چه بسا سوز دلی که سینه‌اش
[از آن] برآشفته است و راهی برای افشای آن نمی‌یابد...^۳

۱- همیاری.

۲- أعیان الشیعه، ج ۱، ص ۳۲۲.

۳- علامه جعفر مرتضی در کتاب «مأساة الزهراء علیها السلام» (جلد ۱، صفحه ۴۴) می‌نویسد:

وَ هَذِهِ الْأُمُورُ هِيَ غَيْرُ فِدْكَ وَ الْأَرْثِ وَ غَضَبِ الْخِلَافَةِ لِأَنَّ هَذِهِ الْأُمُورَ قَدْ أَعْلَنَتْهَا علیها السلام وَ بَثَّنَهَا
بِكُلِّ وَضُوحٍ وَ اخْتَجَّتْ لَهَا وَ أَلْقَتْ حُطْبًا جَلِيلَةً فِي بَيَانِهَا.

و این مسائل غیر از فدک و ارث و غضب خلافت است؛ چرا که این مسائل را آشکارا بیان نمود
و با نهایت وضوح افشا فرمود و بر آن احتجاج کرد و خطبه‌های گران قدری در توضیح آن‌ها
ایراد نمود.

یادآوری

میرحسبیب‌الله هاشمی‌خوئی (متوفای ۱۳۲۴) در کتاب «منهاج البراعه» (جلد ۱۳، صفحه ۱۴) فرمایش حضرت امیر (ع) را مطابق نقل کتاب «اصول کافی»^۱ (جلد ۱، صفحه ۳۸۲) بدین صورت نقل می‌کند:

«وَسَتَنَبِّئُكَ آيَاتِكَ بِتَظَافُرِ أُمَّتِكَ عَلَيَّ هَضْمِهَا.»

وی سپس در شرح این کلام می‌نویسد:

فَبِأَنَّ التَّظَافُرَ بِمَادَّتِهِ الَّتِي هِيَ الظَّفَرُ وَهُوَ القَوْزُ عَلَيَّ المَطْلُوبِ
يَدُلُّ عَلَيَّ أَنَّ هَضْمَهَا كَانَ مَطْلُوباً لَهُمْ...

وَإِنْ كَانَ مَا خُوذاً مِنْ «أظْفَرَ الصَّقْرُ الطَائِرِ» مِنْ بَابِ افْتَعَلَ وَ
تَظَافَرَ أَيْ أَعْلَقَ عَلَيْهِ ظْفَرُهُ وَ أَخَذَهُ بِرَأْسِهِ فَيَدُلُّ عَلَيَّ أَنَّهُمْ
عَلَّقُوا أظْفَارَهُمْ عَلَيَّ هَضْمِهَا قاصِدِينَ بِذَلِكَ قَتْلَهَا وَ
إِهْلَاكَهَا.

ثُمَّ إِنَّ المَعَانِيَ الخَمْسَةَ المَذْكُورَةَ لِلهَضْمِ كُلِّهَا مُنَاسِبَةٌ
لِلْمَقَامِ.^۲

۱ - چاپ: مکتبه الإسلامیه.

۲ - هَضْمُهُ هَضْمًا مِنْ بَابِ ضَرَبَ دَفَعَهُ عَنِ مَوْضِعِهِ فَانْهَضِمَ، وَ قِيلَ: هَضْمُهُ كَسْرُهُ وَ هَضْمُهُ حَقُّهُ نَقْضُهُ هَكَذَا فِي المِضْبَاحِ، وَ قَالَ فِي القَامُوسِ: هَضِمَ فَلَانًا ظَلَمَهُ وَ غَضِبَهُ كَاهْتَضَمَهُ وَ تَهَضَّمَهُ فَهُوَ هَضِيمٌ. (منهاج البراعه، ج ۱۳، ص ۳)

«هَضْمُهُ هَضْمًا» مشابه ضَرَبَ خوانده می‌شود. [یعنی:] او را از جایگاهش راند و لذا او مورد ظلم واقع شد.

و تظافر با توجه به ریشه‌اش که «ظفر» است و به معنای دستیابی به مطلوب می‌باشد، بر این دلالت می‌کند که «ظلم به آن بانو» مطلوب آنان بوده است.

و اگر از «أظفر الصقر الطائر» (باز شکاری بر پرده چنگال انداخت) باشد که در باب «إقتعل» و «تظافر» وارد شده است؛ یعنی بر آن چنگال و ناخن فرو کرد و از رأس، آن را گرفت. لذا دلالت می‌کند بر آن که آنان برای ظلم بر آن بانو چنگال انداختند که با این کار، قصد قتل و نابودی اش را داشتند. سپس همه معانی پنج گانه «هضم» که ذکر شد، مناسب با عبارت است.

و گفته شده است: «هَضَمَهُ» یعنی او را شکست و «هَضَمَهُ حَقَّةً» یعنی به او توهین کرد؛

این‌گونه در کتاب مصباح نقل شده است.

و در کتاب قاموس گفته است: «هَضِمَ فُلَانًا» یعنی به او ظلم کرد و حَقَشَ را غصب کرد؛ درست

همانند «إِهْتَضَمَهُ» و «تَهَضَّمَهُ» و «فَهُوَ هَضِيمٌ» (یعنی او مظلوم است).

(و) لطمات جسمانی حضرت زهرا (ع)
در سایر منابع متقدم و متأخر

استاد ارجمند، علامه جعفر مرتضی در کتاب «مأساة الزهراء (ع)» (جلد ۲، صفحات ۳۳۲-۳۳۶) به ۶۴ منبع روایی و تاریخی استناد می‌نمایند که در آنها به لطمات جسمانی حضرت زهرا (ع) تصریح شده است.

در این بخش تنها به ۱۴ مأخذ جدید (علاوه بر منابعی که تا کنون بدان‌ها استناد نموده‌ایم) اشاره می‌کنیم:

- «أمالی»، تألیف: شیخ مفید (متوفای ۴۱۳)
صفحات ۹۹، ۱۰۱ و ۱۱۸.

- «إثبات الهداه»، تألیف: شیخ حرّ عاملی (متوفای ۱۱۰۴)
جلد ۱، صفحات ۲۸۰، ۲۸۱.

- «إرشاد القلوب»، تألیف: حسن بن محمد دیلمی (متوفای ۷۷۱)
صفحة ۲۹۵.

- «بشارة المصطفى»، تألیف: محمد بن علی طبری (متوفای ۵۵۳)
صفحات ۱۹۷، ۲۰۰.

- «الفضائل»، تألیف: ابن شاذان قمی (متوفای ۶۶۰)
صفحات ۸، ۱۱.

- «غایة المرام»، تألیف: سید هاشم بحرانی (متوفای ۱۱۰۷)
صفحة ۴۸.

- «تفسیر العیاشی»، تألیف: ابونصر عیاشی (متوفای ۳۲۰)

جلد ۲، صفحات ۳۰۷، ۳۰۸.

- «البرهان»، تألیف: سید هاشم بحرانی (متوفای ۱۱۰۷)

جلد ۲، صفحه ۴۳۴.

- «الهدایة الكبرى»، تألیف: خصیبی (متوفای ۳۳۴)

صفحات ۱۷۹، ۴۰۷، ۴۰۸ و ۴۱۷.

- «نوادیر الأخبار»، تألیف: فیض کاشانی (متوفای ۱۰۹۱)

صفحة ۱۸۳.

- «علم الیقین»، تألیف: فیض کاشانی (متوفای ۱۰۹۱)

صفحات ۶۸۶، ۶۸۸.

- «المنتخب»، تألیف: فخرالدین طریحی (متوفای ۱۰۸۵)

صفحات ۱۳۶، ۱۳۷ و ۲۹۳.

- «کامل بهائی»، تألیف: عماد الدین طبری (متوفای قرن ۷)

جلد ۱، صفحات ۳۰۶، ۳۱۲ و ۳۱۳.

- «التفصیح»، تألیف: عبدالجلیل قزوینی (متوفای ۸۲۱)

صفحات ۲۹۸، ۳۰۲.

باکاروان جوین

سوکنامہ شہادت حضرت زہرا علیہا السلام
درمیراث مکتوب نیشابور

بہ اہتمام: سید جعفر خلیلی

بازنویسی: علی لباف

پیش‌گفتار

هر چند گردبادهای زمانه، بر حقایقی تابناک از تاریخ اسلام، غباری از فراموشی نشانده است و دستان تحریف‌گر، گوهرهای گران‌بهایی را از آن ربوده است؛ اما خورشید حقیقت هیچ‌گاه پنهان نمی‌ماند و مشعل هدایت، حتی برای لحظه‌ای به سردی نمی‌گراید.

آری! گاه‌گاهی ستاره‌ای درخشان در آسمان شب‌های تار، طلوع می‌کند و راه حق و باطل را برای همگان هویدا می‌سازد.

به راستی باید گفت که کتاب «فَرَائِدُ السِّمْطَيْنِ» تألیف جوینی شافعی (متوفای ۷۲۲) یکی از همان ستاره‌های فروزان هدایت را در خود نهفته دارد.

ستاره‌ای که با درخشش خود، سرخی شهادتِ جانسوز حضرت فاطمه زهرا علیها السلام را به روشنی ترسیم می‌نماید و هر پژوهشگر حقیقت‌جویی را به سرمنزل مقصود می‌رساند.

گفتار یکم

همسفر با جوینی

جوینی شافعی

«أبو إسحاق، إبراهيم بن محمد بن المؤيد بن حموية الجويني الشافعي» در سال ۶۴۴ هجری قمری در جوین نیشابور چشم به جهان گشود.

او که در خاندان علم و تصوف به دنیا آمده بود، مقدمات ادب را نزد پدرش آموخت و مدارج تحصیلی را یکی پس از دیگری در خراسان طی نمود. سپس در پی ارتقای سطح علمی خود، به شهرهای بغداد، شام، حجاز، تبریز، آمل، طبرستان، قدس، کربلا و قزوین سفر کرد و پس از اتمام این مسیر طولانی، با کوله‌باری از اندوخته‌ها، بار دیگر به زادگاهش بازگشت.

جوینی پس از بازگشت از این سفر، کرسی تدریس و زعامت مذهبی اهل سنت خراسان را به خود اختصاص داد و نام خود را به عنوان یکی از سرشناس‌ترین شخصیت‌های سنی آن دیار، جاودانه ساخت.

تاریخ نگاران، وفات جوینی را در سال ۷۲۲ و یا به نقلی در سال ۷۳۰ هجری قمری نوشته‌اند.

جوینی و غازان خان

یکی از پرشورترین حوادث زندگانی جوینی، اسلام آوردن «سلطان غازان خان مغول» به دست اوست. در جلالت قدر، عظمت جایگاه علمی و آوازه شخصیت مذهبی جوینی در میان اهل سنت، همین بس که سلطان مغول با پوشیدن جامه پدر جوینی و به دست جوینی، به دین اسلام پیوست. همچنین با مسلمان شدن سلطان مغول، قریب به ده هزار نفر از سران لشکری و کشوری او نیز اسلام آوردند. غازان خان - که پس از مسلمان شدن نام خود را «محمود» نهاد - طی مراسم با شکوهی این افتخار فراموش نشدنی را به نام جوینی به ثبت رساند.

میراث جوینی

شاگردان بسیاری از خرمن اندوخته‌های جوینی خوشه برچیده‌اند که در میان آن‌ها می‌توان به «حافظ شمس الدین ذهبی» محدث بزرگ و رجالی متعصب اهل سنت اشاره کرد. خاطر نشان می‌گردد که ذهبی (متوفای ۷۴۸) آئین حنبلی داشته و از دوستان نزدیک «ابن تیمیّه حنبلی» (متوفای ۷۲۸) محسوب می‌گردد.^۱ همچنین، آثار و اندیشه‌های ذهبی، سخت مورد توجه و اعتماد ویژه پیروان فرقه وهابیت قرار دارد.

۱ - نامه دوستانه و در عین حال، عتاب‌آمیز وی به «ابن تیمیّه» شایسته توجه است.

(ر.ک: تکملة السیف الصقیل، ص ۱۹۰)

درباره آثار مکتوب جوینی باید گفت:
تنها یکی از کتاب‌های او به نام «فرائد السمطین» به دست ما رسیده
است.

در توصیف این اثر نوشته‌اند:

مِنْ أَجْمَلِ الْكُتُبِ وَأَشْهَرِ الْمُصَنَّفَاتِ فِي نَقْلِ الْفَضَائِلِ وَ
الْمَنَاقِبِ وَ مِنْ نَوَادِرِهَا، جَمَعَ الطَّرِيقَ وَ ضَبَطَهَا بِأَسْلُوبٍ
مُنْحَصِرَةٍ بَيْنَ مَشَايِخِهِ مِنَ الْعَامَّةِ وَ الْخَاصَّةِ مَعَ اعْتِنَاءٍ شَدِيدٍ
بِحِفْظِ الْمَرَاتِبِ وَ الشُّوْنِ وَ الدِّقَّةِ فِي ضَبْطِ الْمُتُونِ.^۱

گفتار دوم

نکوداشت جوینی

جوینی در نگاه ذهبی

شمس الدین محمد ذهبی که از عظمت و اعتبار ویژه‌ای در میان اهل سنت برخوردار می‌باشد؛^۱ در کتاب مشهور خود به نام «تذکره الحفاظ»^۲ می‌نویسد:

سَمِعْتُ مِنَ الْإِمَامِ، الْمُحَدِّثِ الْأَوْحَدِ الْكَامِلِ، فَخْرِ الْإِسْلَامِ
صَدْرِ الدِّينِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُؤَيَّدِ بْنِ حَمْوِيَةَ
الْخُرَّاسَانِي الْجَوِينِي، شَيْخِ الصُّوفِيَّةِ. قَدِمَ عَلَيْنَا وَرَوَى لَنَا عَنْ

---

۱ - جلال الدین سیوطی (متوفای ۹۱۱) درباره ذهبی می‌نویسد:

«الذهبى، الإمام الحافظ، محدث العصر و خاتمة الحفاظ، موزع الإسلام، فرد الدهر
و القائم بأعباء هذه الصناعة...»

(طبقات الحفاظ، ص ۵۲۱، شماره ۱۱۴۴)

۲ - حفاظ جمع حافظ است و در اصطلاح محدثین اهل سنت، حافظ به یکی از افراد زیر گفته

می‌شود:

الف) کسانی که صد هزار حدیث را با سند در حفظ داشته باشند.

ب) کسانی که با وجود آن‌ها، سنت رسول خدا ﷺ حفظ شود.

رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ الْمُؤَيَّدِ الطُّوسِيِّ وَ كَانَ شَدِيدَ الْإِعْتِنَاءِ
بِالرِّوَايَةِ وَ تَحْصِيلِ الْأَجْزَاءِ^۱.

ذهبی در کتاب دیگرش به نام «المعجم المختص» درباره جوینی می نویسد:

إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُؤَيَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ
أَبْنِ حَمَوِيَّةٍ، الْإِمَامُ الْكَبِيرُ، الْمُحَدِّثُ، شَيْخُ الْمَشَايِخِ،
صَدْرُ الدِّينِ، أَبُو الْمَجَامِعِ، الْخُرَاسَانِيُّ الْجَوِينِيُّ الصُّوفِيُّ،
وُلِدَ سَنَةَ ۶۴۴ وَ سَمِعَ بِخُرَاسَانَ وَ بَغْدَادٍ وَ الشَّامِ وَ الْحِجَازِ
وَ كَانَ ذَا إِعْتِنَاءٍ بِهَذَا الشَّانِ وَ عَلَى يَدِهِ أَسْلَمَ الْمَلِكُ غَازَانَ.^۲

تمجیدهای ذهبی از جوینی

تعبیرات رسا و گویای ذهبی درباره عظمت علمی و شخصیت برجسته جوینی در میان محدثین اهل سنت، در کنار توجه علمای اهل سنت، به ویژه پیروان «ابن تیمیّه حنبلی» به دیدگاه‌های ذهبی در «شناخت حدیث» و نیز «جرح و تعدیل محدثین»، از جلالت مقام و بلندی مرتبه جوینی در ثبت و ضبط احادیث نبوی حکایت دارد.

با نگاهی دوباره به تصریحات شفاف ذهبی، می توان به توصیفات متعددی درباره شخصیت جوینی دست یافت؛ توصیفات که جایگاه

۱ - این توصیف درباره محدثی به کار می رود که سعی دارد تا احادیث مندرج در آثار خود را با «کمترین واسطه» از رسول خدا ﷺ نقل کند.

۲ - تذکرة الحفاظ، ج ۴، ص ۱۵۰۵ - ۱۵۰۶، شماره ۲۴.

۳ - المعجم المختص، ص ۶۵، شماره ۷۳.

ویژه‌ای را برای جوینی در میان حدیث‌نگاران اهل سنت ترسیم می‌نماید. ذهبی در نوشته‌هایش دربارهٔ جوینی، وی را به این اوصاف می‌ستاید:

- ۱ - فخرُ الإسلام
- ۲ - صدرُ الدین
- ۳ - الإمامُ الكبير
- ۴ - شیخُ المشایخ
- ۵ - أبوالمجامع
- ۶ - المحدثُ
- ۷ - المحدثُ الأوحدُ الأکمل
- ۸ - كَانَ شَدِيدَ الْإِعْتِنَاءِ بِالرِّوَايَةِ وَ تَحْصِيلِ الْأَجْزَاءِ
- ۹ - كَانَ ذَا آعْتِنَاءٍ بِهَذَا الشَّأْنِ

جمع‌بندی

همان‌طور که ملاحظه فرمودید، تعبیرات صریح و گویای ذهبی، همگی از تجلیل و تمجید ذهبی از مقام شامخ جوینی حکایت دارد. همچنین در تصریحات ذهبی، هیچ ردّپایی از تضعیفِ مقام علمی جوینی در ثبت و ضبط احادیث نبوی مشاهده نمی‌شود. در مجموع باید گفت: جوینی در نگاه بزرگان اهل سنت، از رتبهٔ بسیار والایی در نقل و ضبط احادیث نبوی برخوردار می‌باشد. در نتیجه: روایات منقول از وی بایستی مورد قبول و پذیرش جامعهٔ اهل سنت قرار بگیرد.

گفتار سوم

حقیقت گمشده

جوینی و رنج‌های حضرت فاطمه علیها السلام

جوینی در کتاب خود به نام «فرائد السمطين» که حاوی فضائل و مناقب اهل بیت علیهم السلام می‌باشد؛ به نقل روایت شریفی از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرداخته است که حاوی نکات بسیار مهمی در ترسیم رنج‌های حضرت فاطمه علیها السلام می‌باشد.

به‌ویژه آن که در این حدیث شریف، «به شهادت رسیدن حضرت فاطمه زهرا علیها السلام» مورد تأکید قرار گرفته و در وصف مظلومیت ایشان، از واژه «مقتوله» استفاده شده است.

آری! این حقیقت انکارناپذیر که از زبان رسول خدا صلی الله علیه و آله و با قلم یکی از معتبرترین چهره‌های مذهبی اهل سنت به ثبت رسیده است؛ همان ستارهٔ فروزانی است که می‌تواند راه حق و باطل را پیش روی هر پژوهشگر منصفی بگشاید و افق‌های تازه‌ای از واقعیت را برای هر خوانندهٔ حق جوئی ترسیم نماید.

متن و ترجمه حدیث شریف نبوی به قلم جوینی شافعی
چنین است:^۱

فضائل الزهراء علیها السلام

وَأَمَّا ابْنَتِي فَاطِمَةَ فَإِنَّهَا سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مِنَ
الْأُولِيِّينَ وَالْآخِرِينَ وَ هِيَ بَضْعَةٌ مِنِّي وَ هِيَ نُورٌ
عَيْنِي وَ هِيَ ثَمْرَةٌ فُؤَادِي وَ هِيَ رُوحِي الَّتِي بَيْنَ
جَنْبِي وَ هِيَ الْحَوْرَاءُ الْإِنْسِيَّةُ.

مَتَى قَامَتْ فِي مِحْرَابِهَا بَيْنَ يَدَي رَبِّهَا جَلَّ جَلَالُهُ
زَهَرَ نُورُهَا لِمَلَائِكَةِ السَّمَاءِ كَمَا يَزْهَرُ نُورُ الْكَوَاكِبِ
لِلْأَهْلِ الْأَرْضِ وَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لِمَلَائِكَتِهِ:

يَا مَلَائِكَتِي، أَنْظَرُوا إِلَيَّ أُمَّتِي فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ إِمَائِي

۱- در این نوشتار تنها به ذکر فرزانهایی از این روایت پرداخته‌ایم که در ارتباط با مصائب

صدیقه طاهره علیها السلام می‌باشد.

قَائِمَةٌ بَيْنَ يَدَيَّ تَرْتَعِدُ (تَرَعْدُ) فَرَايَصُهَا مِنْ خِيفَتِي
وَ قَدْ أَقْبَلَتْ بِقَلْبِهَا عَلَيَّ عِبَادَتِي.

أَشْهَدُكُمْ أَنِّي قَدْ آمَنْتُ شَيْعَتَهَا مِنَ النَّارِ.

و اما دخترم فاطمه، پس همانا او سرور زنان همه جهانیان
– از گذشتگان تا آیندگان – است و او پاره‌ای از من و نور
چشم من و میوه دل من است.

او روح من است که در میان دو پهلوی من جای دارد.

او حوریه‌ای در قالب بشر است.

هر وقت در محراب عبادتش در مقابل پروردگارش می‌ایستد؛
نورش برای فرشتگان آسمان درخشش دارد، همانند نور
ستارگان آسمان که برای مردم زمین می‌درخشد.

در این هنگام، خدای عزوجل به فرشتگانش می‌فرماید:

ای فرشتگان من! نگاه کنید به بنده من فاطمه که سرور همه
بندگان من از جنس زنان می‌باشد.

به او نگاه کنید که چگونه مابین پهلو و شانه‌هایش از خوف
عظمت من می‌لرزد و با قلبش به عبادت من روی آورده
است.

شما ملائکه را شاهد می‌گیرم که شیعیان او را از آتش دوزخ
در امان داشتیم.

محنة فاطمة عليها السلام

وَإِنِّي لَمَّا رَأَيْتَهَا ذَكَرْتُ مَا يُصْنَعُ بِهَا بَعْدِي كَأَنِّي بِهَا
وَ قَدْ دَخَلَ الذُّلُ بَيْنَهَا وَ أَنْتَهَكَتْ حُرْمَتَهَا وَ غُصِبَتْ
حَقُّهَا وَ مُنِعَتْ إِزْتُهَا وَ كُسِرَ جَنْبُهَا (وَ كُسِرَتْ
جَنْبُتُهَا) وَ أَسْقَطَتْ جَنِينَهَا وَ هِيَ تُنَادِي:

يَا مُحَمَّدَاهُ! فَلَا تُجَابُ، وَ تَسْتَعِيثُ فَلَا تُغَاثُ.

فَلَا تَزَالُ بَعْدِي مَحْزُونَةٌ مَكْرُوبَةٌ بَاكِiyَةٌ تَتَذَكَّرُ
(فَتَتَذَكَّرُ) أَنْقِطَاعِ الْوَحْيِ عَنْ (مِنْ) بَيْتِهَا مَرَّةً وَ
تَتَذَكَّرُ فِرَاقِي أُخْرَى وَ تَسْتَوْجِشُ إِذَا جَنَّهَا اللَّيْلُ
لِفَقْدِ صَوْتِي الَّذِي (الَّتِي) كَانَتْ تَسْتَمِعُ إِلَيْهِ إِذَا
تَهَجَّدَتْ بِالْقُرْآنِ.

ثُمَّ تَرَى نَفْسَهَا ذَلِيلَةً بَعْدَ أَنْ كَانَتْ فِي أَيَّامِ أَبِيهَا
عَزِيزَةً.

فَعِنْدَ ذَلِكَ يُؤْنِسُهَا اللَّهُ تَعَالَى [ذِكْرُهُ بِالْمَلَايِكَةِ]
فَنَادَتْهَا (فَيُنَادِيهَا) بِمَا نَادَى (نَادَتْ) بِهِ مَرْيَمَ بِنْتَ
عِمْرَانَ فَتَقُولُ:

يَا فَاطِمَةُ إِنَّ اللَّهَ أَضْطَفِيكَ وَ طَهَّرَكَ وَ أَضْطَفِيكَ
عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ.

يَا فَاطِمَةُ أَقْنَتِي لِرَبِّكَ وَ أَسْجِدِي وَ أَرْكَعِي مَعَ
الرَّاكِعِينَ.

ثُمَّ يَبْتَدِي بِهَا الْوَجْعَ فَتَمْرُضُ فَيَبْعَثُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ
إِلَيْهَا مَرْيَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ تُمَرِّضُهَا وَ تُؤْنِسُهَا فِي
عَلَّتِهَا.

فَتَقُولُ عِنْدَ ذَلِكَ: يَا رَبِّ إِنِّي قَدْ سَمِمْتُ الْحَيَاةَ وَ
تَبَرَّمْتُ بِأَهْلِ الدُّنْيَا فَأَلْحِقْنِي بِأَبِي؛ فَيُلْحِقُهَا اللَّهُ
عَزَّوَجَلَّ بِى فَتَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُلْحِقُنِي مِنْ أَهْلِ بَيْتِي.

هرگاه که او را می بینم، به یاد می آورم که بعد از من با او چه
رفتاری می شود و همانند این است که من با او هستم و
می نگرم که اهانت، وارد خانه اش شده و حرمتش هتک
گردیده و حقش غصب شده و ارثش گرفته شده است.
پهلویش شکسته و جنینش سقط شده است.

این در حالی است که مرا به اندوه می خواند.

ولی جواب داده نمی شود و کمک می خواهد و کسی او را
یاری نمی دهد.

پس همواره بعد از من غصه دار، داغدار و گریان است. گاهی به یاد می آورد که وحی از خانه او قطع شده و گاهی دوری مرا از خاطر می گذراند.

وقتی ظلمت شب همه جا را فرا می گیرد، از این که مانند همیشه، صدای مرا - که در نماز شب قرآن می خواندم - نمی شنود، احساس غربت و تنهایی می کند.

سپس می بیند که حرمتش شکسته شده در حالی که در زمان حیات پدرش عزیز و مورد احترام بوده است.

در این هنگام است که خداوند متعال، او را با ملائکه مأنوس می گرداند و ملائکه او را ندا می دهند، همان گونه که مریم را ندا دادند.

پس می گویند: ای فاطمه! همانا خداوند تو را برگزید و پاک و نیکو گردانید و تو را بر همه زنان جهان برتری داد.

ای فاطمه! پروردگارت را همواره عبادت کن و برای او سجده به جای آور و با رکوع کنندگان رکوع نما.

سپس دردهای او شروع می گردد و مریض می شود.

پس خداوند، مریم را به سوی او می فرستد تا از او پرستاری کند و در بیماری اش، با او انس گیرد.

در این هنگام است که فاطمه (ع) دست به دعا برمی دارد:

پروردگارا! از زندگی خسته شدم و از اهل دنیا ملول گشتم؛ مرا به پدرم ملحق فرما!

پس خداوند متعال، فاطمه را به من ملحق می نماید و او اولین فرد از اهل بیت من است که بر من وارد می شود.

شهادتها ﷺ

فَتَقَدَّمَ عَلَيَّ مَحْزُونَةً مَكْرُوبَةً مَغْمُومَةً مَغْضُوبَةً
مَقْتُولَةً.

فَأَقُولُ عِنْدَ ذَلِكَ:

اللَّهُمَّ أَلْعَنَ مَنْ ظَلَمَهَا وَ عَاقَبَ مَنْ غَضَبَهَا وَ ذَلَّلَ
مَنْ أَذَلَّهَا وَ خَلَّدَ فِي نَارِكَ مَنْ صَرَبَ جَنْبَهَا
(جَنْبَيْهَا) حَتَّى أَلْقَتْ وَلَدَهَا.

فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ ذَلِكَ آمِينَ.^۱

سپس بر من وارد می‌شود در حالی که غصه‌دار و داغدار
و ناراحت است.

حق او را به ظلم گرفته‌اند و او را به قتل رسانده‌اند.
در آن هنگام می‌گویم:

خداوندا! لعنت کن کسی را که به فاطمه ظلم کرده است و
عذاب کن کسی را که حق او را غصب کرده است و خوار کن
کسی را که به او اهانت کرده و حرمتش را هتک کرده است و
در عذاب دوزخت جاودان کن کسی را که به پهلوی او زده و
فرزندش را سقط کرده است.

پس در این هنگام، فرشتگان آمین می‌گویند.

۱ - فرائد السمطين، ج ۲، ص ۳۴ - ۳۵ (بیروت، طبع محمودی).

خاتمه

با توجه به این که این حدیث شریف در منابع معتبر امامیه نیز به ثبت رسیده و مورد قبول و تأیید محدثین نامدار شیعه همچون ابن بابویه قمی ملقب به شیخ صدوق (متوفای ۳۸۱) می باشد؛^۱ بسیار به جا، نیکو و شایسته است که مفاد این حدیث شریف «به عنوان محوری جهت برقراری وحدت میان شیعه و سنی» اتخاذ گردد و از این پس، در خصوص کیفیت رحلت حضرت زهرا (ع) به این حدیث «مشترک میان منابع معتبر هر دو مذهب» استناد شود و از درگذشت جانسوز ایشان، با عنوان «شهادت» یاد گردد.

به هر حال، جای بسی تأثر و تأسف است که با وجود چنین نصوص معتبری، در برخی کتاب ها که - اخیراً - میان مسافرانِ عمره مفرده توزیع گردیده است، می خوانیم:

«اخیراً افسانه شهادت حضرت فاطمه را بافته اند و پر و بال می دهند، واقعاً خنده آور است، و بعید نیست که عده ای مؤمن و مخلص به اهل بیت (ع) این چرندیات را باور کنند، راستی هم حق دارند. وقتی کسی مطالعه ندارد و به منابع دسترسی ندارد، با علماء و روشنفکران طرف مقابل یا حداقل بی طرف، آشنایی و رابطه ندارد، از کجا بداند که این داستانها و افسانههای مشتی دروغ است؟!»^۲

۱ - امالی صدوق، مجلس بیست و چهارم.

۲ - وحدت و شفقت صحابه و اهل بیت (تألیف: شیخ صالح درویش، ترجمه عبدالله حیدری)، ص ۱۰۸، الهيئة الخيرية للعناية بالزوار المدينة المنورة (بهار ۸۲).

نام اصلی کتاب مذکور چنین است: رحماء بینهم، التراحم بین آل بیت النبی و بین بقیة الصحابه (تألیف: صالح بن عبدالله الدرویش، القاضی بالمحکمة الکبریٰ بالقطفیف).

حایق پنھان

تألی کو تاه در تحریف اسناد فاطمیہ

به اهتمام: علی لباف

با همکاری: عدنان درخشان

پیش‌گفتار

پس از رحلت پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، دو جریان به روشنی شکل گرفت:
۱- اسلام واقعی و مورد رضایت خداوند (= تشیع)، به امامت امیر مؤمنان علی عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَام.

۲- اسلام ظاهری، برای تثبیت قدرت و حفظ مقام اجتماعی، به امامت ائمه گمراهی (= اسلام خلفا).

اولین مدافع اسلام واقعی و راستین، حضرت صدیقه کبری فاطمه زهرا عَلَيْهَا السَّلَام بود که در مقام دفاع از حریم امامت امیر مؤمنان علی عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَام

ندا سرداد: **«فَقَاتِلُوا أئِمَّةَ الْكُفْرِ»**^۱ (توبه / ۱۲)

پس با امامان کفر [و بی‌ایمانی] بجنگید.

۱- این آیه کریمه، فرازی از خطبه مشهور به «فدکیه» می‌باشد که آن بانوی بهشتی عَلَيْهَا السَّلَام در اعتراض به وقایع و رخدادهای پس از رحلت رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، در مسجد نبوی ایراد فرمودند. این قسمت از خطبه را عالم بزرگوار شیعی ابوالحسن اربلی (متوفای ۶۹۲) به نقل از کتاب «السقیفة و فدک»، تألیف موزخ سنی ابوبکر احمد بن عبدالعزیز جوهری (متوفای ۳۲۳) آورده است. (ر.ک: متن کامل خطبه: کشف الغمّه، ج ۱، ص ۴۹۲-۴۹۷)

خلیفة اول، برای خاموش کردن این فریاد، دستور هجوم به خانه دختر رسول خدا (ص) (= بیت فاطمه (علیها السلام)) را صادر کرد و خطاب به مهاجمان، فرمان حمله داد.

قال: آتیني به يا عَنفِ العَنفِ.^۱

إن أبوا فقاتلهم.^۲

گفت: او (علی بن ابی طالب (علی)) را به شدیدترین نحو ممکن [و به هر صورت، به جهت اخذ بیعت] به نزد من بیاور. اگر [برای بیعت کردن از خانه خارج نشدند و] امتناع کردند، پس با آنان به نبرد پرداز.

تاریخ، نحوه اجرای این دستور را چنین بازگو می‌کند:

فَدَعَا بِالْحَطَبِ وَ قَالَ: وَ الَّذِي نَفْسُ عُمَرَ بِيَدِهِ لَتَخْرُجَنَّ أَوْ لَأَحْرِقَنَّ عَلِيَّ مَنْ فِيهَا.

فَقِيلَ لَهُ: يَا أَبَا حَفْصٍ! إِنَّ فِيهَا فَاطِمَةَ!

قال: وَ إِنَّ.^۳

۱ - أنساب الأشراف، احمد بن يحيى بلاذري (متوفای ۲۸۹)، ج ۱، ص ۵۸۷ و ج ۲، ص ۲۶۹ (چاپ دارالفکر، بیروت).

۲ - العقد الفريد، ابن عبد ربه اندلسی (متوفای ۳۲۸)، ج ۴، ص ۲۴۲ (چاپ دارالکتب العربی) و ج ۴، ص ۲۵۹ (چاپ مکتبة النهضة المصریة)؛ تاریخ أبی الفداء، ابوالفداء (متوفای ۷۳۲)، ج ۱، ص ۱۵۶؛ أعلام النساء، عمر رضا کحاله (متوفای ۱۹۸۴ م)، ج ۴، ص ۱۱۵ - ۱۱۶.

۳ - الإمامة و السياسة، ابن قتیبة دینوری (متوفای ۲۷۶)، ص ۱۸؛ الفتوح، ابن اعثم کوفی (متوفای ۳۱۴)، ج ۱، ص ۱۲ - ۱۳؛ السقیفة و فدک، ابوبکر جوهری (متوفای ۳۲۳) و به نقل از او: شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید (متوفای ۶۵۶)، ج ۶، ص ۱۱ - ۱۲؛ روضة الصفا، میرخواند (متوفای قرن ۹)، ج ۲، ص ۵۹۵ - ۵۹۷.

پس [رهبر مهاجمان] هیزم طلب کرد و گفت: به خدایی که جان عمر در دست اوست، یا قطعاً خارج می‌شوی، یا این‌که حتماً آن [خانه] را بر سر هرکه در آن است، به آتش می‌کشم. پس به او گفتند: ای اباحفص! در این خانه، فاطمه است! پاسخ گفت: حتی اگر او باشد.

سرانجام، شهادت آن بانوی مظلومه علیها السلام، سرکردگان این اسلام ظاهری را شادمان کرد؛ چرا که می‌دیدند رهبر اسلام واقعی - امیرمؤمنان علی علیه السلام - بی یار و یاور مانده است.

مَاتَتْ فَاطِمَةُ، فَجَاءَ نِسَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُنَّ إِلَى بَنِي هَاشِمٍ فِي الْعَزَاءِ إِلَّا عَائِشَةَ، فَإِنَّهَا لَمْ تَأْتِ وَ أَظْهَرَتْ مَرَضاً وَ نُقِلَ إِلَى عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْهَا كَلَامٌ يَدُلُّ عَلَى السُّرُورِ.^۲

فاطمه علیها السلام [علیه السلام] از دنیا رفت، پس تمامی زنان رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ برای عزاداری به بنی هاشم ملحق شدند جز عایشه؛ پس او نیامد و بیماری را بهانه کرد. و به [امیرمؤمنان] علی علیه السلام از عایشه خبری رسید که دلالت بر شادی او [از شهادت حضرت زهرا علیها السلام] داشت.

***

با گذر ایام و ورق خوردن صفحات تاریخ، پیروان ائمه کفر و گمراهی (= پیروان مکتب خلفا)، به جای «شمشیرها» و «آتشی» که خانه یادگار نبوت صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را احاطه کرده بود، «قلم» و «مرکب» را نشانندند

۱- کنیه خلیفه دوم.

۲- شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید (متوفای ۶۵۶)، ج ۹، ص ۱۹۸.

و این، آغاز فصل تازه‌ای در غربت آن یادگار پیامبر صلی الله علیه و آله و سلاله پاک او علیهم السلام شد و اینک، طوفان‌هایی از جعل و تحریف و تندبادهایی از تهمت و افترا، خاندان نبوت را هدف گرفته است.

این نوشتار، در تلاش است نمونه‌هایی از ترفند «قلم نااهلان» را معرفی کند تا گوشه‌ای از ابعاد مظلومیت صدیقه طاهره علیها السلام نمایان گردد.

گفتار یکم

حذف و سانسور حقایق

گروهی ناآشنا با فرهنگ امامت، با پیروی از امیال نفسانی خویش، در صدد برآمده‌اند که هر آنچه را مخالف خود می‌یابند، حذف کنند و با سرپوش نهادن بر حقایق، باطل را زینت بخشند و آن را بر جای حق نشانند. عملی که جز گمراهی هیچ نتیجه‌ای به همراه نخواهد داشت. ترفند شیطانی «حذف و کتمان» حتی به کتاب‌های آسمانی «تورات و انجیل» نیز راه یافته است:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ... أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ (بقره / ۱۵۹)

همانا آن گروه [از اهل کتاب] که آیات و دلایل روشن و وسیله هدایتی را که فرستادیم، کتمان می‌کنند [و پنهان و مخفی می‌دارند]... خداوند آن‌ها را لعن می‌کند و لعنت‌کنندگان [از جن و انس و ملک نیز] آنان را لعن می‌کنند.

● نمونه (۱) تحریف در کتاب مروج الذهب

ابن ابی الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶) در کتاب معروف خویش به نام «شرح نهج البلاغه» به نقل از کتاب «مروج الذهب» تألیف مسعودی (متوفای ۳۴۶) چنین می نویسد:^۱

قَالَ الْمَسْعُودِيُّ: وَ كَانَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ يُعَذِّرُ أَخَاهُ عَبْدَ اللَّهِ فِي حَضْرٍ بَنِي هَاشِمٍ فِي الشَّعْبِ وَ جَمْعِهِ الْحَطَبَ لِيُحْرِقَهُمْ وَ يَقُولُ: إِنَّمَا أَرَادَ بِذَلِكَ أَلَّا تَتَشَبَّهَ الْكَلِمَةُ وَ لَا يَخْتَلِفَ الْمُسْلِمُونَ وَ أَنْ يَدْخُلُوا فِي الطَّاعَةِ فَتَكُونَ الْكَلِمَةُ وَاحِدَةً، كَمَا فَعَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِنَبِيِّ هَاشِمٍ لَمَّا تَأَخَّرُوا عَنْ بَيْعَةِ أَبِي بَكْرٍ، فَإِنَّهُ أَحْضَرَ الْحَطَبَ لِيُحْرِقَ عَلَيْهِمُ الدَّارَ.^۲

مسعودی می گوید: عروه بن زبیر برادرش عبدالله [بن زبیر بن عوام] را در محاصره بنی هاشم در دره ای [در مکه] و جمع آوری کردن او هیزم را برای آتش زدن آنان [در وقایع مربوط به سال های دهه ششم و هفتم هجری که آل زبیر به دنبال کسب حکومت بودند] معذور می دانست و می گفت:

او این کار را برای آن کرد که تفرقه و پراکندگی ایجاد نشود و مسلمانان با هم اختلاف نکنند و آنان (بنی هاشم) نیز به اطاعت او در آیند و در نتیجه با هم متحد شوند؛ همان طور که عمر بن خطاب این کار را با بنی هاشم کرد، وقتی آنان

۱- ر. ک: پیوست یکم.

۲- شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید (متوفای ۶۵۶)، ج ۲۰، ص ۱۴۷ (چاپ اسماعیلیان،

به تحقیق: محمد ابوالفضل ابراهیم).

(امیرمؤمنان علیه السلام و صدیقه طاهره علیها السلام) از بیعت با ابوبکر درنگ کردند. پس همانا او هیزم فراهم کرد تا خانه را بر آنها بسوزاند. همان گونه که مشاهده شد، ابن ابی الحدید معتزلی اذعان می کند که در قرن ششم، در کتاب مسعودی، نام خلیفه دوم به عنوان عامل اصلی ماجرای هجوم به بیت فاطمه علیها السلام و تهدید به آتش زدن آن، آمده است؛ اما در برخی چاپ های امروزین کتاب «مروج الذهب» این نام حذف گردیده و ماجرا با صیغه فعل مجهول آمده است:^۱

كَانَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ يُعَدِّرُ أَخَاهُ إِذَا جَرَى ذِكْرُ بَنِي هَاشِمٍ
وَ حَضَرَهُ إِيَّاهُمْ فِي الشَّعْبِ وَ جَمَعَهُ لَهُمُ الْحَطَبَ لِتَحْرِيقِهِمْ وَ
يَقُولُ: إِنَّمَا أَرَادَ بِذَلِكَ إِزْهَابَهُمْ لِيَدْخُلُوا فِي طَاعَتِهِ، كَمَا أَزْهَبَ
بَنُو هَاشِمٍ وَ جُمِعَ لَهُمُ الْحَطَبُ لِإِخْرَاقِهِمْ إِذْ هُمْ أَبْوَا
الْبَيْتَةَ فِيمَا سَلَفَ.^۲

عروة بن زبیر برادرش را وقتی صحبت از ماجرای بنی هاشم و محاصره کردن او آنان را در درّه و جمع آوری کردن او هیزم را برای آتش زدن آنها به میان می آمد، معذور می دانست و می گفت: او این کار را کرد تا آنان را با ترساندن، به اطاعت از خود وادار کند؛ همان گونه که در قبل نیز بنی هاشم ترسانیده شدند و برای آتش زدنشان هیزم فراهم و

۱- ر.ک: پیوست دوم.

۲- مروج الذهب، مسعودی (متوفای ۳۴۶)، ج ۲، ص ۷۹ (چاپ بولاق، ۱۲۸۳ هـ) و ج ۲، ص ۷۲ (چاپ الأزهریه، ۱۳۰۲ هـ) و ج ۳، ص ۲۴ (چاپ دارالرجاء، مصر، قاهره، ۱۳۵۷) و ج ۳، ص ۷۷ (چاپ دارالهجره، قم) و ج ۲، ص ۸۶ (چاپ میثقیه).

جمع آوری شد؛ آن هنگام که آنان از بیعت با پیشینیان امتناع کردند.

در این نقل قول، نه تنها نامی از خلیفه دوم نیامده است، بلکه نام خلیفه اول نیز که این وقایع به جهت بیعت با او اتفاق افتاده، حذف گردیده است. این حذف و تغییر، پایان ماجرا نیست؛ چرا که در سایر چاپ‌های کتاب «مروج الذهب» قسمت آخر روایت تاریخی فوق، «به طور کامل» سانسور شده است!

آری، کوردلانی که روشنگری تاریخ با عقایدشان سازگار نبوده است، رنج‌های دخت پیامبر (ع) در راه دفاع از امام راستین، علی (ع) را نادیده گرفته و حکایت فوق را چنین نقل کرده‌اند:

كَانَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ يُعَذِّرُ أَخَاهُ إِذَا جَرَى ذِكْرُ بَنِي هَاشِمٍ وَ
حَضْرِهِ إِيَّاهُمْ فِي الشَّعْبِ وَ جَمَعِهِ لَهُمُ الْحَطَبَ لِتَحْرِيقِهِمْ وَ
يَقُولُ: إِنَّمَا أَرَادَ بِذَلِكَ إِزْهَابَهُمْ لِيَدْخُلُوا فِي طَاعَتِهِ؛ إِذْ هُمْ أَبْوَا
الْبَيْعَةَ فِيمَا سَلَفَ.^۲

عروة بن زبیر برادرش را وقتی صحبت از ماجرای بنی هاشم و محاصره کردن او آنان را در درّه و جمع کردن او هیزم را برای آتش زدن آنها به میان می‌آمد، معذور می‌دانست و می‌گفت: او این کار را کرد تا آنان را با ترساندن، به اطاعت از خود وادار کند؛ هنگامی که آنها از بیعت با گذشتگان امتناع کردند.

۱- ر.ک: پیوست سوم.

۲- مروج الذهب، مسعودی (متوفای ۳۴۶)، ج ۳، ص ۷۷ (چاپ دارالاندلس، بیروت) و ج ۳،

ص ۸۶ (چاپ دارالفکر، بیروت).

تذکر

با توجه به شیوه ابن ابی‌الحدید معتزلی که مبتنی بر تبرئه خلفا می‌باشد؛^۱ بسیار دور از ذهن است که او در هنگام نقل از کتاب «مُروجُ الذهب»، به شرح نوشته مسعودی دست یازیده و توضیحاتی را بر متن مندرج در «مُروجُ الذهب» افزوده باشد؛ بلکه [با توجه به «سبک مسعودی در ثبت حوادث تاریخی»^۲] باید گفت: چاپ‌های فعلی کتاب «مُروجُ الذهب»، تحریف شده‌اند و متن اصلی نوشتار مسعودی، عیناً همان متنی است که ابن ابی‌الحدید آن را در کتاب خود نقل کرده است.

۱- ر. ک: گفتار سوم، نمونه یکم.

۲- در کتاب «إثبات الوصیه»، صفحه ۱۵۵ - که منسوب به اوست - می‌خوانیم:

فَوَجَّهُوا إِلَىٰ مَنْزِلِهِ فَهَجَمُوا عَلَيْهِ وَ أَخْرَقُوا بَابَهُ وَ اسْتَخْرَجُوا مِنْهُ كَزْهًا وَ ضَعَفُوا سَيِّدَةَ النِّسَاءِ بِالنِّبَابِ حَتَّىٰ اسْقَطَتْ مُخْبِسًا.

به سمت منزل او (بیت علی علیه السلام) شتافتند و به او یورش بردند و درب خانه‌اش را به آتش کشیدند و او را به زور از خانه بیرون آوردند و سرور زنان را پشت درب [کوبیدند و] فشردند به طوری که [فرزندش] محسن را سقط نمود.

گفتار یکم - پیوست یکم

— ۱۱۷ —

وعن الطرب، وقال: لا أريد الخلافة إلا إن طلبني الناس كلهم، وانفقوا على كلهم، ولا حاجة لي في الحرب^(١)

***

قال للسودى: وكان عروة بن الزبير يمدح أخاه عبد الله في حصر بني هاشم في الشعب، وجمعه الخطب ليحرقهم ويقول: إنما أراد بذلك ألا تنفشر الكلمة، ولا يختلج للسلون، وأن يدخلوا في الطاعة، فتكون الكلمة واحدة، كما قتل عمر بن الخطاب بنى هاشم لما تأخروا عن بيعة أبي بكر، فإنه أحفر الخطب ليحرق عليهم الدار^(٢).

***

قال للسودى: وخطب ابن الزبير يوم قدم أبو عبد الله الجدل في قبل قدميه ساعتين، فقال: إن هذا الغلام محمد بن الحنفية قد أتى بيعة، واللوعيد بيني وبينه أن تترب الشمس، ثم أضرمت عليه مكانه ناراً، فجاء إنسان إلى محمد فأخبره بذلك؛ فقال: سيئتمه متى حجاب قومي، لجمل ذلك الرجل ينظر إلى الشمس، ويرقب غيبوبتها لينظر ما يصنع ابن الزبير، فلما كادت تترب حاست^(٣) خيل أبي عبد الله الجدل ديار مكة وجملت تمج^(٤) بين الصفا والبرزة، وجاء أبو عبد الله الجدل بنفسه، فوقف على قم الشعب، وأستخرج محمداً، ونادى بشماره، وأستاذته في قتل ابن الزبير، فسكروه ذلك ولم ياذن فيه، وخرج من مكة فأقام بشعب رضوى حتى مات^(٥).

***

(٢) مروج الذهب ٣ : ٨٦ .

(١) مروج الذهب ٣ : ٨٠ .

(٣) حاست الميل : أحاطت بها من كل جانب .

(٤) تمج : لتندل مدوحا بينا ونملا .

(٥) مروج الذهب ٣ : ٨٦ ، ٨٧ .

- ۲۴ -

الزیر الخیر فیجبل علی بنی هاشم ، فیاثی علیهم ، فانتدبروا منی ، فانتدبنا معه فی ثمانمائة فارس جریدة خیل ، فیا شعر ابن الزیر إلا والرایات تحقق علی رأسه ، قال : فینتألی بنی هاشم ؛ فاذا هم فی الشعب ، فاستخرجناهم ، فقال لنا ابن الحنفیة : لا تقتلوا إلا من قاتلكم ، فلما رأی ابن الزیر تقسرت له ، وإقدامنا علیه ؛ لاذ بأستار السکبة ، وقال : أنا عائد الله

وحدث النوفلی فی کتابه فی الأخبار ، عن ابن عائشة ، عن أبیه ، عن حماد ابن سلمة ، قال : کان عمرو بن الزیر یبذر أخاه إذا جرى ذکر بنی هاشم وحصره إیام فی الشعب وجمه الحطب لتحریتهم ، ویقول : إنما أراد بذلك إرهابهم لیدخلوا فی طاعته ، كأرهب بنو هاشم وجمع لهم الحطب لحرقتهم إذ هم أبوا البیعة فیما سلف ، وهذا خبر لا یحتمل ذکره هنا ، وقد أتینا علی ذکره فی کتابنا فی مناقب أهل البیت وأخبارهم المترجم بکتاب « حداثی الأذهان » وخطب ابن الزیر فقال : قد بائنی الناس ، ولم یختلف إلا هذا الغلام محمد ابن الحنفیة ، والمروعد یبنی وینته أن تترب الشمس ، ثم أضرم داره علیه نارا ، فدخل ابن العباس لابن الحنفیة فقال : یا ابن عم ، إنی لا آئنه عليك فیایه ، فقال : سیمتعه عنی حجاب قوی ، فجعل ابن عباس ینظر إلى الشمس ویسکر فی کلام ابن الحنفیة ، وقد کادت الشمس أن تترب ، فوافاهم أبو عبد الله الجدل فیما ذکرنا من الخیل ، وقالوا لابن الحنفیة : ائذن لنا فیہ ، فأبی ، وخرج إلى أیة فأقام بها سنین ، ثم قتل ابن الزیر ، كذلك حدث عمر بن حبة التیمی ، عن عطاء بن مسلم ، فیما أخبرنا به أبو الحسن المهرانی البصری بمصر ، وأبو إسحق الجوهری بالبصرة ، وضمیرهما ، وهؤلاء الثنین وردوا إلى ابن الحنفیة ثم الشیعة السکیانیة ، وهم القائلون بأمامة محمد بن الحنفیة ، وقد تنازعت السکیانیة بد قولهم بأمامة محمد بن الحنفیة : فمنهم من قطع بموته ، ومنهم من زعم أنه لم یمت وأنه حی فی جبال رضوی ، وقد تنازع کل فریق من هؤلاء أيضا ، وإنما سموا

گفتار یکم - پیوست سوم

الجزء الثالث : معارية بن يزيد بن معاوية ، ومروان بن الحكم ٧٧

فاذا هم في الشعب ، فاستخرجناهم ، فقال لنا ابن الحنفية : لا تقاتلوا الا من قاتلكم ، فلما رأى ابن الزبير تمرنا له وقد امننا عليه لاذ بأستار الكعبة ، وقال : انا عائد اظ .

وحدث الثوري في كتابه في الأخبار ، عن ابن عائشة ، عن أبيه ، عن حاد بن سلمة ، قال : كان عروة بن الزبير يمدد أسنانه إذا جرى ذكر بني هاشم وحصره إياهم في الشعب وجمعه لهم المطب لتحرقيهم ، ويقول : إنا أراء بذلك إرهابهم ليستولوا في طاعتهم إذ هم أروا البيعة فبا سلف ، وهذا خير لا يمتثل ذكره منا ، وقد أتينا عن ذكره في كتابنا في مناقب اهل البيت وادسارهم المترجم بكتاب « حدائق الأذهان » .

وشطب ابن الزبير فقال : قد باياني الناس ، ولم يتخلف عن بيعتي إلا هذا القفلام محمد بن الحنفية ، والموعد بيني وبينه أن تعرب الشمس ، ثم أضرم دلوها عليه ناراً ، فدخل ابن العباس على ابن الحنفية فقال : يا ابن عم ، إني لا آمنه عليك فبايه ، قال : سيمتعه حتى يجذب قوتي ، فجعل ابن عباس ينظر الى الشمس ، ويفكر في كلام ابن الحنفية ، وقد كادت الشمس ان تعرب ، فواقام ابو عبدالله الجدي فبا ذكرنا من الحبل ، وقالوا لابن الحنفية : انذن لنا فيه ، فأبى ، وخرج إلى أيلة فأقام بها سنين ، ثم قتل ابن الزبير ، كذلك حدث عمر بن شبة التميمي ، عن عطاء بن مسلم ، فبا أخيراً به أبو الحسن المهرابي المصري^(١) بمصر ، وأبو إسحاق الجوهري بالبصرة ، وغيرها ، ومؤلاء الذين وردوا الى ابن الحنفية هم الشيعة الكيسانية ، وهم القائلون بإمامة محمد بن الحنفية ، وقد تنازعت الكيسانية بمد قولهم بإمامة محمد بن الحنفية : فمنهم من قطع بوق ، ومنهم من زعم أنه لم يمت وأنسه حي في جبال رصوى ، وقد تنازع كل فريق من هؤلاء أيضاً ، وإنا سواد بالكيسانية لإضافتهم الى المختار بن أبي عبيد الثقفي ، وكان اسمه كيسان ،

(١) في نسخة : ابو حسن للبراهن البصري .

● نمونه ۲) نشانه تحریف در نوشتار بلاذری

علامه شیخ زین الدین عاملی بیاضی رحمته الله علیه (متوفای ۸۷۷) از علمای بزرگ شیعه، در کتاب ارزشمند خویش «الصراط المستقیم» چنین می‌نویسد:

وَمِنْهَا مَا رَوَاهُ الْبَلَاذُرِيُّ وَاشْتَهَرَ فِي الشَّيْعَةِ أَنَّهُ حَصَرَ فَاطِمَةَ
فِي الْبَابِ حَتَّى أَسْقَطَتْ مُحْسِنًا.^۱

از جمله آن موارد [و اعمال ناشایست خلیفه دوم] آن مطلبی است که بلاذری [از علمای سنی مذهب و متوفای ۲۷۹] نقل کرده و در میان شیعیان نیز مشهور است که او (عمر بن خطاب) فاطمه علیها السلام را آن چنان بین در و دیوار قرار داد، که [فاطمه علیها السلام، فرزندش] محسن را سقط نمود.

با جستجو در کتاب‌های چاپ شده از بلاذری، می‌توان به روشنی دید که چنین مضمونی، در این آثار به چاپ نرسیده است.

بدین ترتیب، نه تنها مدرکی بسیار مهم در موضوع شهادت حضرت محسن علیه السلام، از دسترس محققان خارج گردیده و به دست ما نرسیده است؛ بلکه با کمال تأسف باید گفت:

تنها متن موجود درباره حضرت محسن علیه السلام در آثار بلاذری، حدیثی جعلی می‌باشد که حاکی از درگذشت وی در سن کودکی است!^۲

۱- الصراط المستقیم، بیاضی (متوفای ۸۷۷)، ج ۳، ص ۱۲ (چاپ المكتبة المرتضویة).

۲- أنساب الأشراف، بلاذری (متوفای ۲۷۹)، ج ۳، ص ۱۴۴ (چاپ علمی، بیروت).

○ کتمانی در پی کتمان:

سکوت در ماجرای سقط حضرت محسن علیه السلام

ابن ابی الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶) از استادش «ابو یحیی» [جعفر النقیب] ^۱ چنین نقل می‌کند:

إِذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبَاحَ دَمَ هَبَارِ بْنِ الْأَسْوَدِ، لِأَنَّهُ رَوَعَ زَيْنَبَ فَأَلْقَتْ ذَا بَطْنِهَا، فَظَهَرَ الْحَالُ أَنَّهُ لَوْ كَانَ حَيًّا لَأَبَاحَ دَمَ مَنْ رَوَعَ فَاطِمَةَ حَتَّى أَلْقَتْ ذَا بَطْنِهَا.

فَقُلْتُ: أَرَوَى عَنْكَ مَا يَقُولُهُ قَوْمٌ:

«إِنَّ فَاطِمَةَ رُوِعَتْ فَأَلْقَتْ الْمُحْسِنَ.»؟

فَقَالَ: لَا تَزِرُوهَ عَنِّي وَلَا تَزِرُوهَ عَنِّي بُطْلَانَهُ، فَإِنِّي مُتَوَقِّفٌ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ.^۲

۱ - نقیب، ابوجعفر یحیی بن محمد بن ابوزید علوی (متوفای قبل از ۶۴۴): او به تصریح ابن ابی الحدید معتزلی، مذهب امامی نداشته و از فضائل ابوبکر و عمر دم می‌زده است. وی عثمان و فتوحات زمان او را تأیید می‌کند. توجیهاات او در ماجرای سقیفه، شاهکاری از ریشخند وی به فرمان الهی رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

برخی توصیفات او به قلم ابن ابی الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶) چنین است:

الف - غَيْرُ مُتَعَصِّبٍ لِلْمَذْهَبِ - وَ إِنْ كَانَ عَلَوِيًّا - وَ كَانَ يَغْتَرِفُ بِفَضَائِلِ الصَّحَابَةِ وَ يَخْشَى عَلَى الشَّيْخَيْنِ.

ب - وَ لَمْ يَكُنْ إِمَامِي الْمَذْهَبِ وَ لَا كَانَ يَبْزَأُ مِنَ السَّلَفِ وَ لَا يَزْتَنِي قَوْلَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ الشِّيْعَةِ.

(ر.ک: شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید (متوفای ۶۵۶)، ج ۱۰، ص ۲۲۲ - ۲۲۳ و ج ۱۲،

ص ۸۲ - ۹۰)

۲ - شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶)، ج ۱۴، ص ۱۹۳.

هنگامی که [در فتح مکه] رسول خدا ﷺ به کشتن هَبَّار بن اسود اجازه داده بود؛ به سبب آن که وی، زینب [دختر خوانده رسول خدا ﷺ و از زنان مسلمان] را ترسانید، به صورتی که زینب فرزندی را که در شکم خود داشت، سقط کرد؛ پس روشن است که اگر آن حضرت زنده بود، حتماً مباح می کرد خون کسی را که فاطمه [رضی الله عنها] را ترساند تا آن جا که فرزندی را که در بطنش داشت، سقط نمود.

[ابن ابی الحدید می گوید:] گفتم:

آیا از تو روایت کنم قول آن گروه را که می گویند:

«فاطمه [رضی الله عنها] ترسانده شد پس محسن را سقط کرد.»؟

پس [استاد] پاسخ می گوید:

از من روایت نکن و بطلان این ماجرا را نیز از قول من نقل نما، چرا که من در این موضوع توقف کرده ام [و سکوت اختیار می کنم].

۱ - استاد ارجمند، جعفر مرتضی العاملی درباره «زینب» می نویسد:

«هاله» - خواهر خدیجه کبری - شوهری داشت از بنی تمیم که از او به «ابوهند» یاد شده است.

«ابوهند» از همسر دیگرش، دو دختر داشت به نام های «زینب» و «رقیه».

«ابوهند» و مادر این دو دختر، دار فانی را وداع گفتند و «هاله» با دختران «ابوهند» تنها ماند.

«خدیجه کبری» - خواهر هاله - سرپرستی این دو دختر را بر عهده گرفت.

با درگذشت «هاله» و ازدواج رسول خدا ﷺ با «خدیجه کبری»، سرپرستی این دو دختر به

رسول خدا ﷺ انتقال یافت و از آن روز، این دو دختر «به رسم عرب»، دختران رسول خدا ﷺ

نام گرفتند.

(ر. ک: الصحيح من سیرة النبی الأعظم ﷺ، ج ۲، ص ۱۲۵ - ۱۲۶)

بعدها، «زینب» با «ابوالعاص بن ربیع بن عبدالعزی بن عبدشمس بن عبدمناف» ازدواج کرد

و در نتیجه، «ابوالعاص» را داماد رسول خدا ﷺ خواندند.

نشانه‌های شهادت حضرت زهرا (ع) در منابع اهل سنت

طبق نقل مورّخین، «هَبَّارِ بْنِ اسود» در سال دوم هجری به زینب حمله کرد و او را به گونه‌ای ترساند که فرزندش را سقط نمود. زینب بر اثر این ماجرا، به خونریزی‌های ناپیوسته‌ای مبتلا شد و به دلیل همین عارضه، شش سال بعد، یعنی در سال هشتم هجری از دنیا رفت.^۱ در ادامه همین رویداد، پیامبر (ص) در ماجرای فتح مکه - که در رمضان سال هشتم هجری به وقوع پیوست - خون «هَبَّار» را مباح دانستند.

جالب است که:

ابو[یحیی] جعفر النقیب، این دو ماجرا را مشابه یکدیگر می‌بیند و مهاجمین را در برخورد با صدیقه طاهره (ع) و سقط فرزند آن بانوی بزرگوار (حضرت محسن (ع)) همانند «هَبَّار» محکوم به مرگ می‌نماید؛ چرا که او نیز به نیکی دریافته است که علت درگذشت صدیقه طاهره (ع) و زینب یکسان بوده و «سقط فرزندشان» در اثر ایجاد هراس و تولید وحشت توسط مردان مهاجم می‌باشد. به راستی فکر می‌کنید این هراس از سوی چه کسی ایجاد شد؟^۲

۱ - الإستیعاب، ابن عبد البر (متوفای ۴۶۳)، در حاشیه کتاب الإصابه، ج ۳، ص ۳۱۲ (چاپ دار احیاء التراث العربی).

۲ - ابراهیم بن سیتار بصری معتزلی، ملقب به نظام (متوفای ۲۳۱) در این ماجرا به صراحت می‌گوید: إِنَّ عَمَرَ ضَرَبَ بَطْنَ فَاطِمَةَ [ع] [يَوْمَ النَّبِيعَةِ حَتَّى أَلْقَتْ الْجَنِينَ مِنْ بَطْنِهَا. همانا عمر، فاطمه [ع] را در روز بیعت مضروب کرد آن چنان که وی، جنین را در شکم خود سقط نمود.

با کمال تعجب مشاهده می‌نماییم:

ابو [یحیی] جعفر النقیب از ترویج دیدگاه خود درباره قاتل حضرت فاطمه زهرا علیها السلام اجتناب می‌ورزد و به شاگرد خویش اجازه نقل آن را نمی‌دهد!

جالب‌تر آن‌که:

ابن کثیر (متوفای ۷۷۴) از علمای متعصب سنی، زینب را در این ماجرا، «شهیده» می‌خواند و می‌نویسد:

ماتت شهیده.^۱

آری، ابن کثیر دمشقی، درگذشت زینب پس از گذشت شش سال از حادثه سقط فرزندش را «شهادت» می‌داند؛ ولی علیرغم تشابهی که میان دلایل درگذشت زینب و حضرت زهرا علیها السلام وجود دارد، از مرگ طبیعی صدیقه طاهره علیها السلام سخن به میان می‌آید!

چنانچه اظهار شده:

«آنچه امروز مطرح می‌شود و یا نوشته می‌شود مورد قبول ما نیست و طبق عقیده ما حضرت فاطمه (رضی الله عنها) در بستر خویش وفات

---

۱ عبد القادر بن طاهر بغدادی (متوفای ۴۲۹) در کتاب «العزق بین الفزق»، ص ۱۴۰ - ۱۴۱ (چاپ دارالمعرفه، بیروت)؛ محمّد بن عبدالکریم شهرستانی (متوفای ۵۴۸) در کتاب «الملل و النحل»، ج ۱، ص ۵۷ (بیروت)؛ صفدی (متوفای ۷۶۴) در کتاب «الوافی بالوفیات»، ج ۶، ص ۱۷؛ مقریزی (متوفای ۸۴۵) در کتاب «الخطط» (المواعظ و الإعتبار)، ج ۲، ص ۳۴۶؛ ابن عقیده را از قول «نظام» نقل کرده‌اند.

۱ - البدایة و النهایة، ابن کثیر (متوفای ۷۷۴)، ج ۵، ص ۳۲۹ (چاپ دار احیاء التراث العربی، بیروت) و ص ۳۳۱ (چاپ دارالکتب العلمیه، بیروت).

نموده و کسی ایشان را به شهادت نرسانده است.^۱
«حضرت فاطمه زهرا رضی الله عنها با آن که درجه و رتبه اش از همه
زنان عالم و شهدا برتر است، ولی رحلتش به صورت طبیعی بوده...»^۲

---

۱ - فرازی از خطبه های نماز جمعه مولوی عبدالحمید، امام جمعه اهل تسنن زاهدان،
به تاریخ ۲/ ۶/ ۱۳۸۰، مندرج در فصلنامه ندای اسلام، شماره ۶، ص ۷۰.
۲ - توضیحی درباره چاپ مقاله «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت»، مندرج در
فصلنامه ندای اسلام (زیر نظر حوزه دارالعلوم زاهدان)، شماره ۷، ص ۳.

○ حکایتی دیگر از کتمان:

پیشینه ماجرای «احراق» نزد اهل تسنن

مدارک امروزی اهل تسنن، به وقوع «احراق» و آتش‌افروزی در ماجرای «هجوم اصلی» به خانه صدیقه طاهره رضی الله عنها اشاره‌ای نمی‌کند. در این منابع تنها «تهدیدهای جدی عمر بن خطاب برای به آتش کشیدن خانه و جمع‌آوری هیزم جهت اجرای این تهدید» ثبت شده است.^۱ در مواردی حتی تلاش شده است بر ماجرای «تهدیدهای خشونت‌بار عمر بن خطاب به آتش‌افروزی» نیز سرپوش گذاشته شود! برای مثال:

در برخی مدارک، «تهدید به احراق» یعنی واژه «لأُحْرِقَنَّ: حتماً می‌سوزانم» به «لأَفْعَلَنَّ: حتماً انجام می‌دهم» تبدیل شده و تحریف گردیده است.^۲

۱ - مُرُوجُ الذَّهَبِ، مسعودی (متوفای ۳۴۶)، ج ۳، ص ۷۷ (چاپ دارالهیجره، قم): المصنّف، ابن‌ابی‌شیبّه (متوفای ۲۳۵)، ج ۸، ص ۵۷۲ (چاپ دارالفکر): الإمامة و السیاسة، ابن قُتَيْبَةَ دِینُورِی (متوفای ۲۷۶)، ج ۱، ص ۱۷ - ۲۰؛ أنساب الأشراف، بلاذری (متوفای ۲۸۹)، ج ۱، ص ۵۸۶ (چاپ دارالمعارف، قاهره) و ج ۲، ص ۲۶۸ (چاپ دارالفکر): تاریخ طبری، محمد بن جریر طبری (متوفای ۳۱۰)، ج ۲، ص ۴۴۳؛ شرح نهج البلاغه، ابن‌ابی‌الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶)، ج ۶، ص ۴۸؛ العقد الفرید، ابن عبدربه اندلسی (متوفای ۳۲۸)، ج ۴، ص ۲۴۲ (چاپ دارالکتاب العربی) و ج ۴، ص ۲۵۹ (چاپ مکتبة النهضة المصریة) و ج ۴، ص ۸۷ (تحقیق: خلیل شریف‌الدین): تاریخ اُبی‌الفداء، ابوالفداء (متوفای ۷۳۲)، ج ۱، ص ۱۵۶.

۲ - الإستیعاب، ابن عبد البر (متوفای ۴۶۳)، ج ۲، ص ۲۵۴ (چاپ در حاشیة کتاب الإصابه) و ج ۳، ص ۹۷۵ (چاپ دارالجلیل): نهیة الإرب، نویری (متوفای ۷۳۳)، ج ۱۹، ص ۴۰ (چاپ قاهره، ۱۳۹۵)؛ الوافی بالوفیات، صفدی (متوفای ۷۶۴)، ج ۱۷، ص ۳۱۱ (چاپ بیروت، ۱۴۰۱).

در تمام کتب فوق، رد پای تحریف در تهدید به احراق «بیت فاطمه رضی الله عنها» را می‌توان مشاهده

به این ترتیب، سخن «عمر بن خطاب» که اهل خانه را به آتش افروزی تهدید می‌کرد، به جملاتی مانند «آن کار را انجام می‌دهم!» تغییر یافته است؟!

با وجود چنین سرپوش‌های گسترده‌ای بر حوادث تلخ و ناگوار «احراق بیت فاطمه (ع)»، برخی شواهد و قرائن، حاکی از آن است که در قرن‌های هشتم و نهم هجری قمری، بعضی از بزرگان اهل تسنن، به انکار صریح ادعای شیعیان مبنی بر «وقوع احراق و تحقق آتش افروزی» اقدام ننموده‌اند. شاید این سکوت از آن‌جا ناشی می‌گردد که در آن زمان (نزدیک به ۵۰۰ سال پیش) هنوز منابع اهل تسنن از اسناد وقوع این آتش افروزی، به‌طور کامل پا کسازي نشده بود و شیعیان می‌توانستند با استناد به برخی مدارک اهل تسنن، «وقوع احراق» را به اثبات برسانند. خواجه نصیرالدین طوسی (متوفای ۶۷۲) از علمای بزرگ شیعه، در کتاب «تجرید الاعتقاد» که با شرح علامه حلی (متوفای ۷۲۶) به چاپ رسیده است، چنین می‌نویسد:

وَبَعَثَ إِلَى بَيْتِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَمَّا أَمْتَنَعَ عَنِ الْبَيْعَةِ فَأَضْرَمَ فِيهِ النَّارَ وَ فِيهِ فَاطِمَةُ (ع).^۱

[ابوبکر، گروهی را] به سوی خانه امیرمؤمنان (ع) فرستاد، آن هنگام که ایشان از بیعت [با ابوبکر] امتناع کردند. پس خانه را به آتش کشید در حالی که فاطمه (ع) در آن بود.

۱. نمونه دیگر تحریف را در این مدرک مشاهده کنید: فضائل الصحابه، احمد بن حنبل

(متوفای ۲۴۱)، ج ۱، ص ۳۶۴.

۱- کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، علامه حلی (متوفای ۷۲۶)، ص ۳۷۶ - ۳۷۷.

شمس‌الدین اسفراینی^۱ و علاء‌الدین قوشچی^۲ - که از علمای سرشناس اهل تسنن در قرن‌های هشتم و نهم هجری هستند - هر دو، بر کتاب خواجه نصیرالدین طوسی^۳ ردیه نوشته‌اند.

اما این دو، زمانی که به جمله‌های فوق و ماجرای «احراق» رسیده‌اند، نه تنها کلام محقق طوسی^۳ را منکر نشده‌اند، بلکه در صحت روایت فوق، شک نیز نکرده‌اند و آن را ضعیف هم نشمرده‌اند.

جالب آن است که رویه این دو، انکار سخنان محقق طوسی^۳ بوده است و هر دو از علمای متعصب اهل سنت می‌باشند؛ چنان‌که این موضوع را از نقد آنان بر آثار شیعه می‌توان استنباط کرد.^۳

این موضوع، نشانگر آن است که تا قرن نهم هجری، انکار این ماجرا به سبب وجود برخی مدارک، مشکل بوده است.

---

۱ - شمس‌الدین اسفراینی (متوفای ۸۲۶) در کتاب «تسدید العقائد فی شرح تجرید القواعد».

۲ - علاء‌الدین قوشچی (متوفای ۷۷۹) در کتاب «شرح التجرید» (چاپ سنگی).

۳ - تعصب قوشچی به حدی است که برخی علمای شیعه او را «متعصب عنود ستیزه‌جو»

معرفی می‌کنند. ر.ک: الرسائل الاعتقادیة، خواجه‌نوی (متوفای ۱۱۷۳)، ج ۱، ص ۴۰۹.

گفتار دوم

تحریف و جابه‌جایی حقایق

از دیگر حربه‌های شیطان، برای دوری مردم از قرآن و عترت - دو یادگار جدایی‌ناپذیر پیامبر ﷺ - تحریف حقایق است.

تحریف یعنی: «حروف و کلمات را جابه‌جا کردن و دست بردن در عبارت‌های گوینده یا نویسنده تا منظور اصلی وی روشن نشود و معنای سخن و کلام او تغییر کند.»

آری، حق روشن است؛ اما می‌توان با جابه‌جا کردن کلمات و بازی با لغات، آن را کتمان نمود. سرنوشت تحریف‌گران، دوری از رحمت خداوند است:

«مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ... لَعَنَهُمُ اللَّهُ
بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا» (نساء / ۴۶)

گروهی از یهود، کلمات خدا را از جای خود تغییر می‌دهند...
خداوند آنان را به سبب کفرشان لعنت کرد [و از رحمت
خویش دور ساخت]؛ پس ایمان نمی‌آورند مگر گروهی اندک.

● نمونه (۱) تحریف در کتاب المعارف

ماجرای شهادت فرزندی که صَدِيقَةُ طَاهِرَه (ع) در جان خود داشتند و از سوی رسول خدا (ص) «مُحْسِن» (یا بنا به قرائت مشهور «مُحْسِن») نام‌گذاری شده بود،^۱ از بارزترین مواردی می‌باشد که تحریف در آن صورت گرفته است.

عالم شیعی ابن شهر آشوب مازندرانی (متوفای ۵۸۸) در کتاب «مناقب آل ابی طالب» در قسمتی که نام فرزندان صَدِيقَةُ طَاهِرَه (ع) را می‌آورد، جمله‌ای را از قول دانشمند سنی ابن قُتَيْبَه دِینَوْرِي (متوفای ۲۷۶) بازگو می‌کند:

و أولادها: الحسنُ و الحسينُ و المُحسِنُ سِقَطٌ؛ و فی معارف القُتَيْبِي: إنَّ مُحسِنًا فَسَدَ مِنْ زَخْمٍ^۲ قُتِفَذِ العَدَوِيِّ...^۳
و فرزندان آن حضرت [ع]: حسن، حسین و محسن که سقط گردید.

و در [کتاب] معارف ابن قُتَيْبَه آمده است که محسن بر اثر ضربه شدید قُتِفَذِ العَدَوِيِّ [غلام عمر بن خطاب] از بین رفت.

۱ - القاموس المحيط، فیروزآبادی (متوفای ۸۱۷)، ج ۲، ص ۵۵.

۲ - زَخْمَةٌ يَزْخُمُهُ زَخْمًا: دَفَعَهُ دَفْعًا شَدِيدًا. (لسان العرب، ابن منظور (متوفای ۷۱۱)، ج ۶،

۳ - مناقب آل ابی طالب، ابن شهر آشوب (متوفای ۵۸۸)، ج ۳، ص ۴۰۷.

محمد بن یوسف گنجی شافعی (متوفای ۶۵۸) از علمای اهل تسنن در تأیید این مطلب چنین می‌نویسد:^۱

و زَادَ عَلَيَّ الْجُمْهُورِ وَ قَالَ: إِنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ أَسْقَطَتْ بَعْدَ النَّبِيِّ ذِكْرًا كَانَ سَمَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْسِنًا وَ هَذَا شَيْءٌ لَمْ يُوجَدْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّقْلِ إِلَّا عِنْدَ ابْنِ قُتَيْبَةَ.^۲

او (شیخ مفید از علمای شیعه) بر قول اکثریت و جمهور علما چنین مطلبی را اضافه می‌کند و می‌گوید:

پس از [رحلت] پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فاطمه عَلَيْهَا السَّلَامُ فرزند پسری را سقط نمود که رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نام او را محسن نهاده بود. [گنجی شافعی ادامه می‌دهد:] این مطلب نزد هیچ کدام از اهل نقل [و حدیث] یافت نشد مگر ابن قتیبه.

با توجه به مدارک فوق، مشخص می‌شود که در یکی از کتاب‌های ابن قتیبه به نام «المعارف» بر سقط شدن حضرت محسن عَلَيْهِ السَّلَامُ بر اثر اقدام «قنفذ» تصریح شده است.

بر این مطلب، ابن شهر آشوب (متوفای ۵۸۸) از علمای شیعه و نیز گنجی شافعی (متوفای ۶۵۸) از علمای اهل تسنن تأییداتی دارند و روشن است که جمله فوق تا قرن هفتم در کتاب «المعارف» وجود داشته است.

۱- ر.ک: پیوست یکم.

۲- کفایة الطالب، گنجی شافعی (متوفای ۶۵۸)، ص ۴۱۳.

اما در چاپ‌های امروزی این کتاب، با کمال تعجب، تنها جمله زیر را مشاهده می‌کنیم:^۱

(مُحْسِنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) وَ أَمَّا
مُحْسِنُ بْنُ عَلِيٍّ فَهَلَكَ وَ هُوَ صَغِيرٌ.^۲

[از جمله فرزندان امیرمؤمنان (ع)] محسن، فرزند علی (ع)
فرزند ابوطالب است که خداوند از هر دوی آنان راضی باد.
اما محسن بن علی، هلاک شد در حالی که کوچک بود.

بدین ترتیب ماجرای فرزندی که حضرت صدیقه طاهره (ع) در جریان «هجوم اصلی»،^۳ سقط نمود و نیز نام یکی از قاتلان آن فرزند و حادثه‌ای که ضربه شدید به صدیقه طاهره (ع) تحریف گردیده و با عبارت «فَهَلَكَ وَ هُوَ صَغِيرٌ» وفات کرد در حالی که کوچک بود! جابه‌جا می‌شود.

جالب است بدانیم که صفدی (متوفای ۷۶۴) در کتاب «الوافی بالوفیات» به تجلیل از شخصیت عالم شیعی، ابن شهر آشوب مازندرانی (متوفای ۵۸۸) پرداخته و وی را با اوصافی همچون «صَدُوقُ اللَّهْجَةِ» ستوده است.^۴

۱- ر.ک: پیوست دوم.

۲- المعارف، ابن قتیبه (متوفای ۲۷۶)، ص ۹۲ (چاپ دار احیاء التراث العربی، بیروت).

۳- ر.ک: دراسته و تحلیل حول الهجوم علی بیت فاطمه (ع)، استاد شیخ عبدالزهره مهدی، ص ۴۸۹.

۴- ر.ک: الوافی بالوفیات، صفدی (متوفای ۷۶۴)، ج ۴، ص ۱۴۶.

۴۱۳

وكانت تخرج الى المسجد وهي جارية فيأخذها علي عليه السلام ويقول لها من أخوالك ؟ فتقول (وه وه) ثمني كلباً ، نجسم ولد علي « ح » لعليه في هذه الرواية اربعة عشر ولداً وعشرون امرأة .

هكذا ذكره غير واحد من أهل السير ، (وأسقط ابو عبد الله) اللقيد اللون من الختمية وجعل اب بكر كنية لهجد الأستر ، ولم يذكر محمد الأوسط ، وذكر ابو الفرج علي الأموي الاسبغاني في مقاتل آل ابي طالب الذين قتلوا مع امير المؤمنين : أبي عبد الله الحسين « ح » ، جعفرأ ، رطباً ، وعثمان والعباس ، ومحمد الأستر ، وأسقط عبيد الله ، وما ذكره اللقيد اشبه عندي بالصواب ، وأسقط اللقيد من البنات اربناً : وهن رمة الصغرى ، وأم كلثوم الصغرى ، وأم جعفر جعلها كنية بلقاء ، وهذا قريب ، ولم يذكر الابنة التي هلكت وهي جارية.

وزاد علي الجمهور ، وقال : إن فاطمة عليها السلام اسقطت بعد النبي ذكراً ، كان سماه رسول الله ﷺ محسناً ، وهذا شيء لم يوجد عند أحد من اهل النقل إلا عند ابن قتيبة .

قاعدة في ذكر المعقبين من اولاد امير المؤمنين ﷺ

ومن قتل زمن مات وهو صغير رضوان الله عليهم اجمعين

أولهم امير المؤمنين الحسن بن علي عليه السلام ، كنيته ابو محمد ، ولد بالمدينة ليلة النصف من رمضان سنة ثلاث من الهجرة ، وكان اشبه الناس برسول الله صلى الله عليه وآله وسلم .

ثانيهم ابن الزبير ، اخبرنا ابو الوقت المنجري ، اخبرنا الهادي

گفتار دوم - پیوست دوم

- ٩٢ -

علی انصم و عبد الله و ابا بکر أمهما لیلی بنت مسعود بن خالد التمشلی و عمر و رقیة أمهما تفضیة و کاتب خالد بن الولید سیاما فی الردة فاشتراما علی و یحیی أمه اسماء بنت عمیس و جعفر و العباس و عبد الله أمهم أم البنین بنت حرام الوحیدیة (١) و رمله و أم الحسن أم سعید بنت عروة بن مسعود الثقفی و أم کلثوم الصغری و زینب الصغری و جمانة و میمونة و خدیجة و فاطمة و أم الکرام و نفیسة و أم سلمة و امامة و أم ایها لامهات اولاد شقی

(بنات علی بن ابی طالب) فأما زینب الکبری بنت فاطمة فكانت عند عبد الله بن جعفر فولدت له اولادا قد ذکرناهم و أما أم کلثوم الکبری و هی بنت فاطمة فكانت عند عمر بن الخطاب و ولدت له ولدا قد ذکرناهم فلما قتل عمر تزوجها محمد بن جعفر بن ابی طالب فات عنها ثم تزوجها عون بن جعفر بن ابی طالب فانت عنده و کان سائر بنات علی عند ولد عقیل و ولد العباس و خلا أم الحسن فانها كانت عند حمدة بن هبيرة الخزومی و خلا فاطمة فانها كانت عند سعید بن الاسود من بنی الحارث ابن أسد (محسن بن علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنهما) و أما محسن بن علی فمات و هو صغیر (الحسن بن علی) و أما الحسن بن علی رضی الله عنهما فكان یکنی ابا محمد ولما قتل علی بریح له بالکوفة و بریح لمعاربة بالنعام و بیت المقدس فسار معاویة یرید الکوفة و سار الحسن یرید فالتقوا بمسکن من أرض الکوفة فصالح الحسن معاویة و باع له و دخل معه الکوفة ثم انصرف معاویة عن الکوفة الی الشام و استعمل علی الکوفة المنيرة بن شعبة و علی البصرة عبد الله بن عامر ثم جمعها لزیاد و انصرف الحسن الی المدينة فانت بها و یقال ان امراته حمدة بنت الأشعث بن قیس سمی و كانت و فاته فی شهر ربيع الأول من سنة تسع و أربعین و هو یومئذ ابن سبع و أربعین سنة و صل علی سعید بن العاص و هو امیر المدينة فولد الحسن حسنا أمه خولة بنت منظور بن زبان القزازیة و زینبا و أم الحسن أمها بنت عقبة بن مسعود البدری و عمر و أمه تفضیة و الحسین الاثرم لام ولد و طلحة و أمه أم اسحق بنت طلحة بن عیبة الله و أم عبد الله لام ولد و فاما الحسن بن الحسن

(١) بنو الولید قوم من بنی کلاب ، و الوحیدیة من أعراس المدينة یئنها و یمن مکه

● نمونه ۲) تحریف در کتاب صحیح بخاری

از جمله بحث‌های روشنگر در مسیر تاریخ اسلام، ماجرای مصادره و غصب اموال بانوی دوسرا، صدیقه کبری رضی الله عنها توسط حکومت وقت است که نقطه عطفی در مباحث فاطمیّه می‌باشد.^۱
 برخی دشمنان حق، تلاش کرده‌اند تا این ماجرا که لکه سیاهی در تاریخ حکمرانی خلیفه اول و دوم است را تحریف کنند.
 مُسلم بن حجاج نیشابوری (متوفای ۲۶۱) در کتاب خود که به «صحیح مُسلم» شهرت دارد، می‌نویسد:

فَقَالَ عُمَرُ... فَلَمَّا تُوْفِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجِئْتُمَا تَطْلُبُ مِيرَاثَكَ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ، وَ تَطْلُبُ هَذَا مِيرَاثَ امْرَأَتِهِ مِنْ أَبِيهَا. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا نُوْرَثُ، مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَهُ».

فَرَأَيْتُمَا كَاذِبًا آيْمًا غَادِرًا خَائِنًا، وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَصَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ.

ثُمَّ تُوْفِيَ أَبُو بَكْرٍ، وَأَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ وَلِيُّ أَبِي بَكْرٍ.

فَرَأَيْتُمَانِي كَاذِبًا آيْمًا غَادِرًا خَائِنًا.^۲

۱- ر.ک: عبور از تاریکی (پژوهشی در غصب اموال صدیقه طاهره رضی الله عنها در سال یازدهم

هجری)، عدنان درخشان - علی لئاف.

۲- صحیح مُسلم، مُسلم بن حجاج (متوفای ۲۶۱)، کتاب «الجهاد و السیر»، باب «حکم

القی»، حدیث ۳۳۰۲.

پس عمر [امیرمؤمنان علی (ع) و عباس عموی پیامبر (ص) را مخاطب قرار داده] چنین گفت:

... آن هنگام که رسول خدا وفات یافت، ابوبکر گفت:

من جانشین رسول خدا هستم، پس شما دو نفر (امیرمؤمنان علی (ع) و عباس) به نزد او آمدید؛ در حالی که تو (عباس) میراث خودت را از پسر برادرت طلب می‌کردی^۱ و این (اشاره به امیرمؤمنان علی (ع)) ارث همسرش [حضرت زهرا (ع)] را از پدرش [رسول خدا (ص)] طلب می‌کرد.

پس ابوبکر [ادعا کرد و] گفت که پیامبر گفته است: «از ما پیامبران ارث برده نمی‌شود، آنچه ما باقی می‌گذاریم، صدقه است».

پس شما دو نفر او را دروغگو، گناهکار، حيله‌گر و خائن دانستید، در حالی که خدا می‌داند که او راستگو، نیک‌کردار، درست‌رفتار و پیرو حق بود.

سپس ابوبکر مُرد و من جانشین رسول خدا و ابوبکر هستم؛ پس شما دو نفر، من را دروغگو، گناهکار، حيله‌گر و خائن دانستید.

ماجرای فوق‌به‌روشنی نظر امیرمؤمنان علی (ع) را نسبت به ابوبکر و عمر - آن‌هم به اعتراف خلیفهٔ دوم - بیان می‌کند.

۱ - صحیح آن است که عباس سهم بنی‌هاشم از خمس غنائم خیبر را می‌طلبید.
ر.ک: جامع البیان، طبری شافعی (متوفای ۳۱۰)، ج ۱۰، ص ۹.

این مطلب، چون خوشایند برخی نبوده است، در نقل‌های دیگر از همین روایت، تغییر می‌کند!؟

اکثر مورخان، چه قبل از مُسلم نیشابوری و چه بعد از وی، عبارت «كَاذِبًا أَيْمًا غَادِرًا خَائِنًا: دروغگو، گناهکار، حيله‌گر و خائن» را به عبارات دیگری تبدیل کرده‌اند.

برای نمونه:

محمد بن اسماعیل بخاری (متوفای ۲۵۶) صاحب کتاب مشهور «صحیح بخاری» می‌نویسد:

قَالَ عُمَرُ... تَوَفَّى اللَّهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ:
أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَبَضَهَا أَبُو بَكْرٍ فَعَمِلَ
فِيهَا بِمَا عَمِلَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْتُمْ
حِينَئِذٍ - وَأَقْبَلَ عَلِيٌّ وَعَبَّاسٌ - تَزْعَمَانِ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَذَّابٌ
كَذَّابٌ.^۱

عمر گفت: ... خداوند جان نبی خود را گرفت، پس ابوبکر گفت: من جانشین رسول خدا هستم، پس آن اموال را در اختیار گرفت و همانند رسول خدا درباره آن‌ها رفتار کرد (عمر [در این هنگام] رو به [امیرمؤمنان] علی [علیه السلام] و عباس کرد [و گفت:]) و در آن هنگام، شما دو نفر گمان می‌کردید که ابوبکر چنین و چنان است.

۱ - صحیح بخاری، محمد بن اسماعیل بخاری (متوفای ۲۵۶)، کتاب «النفقات»، باب «خُبْسُ الرَّجُلِ قُوْثُ سُنَّةٍ...»، حدیث ۵۳۵۸ و فی طبعه: رقم ۳۹۳۹.

«بُخاری» در چهار قسمت از کتاب خویش به ماجرای فوق اشاره می‌کند و در هیچ یک، جمله‌ای را که بازگو کننده نظرِ امیرمؤمنان علی (ع) دربارهٔ خلیفهٔ اوّل و دوم است حکایت نمی‌کند. سه قسمت دیگر از کتاب «صحيح بُخاری» که به این ماجرا اشاره نموده عبارت‌اند از:

کتاب «فَرَضُ الْخُمْسِ»، باب اوّل، حدیث ۳۰۹۴ و فی طبعة: رقم ۲۸۶۳.

کتاب «الفرائض»، باب «قَوْلُ النَّبِيِّ: لَانُورِثَ»، حدیث ۶۷۲۸ و فی طبعة: رقم ۶۲۳۱.

کتاب «الإغْتِصَامُ بِالْكِتَابِ وَ السُّنَّةِ»، باب «مَا يَكْرَهُ مِنْ التَّعَمُّقِ وَ التَّنَازُعِ»، حدیث ۷۳۰۵ و فی طبعة: رقم ۶۷۶۱.

گفتار سوم

توجیه با هدف کتمان حقایق

برخی حقایق که قابل انکار و کتمان نیستند، دستخوش چنان توجیه‌ها و تفسیرهایی می‌شوند که روح هر انسان آزاده‌ای را جریحه‌دار می‌سازد.

توجیه‌گرانی که به جای نقدِ ظلمِ حاکمانِ ظالم، بر اعمال زشتِ آنان سرپوش می‌نهند و سعی در درست جلوه دادن اعمال ناپسندِ ستمگران می‌نمایند؛ همچون کسانی‌اند که قرآن کریم خطاب به آنها می‌فرماید:

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ تَكْتُمُونَ الْحَقَّ
وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (آل عمران / ۷۱)

ای اهل کتاب! چرا حق را به وسیله باطل می‌پوشانید و حق را کتمان می‌کنید در حالی که [به حقایق آن] آگاهید؟

● نمونه (۱) تلاش ابن ابی الحدید برای تبرئه خلفا

ابن ابی الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶) پس از اشاره به ماجرای یورش به خانه صدیقه طاهره (علیها السلام) و همچنین غصب اموال آن حضرت (علیها السلام) توسط خلیفه وقت،^۱ در مقام نتیجه گیری می نویسد:

وَ الصَّحِيحُ عِنْدِي أَنَّهَا مَاتَتْ وَ هِيَ وَاجِدَةٌ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ
عُمَرَ، وَ أَنَّهَا أَوْصَتْ أَلَا يُصَلِّيَا عَلَيْهَا.

وَ ذَلِكَ عِنْدَ أَصْحَابِنَا مِنْ الْأُمُورِ الْمَغْفُورَةِ لَهُمَا. وَ كَانَ الْأَوَّلَى
بِهِمَا إِكْرَامَهَا وَ اخْتِرَامَ مَنْزِلِهَا، لَسَكِنْتُهُمَا خَافَا الْفُرْقَةَ وَ أَشْفَقَا
مِنَ الْفِتْنَةِ، فَفَعَلَا مَا هُوَ الْأَصْلَحُ بِحَسَبِ ظَنِّهِمَا...

فَلَا يَجُوزُ الْعُدُولُ عَنْ حُسْنِ الْإِعْتِقَادِ فِيهِمَا بِمَا جَرَى وَ اللَّهُ
وَلِيُّ الْمَغْفِرَةِ وَ الْعَفْوِ؛ فَإِنَّ هَذَا لَوْ ثَبَتَ أَنَّهُ خَطَأٌ، لَمْ يَكُنْ
كَبِيرَةً، بَلْ كَانَ مِنْ بَابِ الصَّغَائِرِ.^۲

آن چه نزد من درست می باشد، این است که:

او (حضرت زهرا (علیها السلام)) وفات یافت در حالی که از ابوبکر و عمر ناراحت و غضبناک بود و وصیت کرد که آن دو بر جنازه او نماز نخوانند.

و [البته] این از اموری است که نزد اطرافیان ما [و هم کیشان و هم اعتقادان ما] برای آن دو بخشیده شده می باشد.

و بهتر بود که آن دو، او (حضرت زهرا (علیها السلام)) را تکریم می کردند و احترام

۱ - شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید (متوفای ۶۵۶)، ج ۶، ص ۵۰.

۲ - شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید (متوفای ۶۵۶)، ج ۶، ص ۵۰.

خانه وی را نگه می داشتند؛ اما نگران تفرقه بودند و از فتنه می ترسیدند. در نتیجه، آن چه را که گمان می کردند بهتر است، انجام دادند... پس جایز نیست که در این ماجرا، به آن دو نگاه بدبینانه داشته باشیم؛ و خداوند بخشنده و عفو کننده است و بر فرض، اگر ثابت شود که خطا و اشتباهی بوده است؛ گناه کبیره نبوده و [فقط] از جمله گناهان صغیره محسوب می شود.^۱

گرایش بزرگان اهل سنت در پاکسازی چهره ابوبکر و عمر، تا آن جا پیش رفته است که امام محمد غزالی (متوفای ۵۰۵) در کتاب «احیاء علوم الدین» که در زمینه اخلاق [!!] است، از «منع لعن فرستادن بر یزید» سخن می راند!

دلیل چنین توجیهی را می توان در منابع اهل تسنن جستجو کرد. هدف امثال غزالی از «منع لعن فرستادن بر یزید»، توجیه جنایات ابوبکر و عمر و جلوگیری از شیوع لعن آنهاست.

سعدالدین تفتازانی (متوفای ۷۹۳) در کتاب «شرح المقاصد» در همین زمینه می نویسد:

فَبِأَنَّ قَبِيلَ: فَمِنْ عُلَمَاءِ الْمَذْهَبِ مَنْ لَمْ يُجَوِّزِ اللَّعْنَ عَلَى يَزِيدٍ
مَعَ عِلْمِهِمْ بِأَنَّهُ يَسْتَحِقُّ مَا يَرْبُو عَلَى ذَلِكَ وَ يَزِيدُ؟
قُلْنَا: تَحَامِيًا عَنِ أَنْ يَرْتَقِيَ إِلَى الْأَعْلَى فَالْأَعْلَى.^۲

۱ - جالب است که عبدالعزیز نعمانی در مقاله «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت» (مندرج در فصلنامه ندای اسلام، شماره ۳، ص ۶۹)، ابن ابی الحدید را شیعه معزفی می نماید!
۲ - شرح المقاصد، تفتازانی (متوفای ۷۹۳)، ج ۵، ص ۳۱۱.

اگر گفته شود: برخی از علمای مذهب با اینکه می‌دانند
یزید مستحق لعن و بیش از آن است، چرا لعن او را جایز
نمی‌شمارند؟

در پاسخ می‌گوییم:

به خاطر اینکه از لعن افراد بالاتر از یزید جلوگیری کرده
باشند و لعن کردن به آنها کشیده نشود.

تازیانه بروچی

حضرت محسن علیه السلام در منابع اهل سنت

به اهتمام: علی لباف

با همکاری: سید رضا ماشی گلپایگانی

گفتار یکم

شیوه‌های تحریف اسناد سقط حضرت محسن علیه السلام

حکایت غربت

به دلیل کتمان حوادث تلخ و رسواکنندهٔ هجوم به «بیت فاطمه علیها السلام» به دست تاریخ‌نویسانِ مکتب خلافت و محو اسناد تاریخی حاکی از ایراد «ضرب و جرح» به حضرت زهرا علیها السلام از صفحات کتب اهل سنت، بازخوانی ماجرای جانگداز سقط حضرت محسن علیه السلام نیازمند به کشف سرنخ‌های پنهان و معدودی می‌باشد که بایستی از لابه‌لای انبوهی از اوراق، استخراج گردد.^۱ چرا که بخش عمده‌ای از مدارک تاریخی و اسناد مرتبط با سقط حضرت محسن علیه السلام - با انگیزهٔ پاکسازی صفحات تاریخ از یورش هوادارانِ ابوبکر به حضرت فاطمه علیها السلام - دستخوش تحریف و کتمان گردیده است.

دستانِ خیانتگر تاریخ‌نگارانِ مکتب خلافت، با به کارگیری دو شیوه، به ایجاد تحریف دربارهٔ نحوهٔ درگذشت حضرت محسن علیه السلام دست یازیده‌اند.

---

۱ - جهت آشنایی با برخی از اسناد و مدارکی که در این کتاب بدان‌ها نپرداخته‌ایم، به کتاب‌های «حقایق پنهان» و «با کاروانِ جُوین» مراجعه فرمایید.

شیوه یکم: انکار سقط حضرت محسن علیه السلام

نقل‌های تحریف‌آمیز نویسندگان اهل سنت در این زمینه را می‌توان در سه قالب دسته‌بندی نمود:

قالب اول

ادّعی مرگ حضرت محسن علیه السلام در کودکی!

چنانچه در شماره سوم از فصلنامه «ندای اسلام» می‌خوانیم:
«محسن در کودکی وفات کرد.»^۱

سند شماره یک و دو

طبری (متوفای ۳۱۰) و ابن‌اثیر (متوفای ۶۰۶) می‌نویسند:

... وَ أَنَّهُ تُوْفِّيَ صَغِيرًا.^۲

و در کودکی از دنیا رفت.

سند شماره سه

ابن‌حجر عسقلانی (متوفای ۸۵۲) می‌نویسد:

... مَاتَ صَغِيرًا.^۳

در خردسالی از دنیا رفت.

---

۱ - عبدالعزیز نعمانی: مقاله «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت»، مندرج در فصلنامه

ندای اسلام، شماره ۳، ص ۶۴.

۲ - تاریخ الأمم و الملوك، ج ۵، ص ۱۵۳: الكامل فی التاريخ، ج ۳، ص ۳۹۷.

۳ - الإصابه، ج ۴، ص ۴۷۱.

سند شماره چهار

ابن قدامه (متوفای ۶۲۰) می‌نویسد:

... ماتَ طِفْلاً^۱.

در کودکی درگذشت.

سند شماره پنج

سبط بن جوزی (متوفای ۶۵۴) می‌نویسد:

... ماتَ طِفْلاً^۲.

در کودکی درگذشت.

۱- التبيين، ص ۱۲۳.

۲- تذكرة الخواص، ص ۱۹۳.

کتمانی در پی کتمان

مَقْدِسی (متوفای ۳۵۵) درباره حضرت محسن (ع) می‌نویسد:

... وَ هُوَ الَّذِي تَزَعَمُ الشَّيْعَةُ أَنَّهَا أَسْقَطَتْهُ مِنْ ضَرْبَةِ عُمَرَ وَ

كَثِيرٍ مِنْ أَهْلِ الْأَثَارِ لَا يَعْرِفُونَ مُحْسِنًا.^۱

وی همان است که شیعه باور دارد:

فاطمه وی را بر اثر ضربت (فرو کوفتن) عمر سقط کرد،

با آن که اکثر وقایع‌نگاران محسن را نمی‌شناسند.

همان‌طور که ملاحظه می‌فرمایید، «مَقْدِسی» برای زیر سؤال بردن

اعتبار عقیده شیعیان درباره ماجرای سقط حضرت محسن (ع)،

در کمال بی‌پروایی می‌نویسد:

«اکثر وقایع‌نگاران محسن را نمی‌شناسند.»^۱

در حالی که اندک جستجویی در منابع تاریخی اهل سنت، حاکی از

آن است که آنان، وجود فرزندی به نام «محسن» را پذیرفته‌اند؛ هرچند

درباره سرگذشت او به تحریف‌های متعددی دست یازیده‌اند تا از

نظام خلافت هواداری کرده باشند.

ظاهراً خود «مَقْدِسی» هم متوجه این گزافه‌گویی‌اش گردیده است؛

لذا در ادامه کتابش، درباره حضرت محسن (ع) می‌نویسد:

فَأَمَّا مُحْسِنُ بْنُ عَلِيٍّ فَإِنَّهُ هَلَكَ صَغِيرًا.^۲

اما محسن فرزند علی در کودکی از میان رفت.

۱- البدء و التاريخ، ج ۵، ص ۲۰.

۲- البدء و التاريخ، ج ۵، ص ۷۵.

قالب دوم)

ادعای مرگ حضرت محسن علیه السلام در نوزادی!

سند شماره یک

بَدَخْشَانِي (متوفای ۱۱۲۶) می نویسد:

... فَمَاتَ رَضِيْعاً^۱.

در شیرخوارگی درگذشت.

قالب سوم)

ادعای مرگ حضرت محسن علیه السلام بلافاصله پس از تولد!

سند شماره یک

ابن حَزْمِ اندلسی (متوفای ۴۵۶) می نویسد:

... مَاتَ صَغِيْرًا جِدًّا اِثْرَ وِلَادَتِهِ^۲.

در آغاز کودکی، بلافاصله پس از تولدش از دنیا رفت.

۱- نزل الأبرار، ص ۱۳۴.

۲- جمهرة أنساب العرب، ص ۳۷.

شیوه دوم: کتمان حوادث سقط حضرت محسن(ع)

در این شیوه، علیرغم اعتراف به سقط حضرت محسن(ع)، از بازگویی حوادث ناگواری که به این واقعه منجر گردید، اجتناب می‌شود و به عوامل تأثیرگذار در وقوع سقط، هیچ اشاره‌ای نمی‌گردد.

سند شماره یک

ابن صباغ مالکی (متوفای ۸۵۵) می‌نویسد:

... وَ أَنَّهُ كَانَ سَقَطًا.^۱

که وی، بچه‌ای سقط شده بود.

سند شماره دو

صفوری شافعی (متوفای ۸۹۴) می‌نویسد:

... وَ الْمُحْسِنُ كَانَ سَقَطًا.^۲

و محسن، کودکی سقط شده بود.

جالب است که وی در کتاب دیگرش به نام «المحاسن المجتمعة فی الخلفاء الأربعة»^۳ سقط شدن حضرت محسن(ع) را از کتاب «الإستیعاب» تألیف ابن عبدالبر (متوفای ۴۶۳) نقل می‌نماید؛ در حالی که در چاپ‌های فعلی از کتاب «الإستیعاب» نشانی از آن یافت نمی‌گردد؟!

۱- الفصول المهمة، ص ۱۲۶.

۲- نزهة المجالس، ج ۲، ص ۱۸۴ و ص ۱۹۴.

۳- نسخة مصورة بمكتبة المحقق الطباطبائي، ص ۱۶۴.

با بهره گیری از نقل ذیل، زمان حادثه را نیز می توان دریافت:

سند شماره سه

ابن بطریق (متوفای ۶۰۰) می نویسد:

وَفِي رِوَايَةٍ: أَنَّ فَاطِمَةَ أَسْقَطَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ ذَكَرًا كَانَ سَمَاءَهُ
النَّبِيُّ - وَهُوَ حَمْلٌ - مُحْسِنًا.^۱

و در روایتی نقل شده است: فاطمه پس از [رحلت]
رسول خدا، فرزند پسری را سقط نمود که پیامبر وی را
- در حالی که جنین بود - محسن نام گذاری کرده بود.

کتمانی شگفت انگیز

ابن ابی الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶) از استادش ابو [یحیی] جعفر
النقیب (متوفای قبل از ۶۴۴) پرسید:

... أَرَوِي عَنْكَ مَا يَقُولُهُ قَوْمٌ:

«إِنَّ فَاطِمَةَ رُوِعَتْ فَأَلْقَتْ الْمُحْسِنَ.»؟

فَقَالَ: لَا تَرَوِهِ عَنِّي وَلَا تَرَوِ عَنِّي بَطْلَانَهُ...^۲

آیا از تو روایت کنم قول گروهی را که می گویند:

«فاطمه ترسانده شد، پس محسن را سقط نمود.»؟

او گفت: از من روایت نکن و بطلان این ماجرا را نیز از قول من

نقل ننما...

۱ - عمدة عیون، ص ۷۴.

۲ - شرح حدیدی، ج ۱۴، ص ۱۹۲.

نشانه‌های کشف حقیقت

سند شماره یک

ذهبی (متوفای ۷۴۸) در شرح زندگانی ابن ابی‌دارم^۱ (متوفای ۳۵۲)

از قول ابن‌حمّاد کوفی^۲ چنین می‌نویسد: ... حضرت ته و رجل یقرأ علیه:

إِنَّ عُمَرَ رَفَسَ فَاطِمَةَ حَتَّى اسْقَطَتْ بِمُحْسِنٍ.^۳

بر او وارد شدم؛ شخصی نزد او می‌خواند:

عمر چنان با لگد به سینه فاطمه کوبید که وی، محسن را

سقط نمود.

یادآور می‌شویم که ذهبی در آثار خود، به تضعیف شخصیت ابن‌ابی‌دارم همت گماشته و سخن ابن‌حمّاد را نیز با همین هدف نقل کرده است؛ چرا که ذهبی، از زمره باورمندان به «عدالت همه صحابه، به‌ویژه عدالت خلفا و هواداران آنها» می‌باشد؛ تا آن‌جا که «پرهیز از نقل مطاعن صحابه» را «مبنای نگارش» کتاب‌های خود قرار داده و به صراحت نیز به لزوم رعایت این مبنا در تاریخ‌نگاری، اعتراف

۱- ابن‌عماد حنبلی (متوفای ۱۳۵۰) درباره شخصیت علمی او می‌گوید:

كَانَ مُخَذَّتَ الْكُوفَةِ وَ حَافِظَهَا.

او در کوفه «مخذت» و «حافظ» (از حفظ دارنده احادیث بسیار) بود.

(شذرات الذهب، ج ۳، ص ۱۱)

۲- بسیاری از بزرگان اهل سنت، وی را ستوده‌اند: (ر.ک: سیر أعلام النبلاء، ج ۱۴، ص ۳۰۹؛

تذكرة الحفاظ، ج ۲، ص ۷۵۹؛ لسان المیزان، ج ۵، ص ۶۱۵)

۳- میزان الاعتدال، ج ۱، ص ۱۳۹؛ ابن‌خزرج عشقلانی (متوفای ۸۵۲) نیز مشابه مطلب فوق

را درباره ابن‌ابی‌دارم می‌نویسد (لسان المیزان، ج ۱، ص ۲۶۸)

کرده است.^۱ به هر حال باید توجه داشت: «تضعیف یک راوی» آن هم به این دلیل که وی از «مطاعن خلفا» سخن به میان آورده است؛ یکی از شیوه‌های اهل سنت، برای سرپوش نهادن بر حقایق می‌باشد.

سند شماره دو

مسعودی^۲ (متوفای ۳۴۵) می‌نویسد:

... وَ ضَعَفُوا سَيِّدَةَ النِّسَاءِ بِالْبَابِ حَتَّى اسْقَطَتْ مُحْسِنًا.^۳

سرور بانوان را چنان پشت در کوبیدند و فشردند که محسن را سقط نمود.

توجه

در فضایی که تمام همت حدیث‌نگاران و تاریخ‌نویسان اهل سنت به «تبرئة خلفا از طریق تضعیف راویان مطاعن آنها» معطوف می‌باشد؛^۴ سندهای تاریخی فوق، همچون «بانگ بیدارباشی» است که

۱- ر.ک: سیر اعلام النبلاء، ج ۱۰، ص ۹۲-۹۳.

۲- ذهبی (متوفای ۷۴۸) درباره‌ی او می‌نویسد:

وَ كَانَ مُعْتَرِئًا.

او معتزلی بود.

(سیر اعلام النبلاء، ج ۱۵، ص ۵۶۹؛ تذكرة الحفاظ، ج ۳، ص ۸۵۷)

جالب توجه است که: شبکی (متوفای ۷۷۱) مسعودی را شافعی قلمداد می‌نماید.

(ر.ک: الطبقات الشافعية الكبرى، ج ۳، ص ۴۵۶-۴۵۷)

۳- إثبات الوصية (منسوب به مسعودی)، ص ۱۴۳.

۴- برای مثال: از احمد بن حنبل (متوفای ۲۴۱) - مؤلف کتاب المشنند - سؤال شد: آیا از حسین بن الحسن الأشقر روایت نقل می‌کنی؟ احمد پاسخ داد: او کسی نیست که دروغ بگوید.

هر پژوهشگر ژرف‌نگری را به بازنگری در «نقل‌های متعارف اهل سنت درباره حضرت محسن (علیه السلام)» و می‌دارد و هر محقق کنجکاوی را به جستجوی بیشتر برای کشف حقیقت ماجرا ترغیب می‌نماید؛ هرچند که اظهار شده:

«گاهی ندرتاً از بعضی عوام نه علماء شنیده می‌شود که حضرت عمر بن الخطاب لنگه دروازه خانه را به پهلوی حضرت فاطمه الزهراء بنت رسول الله همسر حضرت علی زد و پهلوی حضرت فاطمه تا آنجا صدمه دید که جنین در شکمش تلف شد. این طفل همان پسر حضرت علی است به نام محسن. اصلاً این امر صحت ندارد. من این مطلب را در هیچ کتابی از هیچ فرقه‌ای ندیده‌ام و از هیچ عالم روحانی هیچ طایفه‌ای نشنیده‌ام.»^۱

گفتند: او درباره ابوبکر و عمر روایاتی نقل کرده و بابی را در معایب آن دو تألیف نموده است. احمد گفت: اگر چنین باشد، او صلاحیت آن را ندارد که از وی روایت کنیم. (تهذیب التهذیب، ج ۲، ص ۲۹۱)

۱ - سید عبدالرحیم خطیب (امام جمعه پیشین اهل سنت بندرعباس)، کتاب «ضهرین»،

گفتار دوم

آشنایی با حقیقت ماجرای سقط حضرت محسن علیه السلام

حقیقت پنهان

علیرغم تلاش گسترده تاریخ‌نویسان اهل سنت در زمینه ایجاد تحریف در اسناد و مدارک حاکی از ماجرای سقط حضرت محسن علیه السلام، صفحات برخی منابع مکتب خلافت، اعتراف تکان‌دهنده‌ای را در خود گنجانده‌اند.

اعتراف صریح و شفاف‌ی که نقش مهمی در راهنمایی پژوهشگران به سوی کشف «حقیقت ماجرا» ایفا می‌نماید و درست به همین دلیل، به شدت مورد انکار هواداران خلفا قرار گرفته است؛ چنانچه در شماره سوم از فصلنامه «ندای اسلام» می‌خوانیم:

«نخستین کسی که به جعل داستان شهادت حضرت فاطمه زهرا پرداخت، ابراهیم بن سیار نظام رئیس فرقه نظامیه بود.»^۱

---

۱ - عبدالعزیز نعمانی: مقاله «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت»، مندرج در فصلنامه

آشنایی با شخصیت علمی «نظام»

ابراهیم بن سیار بن هانی بصری معتزلی (متوفای ۲۳۱) چهارمین شخصیت برجسته معتزله می‌باشد که در مدرسه اعتزال بصره رشد نموده است.

ابن حزم اندلسی (متوفای ۴۵۶) درباره‌اش می‌نویسد:

... رَأْسُ أَهْلِ الْإِعْتِزَالِ مَعَ عُلُوِّ طَبَقَتِهِ فِي الْكَلَامِ وَ تَمَكُّنِهِ فِي الْعِلْمِ وَ تَحَكُّمِهِ فِي الْمَعْرِفَةِ.^۱

بزرگ معتزله که مرتبه‌اش در کلام والا، در علم چیره‌دست و در معرفت استوار بود.

خطیب بغدادی (متوفای ۴۶۳) درباره‌اش می‌نویسد:

... وَ كَانَ أَحَدَ فُرْسَانَ أَهْلِ النَّظَرِ وَ الْكَلَامِ عَلَى مَذْهَبِ الْمُعْتَزِلَةِ.^۲

و او یکی از یکه‌تازان اندیشه و کلام در مذهب معتزله بود.

ابن ماکولا (متوفای ۴۷۵) درباره‌اش می‌نویسد:

... وَ كَانَ أَحَدَ فُرْسَانَ الْمُتَكَلِّمِينَ.^۳

و او یکی از یکه‌تازان کلام بود.

۱- طوق الحمامه، ص ۱۲۷.

۲- تاریخ بغداد، ج ۶، ص ۹۶.

۳- الإكمال، ج ۷، ص ۲۷۴.

متن اعتراف «نظام» درباره حضرت محسن علیه السلام

سند شماره یک

شهرستانی^۱ (متوفای ۵۴۸) می‌نویسد که وی معتقد بود:

إِنَّ عُمَرَ ضَرَبَ بَطْنَ فَاطِمَةَ يَوْمَ الْبَيْعَةِ حَتَّى أَلْقَتْ الْجَنِينَ
مِنْ بَطْنِهَا.^۲

عمر در روز بیعت چنان ضربه‌ای بر شکم فاطمه کوبید که
وی جنین را از شکمش فرو انداخت.

سند شماره دو

صَفَدِي (متوفای ۷۶۴) می‌نویسد که وی معتقد بود:

إِنَّ عُمَرَ ضَرَبَ بَطْنَ فَاطِمَةَ يَوْمَ الْبَيْعَةِ حَتَّى أَلْقَتْ الْمُحْسِنَ.^۳

عمر در روز بیعت چنان ضربه‌ای بر شکم فاطمه کوبید که
محسن را فرو انداخت.

توجه

ابن ابی‌الحدید معتزلی (متوفای ۶۵۶) از قول جاحظ (متوفای ۲۵۵)
می‌نویسد: نَظَام، شِيعِيَان رَا بَه دَلِيل بَدْغُوْبِي كَرْدَنَشَان اَز صَحَابَه،
بِه شَدَّت مَوْرِد رَدِّ وَ نَفِي (انكار) قَرَار مِي دَاد.^۴

---

۱ - هرچند که شهرستانی (و امثال او) به دلیل تعصبات تند تسنن‌گرایانه، این اعتراف را با
هدف «بی‌اعتبار جلوه دادن نظام» نقل می‌کنند؛ ولی باید توجه داشت: این شیوه از تضعیف - که
برخاسته از طرفداری کورکورانه از نظریه عدالت صحابه می‌باشد - خود قرینه‌ای است که با اتکا
بر آن، می‌توان بر اعتبار نقل مذکور پای فشرد.

۲ - الملل و النحل، ج ۱، ص ۵۷.

۳ - الوافی بالوفیات، ج ۶، ص ۱۷.

۴ - شرح حدیدی، ج ۲۰، ص ۳۱.

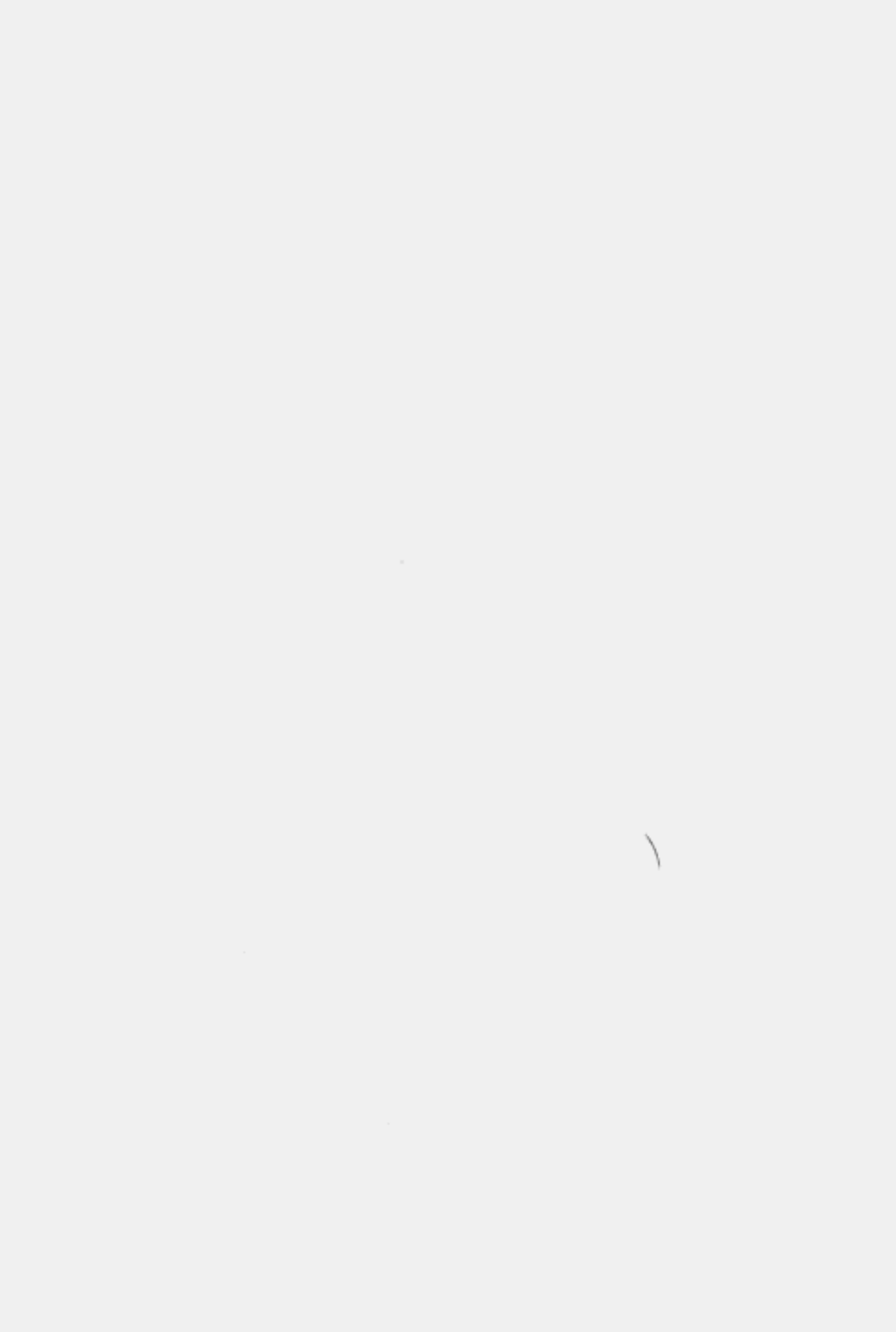

زخم آتش

احراق بیت فاطمه علیها السلام در منابع اهل سنت

به اهتمام: علی لباف

باراهنمایی: حمید دربرکت

پیش‌گفتار

«عبد‌العزیز نعمانی» در نقدِ اسناد و مدارک تاریخی حاکی از به شهادت رسیدن حضرت فاطمه زهرا علیها السلام می‌نویسد:

«یکی دیگر از روایان این داستان، ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم دینوری است که در کتاب الإمامة و السیاسة می‌گوید:

ابوبکر درباره‌ی گروهی که از بیعت با او خودداری کرده و پیرامون علی گردآمده بودند، پرسید و عمر را پیش آنان فرستاد.

عمر به خانه‌ی علی آمد و آنان را آواز داد ولی آنان بیرون نیامدند، پس عمر هیزم خواست و گفت:

سوگند به آن که جان عمر در دست اوست، اگر بیرون نیایید، خانه را با هر که در آن است به آتش خواهم کشید.

به او گفتند: اگر فاطمه در آن جا باشد چه؟

گفت: حتی اگر او در آن جا باشد.

پس همه جز علی بیرون آمدند و بیعت کردند.^۱

برخی با استناد از کتاب الإمامة و السياسة که به زعم آنان نویسنده آن ابن قتیبہ دینوری که مسلک سنی داشته، سعی نموده‌اند تا از این طریق شهادت حضرت فاطمه به اثبات برسانند، در حالی که در این استناد دو اشکال وجود دارد.

اول آن که از روایت الإمامة و السياسة چنین برمی‌آید که حضرت عمر صرفاً به تهدید بسنده نمود و مخالفان را متقاعد ساخت تا بیعت نمایند و در جهت سوزاندن خانه حضرت فاطمه و حمله به آن بانوی گرامی هیچ‌گونه اقدامی ننمود.

دوم آن که کتاب الإمامة و السياسة تألیف ابن قتیبہ دینوری نمی‌باشد و علما در انتساب آن به ابن قتیبہ دینوری تردید دارند.^۲

در این نوشتار، سعی داریم تا به اختصار، به بررسی ادعاهای «عبد العزیز نعمانی» درباره «استناد و دلالت» این مدرک مهم تاریخی بپردازیم.

۱

۱ - به نقل از: الإمامة و السياسة، ج ۱، ص ۱۲.

۲ - فصلنامه ندای اسلام، شماره ۳، مقاله «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت»،

گفتار یکم

بررسی استناد ماجرای تهدید به احراق

**ثبت ماجرای «تهدید بیت فاطمه علیها السلام به احراق»
در سایر منابع اهل سنت**

قبل از آن که به بررسی استناد کتاب «الإمامة و السياسة» به «ابن قُتَيْبَةَ» پردازیم، این نکته مهم را یادآور می‌شویم که: ثبت و ضبط «تهدید عمر مبنی بر، به آتش کشیدن خانه فاطمه علیها السلام» تنها به کتاب «الإمامة و السياسة» اختصاص نداشته و تصریحات حاکی از صحّت وقوع این ماجرا را در سایر منابع معتبر مکتب خلفا نیز می‌توان مشاهده نمود.

جالب تر آن که این تصریحات، در منابع و مآخذی مندرج می‌باشند که جای هیچ‌گونه تردیدی در انتساب آن‌ها به نویسندگانشان وجود ندارد.

برخی از این منابع عبارت‌اند از:

- ۱- «أنساب الأشراف» (تأليف: بلاذري، متوفى ۲۷۹)، ج ۱، ص ۵۸۶، رقم ۱۱۸۴، چاپ مصر.
- ۲- «تاريخ الأمم و الملوك» (تأليف: طبري، متوفى ۳۱۰)، ج ۲، ص ۴۴۳، چاپ بيروت.
- ۳- «العقد الفريد» (تأليف: ابن عبد ربه، متوفى ۳۲۸)، ج ۵، ص ۱۳-۱۴، چاپ بيروت، ۱۴۰۴ ق (= ج ۳، ص ۶۴، چاپ مصر، ۱۳۵۳ ق).
- ۴- «المختصر في أخبار البشر» (تأليف: ابو الفداء، متوفى ۷۳۲)، ج ۱، ص ۱۵۶، چاپ بيروت (= ج ۱، ص ۱۶۵، چاپ مصر).

همان‌طور که ملاحظه می‌فرمایید، ثبت و ضبط «تهدید عمر مبنی بر احراق بیت فاطمه علیها السلام» تنها به کتاب «الإمامة و السياسة» اختصاص نداشته و با استناد به منابع فوق می‌توان گفت:

جای هیچ شکی در «تهدید عمر مبنی بر، به آتش کشیدن خانه فاطمه علیها السلام» وجود ندارد و وقوع این ماجرا، از حوادث قطعی و تردید ناپذیر در تاریخ اسلام می‌باشد.

کتاب «الإمامة و السياسة» نوشته «ابن قُتَيْبَه دِيْنَوَرِي» است

این کتاب، بارها با نام مؤلف آن، یعنی «ابن قُتَيْبَه دِيْنَوَرِي»، متوفای ۲۷۶» در مصر و سایر کشورها به چاپ رسیده است.^۱ علاوه بر این، بسیاری از علمای اهل سنت به تألیف این کتاب توسط «ابن قُتَيْبَه» و صحّت انتساب آن به وی، تصریح نموده‌اند. برخی تصریحات اهل سنت به صحّت انتساب کتاب «الإمامة و السياسة» به «ابن قُتَيْبَه» بدین شرح می‌باشد:

- ۱

«ابوبکر بن العربی» در کتاب «العواصم من القواصم»، صفحه ۲۴۸.

- ۲

«نجم الدین عمر بن محمّد مکی» مشهور به «ابن فهد» در کتاب «إتحاف الوری بأخبار امّ القرئی»، ذیل حوادث سال ۹۳ قمری.

- ۳

«قاضی ابوعبدالله تنوزی» معروف به «ابن شباط» در کتاب «الصلة السمطیه»، فصل دوم، باب ۳۴.

- ۴

«ابن حَجَر هِیْتَمِي» در کتاب «تطهير الجنان و اللسان»، صفحه ۷۲.

- ۵

«ابن خلدون» در کتاب «العبر و دیوان المبتداء و الخبر» معروف به «تاریخ ابن خلدون»، جلد دوم، صفحه ۱۶۶.

۱- برای مثال: ر.ک: بیوست‌های یکم و دوم.

- ۶

«تقی الدین فاسی مکی» در کتاب «العقد الثمین»، جلد ششم،
صفحة ۷۲.

- ۷

«شاه سلامة الله» در کتاب «معركة الآراء»، صفحه ۱۲۶.

اظهارات شخصیت‌های فوق - که همگی از بزرگان اهل سنت
می‌باشند - مؤید صحت انتساب کتاب «الإمامة و السياسة» به
«ابن قُتَيْبَةَ» می‌باشد.
همچنین برخی از محققان معاصر عرب نیز به تألیف این کتاب
توسط «ابن قُتَيْبَةَ» تصریح نموده‌اند.

برخی تصریحات محققان معاصر عرب به صحت انتساب کتاب
«الإمامة و السياسة» به «ابن قُتَيْبَةَ» بدین شرح می‌باشد:

- ۱

«فرید وجدی» در کتاب «دائرة المعارف القرن العشرين»، جلد دوم،
صفحة ۷۴۹ و صفحه ۷۵۴.

- ۲

«عمر رضا کحاله» در کتاب «معجم المؤلفین»، جلد دوم، صفحه
۲۹۷.

مهم‌ترین دلایل مخالفان انتساب کتاب «الإمامة و السياسة»
به «ابن قُتَيْبَه» را در چهار محور می‌توان گردآوری نمود:^۱

محور یکم)

مؤلف در متن کتابش از بانویی نقل قول کرده است که در سال ۹۲
قمری شاهد فتح اندلس بوده است؛ و این مطلب با سال حیات
«ابن قُتَيْبَه» سازگاری ندارد!

محور دوم)

مؤلف در متن کتابش از «ابو لیلی» نقل قول کرده است؛ در حالی که
وی به سال ۱۴۸ قمری قاضی کوفه بوده است؛ و این مطلب با سال حیات
«ابن قُتَيْبَه» سازگاری ندارد!

محور سوم)

در متن کتاب آمده است که مؤلف آن در شهر دمشق بوده است؛ در
حالی که «ابن قُتَيْبَه» از شهر بغداد جز به شهر «دینور» نرفته است!

محور چهارم)

مؤلف در کتابش از حمله «موسی بن نصیر» به مراکش یاد می‌کند؛
در حالی که این شهر در سال ۴۵۴ قمری بنا شده است؛ و این مطلب با
سال حیات «ابن قُتَيْبَه» سازگاری ندارد!

۱- ر.ک: مقاله «دراسة فی کتب ابن قُتَيْبَه» (تألیف: عبدالله جبوری)، مجله «آداب

المستنصریة»، ش ۲، ص ۲۴۵؛ مقدمه کتاب «عیون الأخبار» (تألیف: محمّد اسکندری)، ج ۱،

ص ۲۵؛ مقدمه کتاب «المعارف» (تألیف: ثروت عکاشه)، ص ۵۹.

پاسخ به محورهای چهارگانه^۱

پاسخ به محور یکم)

در سند، نام برخی از افراد ساقط شده است؛ چنانچه در برخی نسخه‌های کتاب، عبارت «ذکروا» به چشم می‌خورد.

پاسخ به محور دوم)

روش «ابن قتیبه» چنین بوده است که مطالب را بی واسطه از «ابن ابی لیلی» نقل می‌نموده است؛ چنانچه در تألیف کتاب «المعارف» هم همین رویه را به کار برده است.

پاسخ به محور سوم)

از مطالعه دقیق کتاب می‌توان دریافت که در آن، هیچ اشاره صریحی مبنی بر اقامت مؤلف آن در شهر دمشق، به چشم نمی‌خورد.

پاسخ به محور چهارم)

در چاپ سال ۱۳۳۱ نامی از مراکش نیامده است و تنها نام «مغرب» به چشم می‌خورد. به احتمال زیاد، «گاینگوس، خاورشناس اسپانیایی» در تشخیص قلمرو حکومت «موسی بن نصیر» دچار اشتباه گردیده و نام «مراکش» را به متن کتاب افزوده است.

۱- ر.ک: مقاله «کتاب الإمامة و السياسة» (تألیف: جبرائیل جبور)، مجله «الأبحاث»، ش ۳

(سال سیزدهم)، ص ۲۸۸-۲۸۹.

آیا کتاب «الإمامة و السياسة»

تألیف «ابن حزم اندلسی، متوفای ۴۵۶»^۱ است؟

جالب است که «جبرائیل جبور» پس از ردّ ادلّه مخالفین انتساب کتاب «الإمامة و السياسة» به «ابن قُتیبّه»، با استناد به کتاب «الذخیره فی محاسن أهل الجزیره» (تألیف: ابن بَسَام) می‌نویسد:

مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة»، «ابن حزم» می‌باشد!

در نقد ادعای فوق، به طرح یک پرسش اکتفا می‌نمایم:

چرا «قاضی ابوبکرین العربی، متوفای ۵۴۳» که با «ابن حزم» مُعاصر بوده و آثار وی را به خوبی می‌شناخته است، «به صراحت» کتاب «الإمامة و السياسة» را به «ابن قُتیبّه» نسبت داده است؟^۲

۱- وی فرقه‌هایی که به اسلام اقرار دارند را به پنج گروه تقسیم می‌کند:

اهل سنت، معتزله، مُرجئه، شیعه و خوارج.

از دیدگاه «ابن حزم» همه این فرقه‌ها گمراهند جز «اهل سنت» که وی آنان را «اهل الحق»

و جز ایشان را «اهل البدعه» می‌نامد. (ر.ک: الفضل، ج ۲، ص ۱۰۶-۱۰۷)

۲- ر.ک: العواصم من القواصم، ص ۲۴۵ و ۲۴۸.

الإمامة والسياسة

تأليف

الإمام الفقيه أبي محمد عبد الله بن مسلم

ابن قتيبة الدينوري

للولود سنة ٢١٣ والمتوفى سنة ٢٧٦ هـ رحمه الله

وهو المعروف بتاريخ الخلفاء

الجزء الأول

الطبعة الثانية

١٣٧٧ هـ = ١٩٥٧ م

مطبعة الطبع والنشر
شركة مكتبة ومطبعة مصطفى البابي الحلبي وأولاده بمصر

الإمامة والسياسة

المعروف بتاريخ الخلفاء

۲-۱

الإمام الفقيه أبو محمد عبد الله بن مسلم

ابن قتيبة الدينوري

المرور سنة ۲۱۳ هـ والنهاية سنة ۲۷۶ هـ رحمه الله

تحقيق

الأستاذ علي شيري

تأهله من التاريخ الإسلامي

الجزء الأول

دار الأضواء
للطباعة والنشر والتوزيع

سنة ۱۳۹۱ هـ - شارع نكاش، حرم، ۱۵/۱۰، برفينا، غيبري، حسنكو، بشيروت، ليشان.

گفتار دوم

بررسی دلالت ماجرای تهدید به احراق

جهت بررسی دلالتِ سند تاریخی مندرج در کتاب «ابن قُتیبَه» - که از «تهدید عمر مبنی بر سوزاندن خانهٔ فاطمه رضی الله عنها» سخن به میان می‌آورد - نخست باید با افکار و عقاید مذهبی «ابن قُتیبَه» آشنا شویم و پس از آن، به تحلیل این «مدرک تاریخی مهم» پردازیم.

آشنایی با عقاید مذهبی «ابن قُتیبَه دینوری»

در تحلیل اندیشه‌های مذهبی «ابن قُتیبَه» توجه به نکات ذیل بسیار راهگشا می‌باشد:

نکته یکم

حنبلیان او را ستوده‌اند.^۱

---

۱ - دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۴، ص ۴۵۲؛ به نقل از:

Lecomte , Ibn Qutayba , 216.

نکته دوم

وی شاگرد «ابن راهوئیه» و سخت تحت تأثیر عقاید او بود.^۱

نکته سوم

در باره «ابن راهوئیه، متوفای ۲۳۸» می‌خوانیم:
در بغداد، در اجتماع محدثان نامداری مانند احمد بن حنبل...،
شرکت می‌کرد... خطیب او را از آقران احمد بن حنبل دانسته...^۲
وی همچون احمد بن حنبل متمایل به معانی حدیث و پیرو سلف
بود.^۳

نکته چهارم

«احمد بن حنبل، متوفای ۲۴۱» پیشوای مکتب فکری
«اهل حدیث» و پایه گذار «فقه حنبلی» در میان اهل سنت می‌باشد.
وی در کتاب «السُّنَّه» به تبیین اصول عقاید «اهل حدیث» پرداخته
است.
او در واقع توانست در قرن سوم هجری، اصولی را به عنوان عقاید
اهل سنت پی‌ریزی کرده و به ترویج آن‌ها بپردازد.

۱ - دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۴، ص ۴۵۲؛ به نقل از: «اسحاق موسی حسینی»
در کتاب «ابن قُتَيْبَه» (ترجمه هاشم یاغی)، ص ۲۵ - ۲۶ و ص ۳۲.
۲ - دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۳، ص ۴۵۰؛ به نقل از: «خطیب بغدادی، متوفای ۴۶۴»
در کتاب «تاریخ بغداد»، ج ۶، ص ۳۴۶ - ۳۴۷ و ص ۲۵۱.
۳ - دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۲، ص ۴۵۰؛ به نقل از: «ابن عبد البر، متوفای ۴۶۳»
در کتاب «الإنتقاء»، ص ۱۰۸.

فرازهایی از عقاید «اهل حدیث» بدین شرح می‌باشد:^۱

۱ - عقیده صریح و بی‌پروا به تجسیم و تشبیه خداوند!

۲ - تقدیرگرایی به مفهوم جبری آن!

۳ - فضیلت خلفای چهارگانه به ترتیب به خلافت رسیدن آنها!

۴ - عدالت همه صحابه!

۵ - وجوب اطاعت از سلطان جائز!

دستیابی به شخصیت مذهبی «ابن قتیبه»

از دقت و تأمل در نکات فوق می‌توان دریافت که «ابن قتیبه» به واسطه استادش «ابن راهویه» به شدت تحت تأثیر عقاید «اهل حدیث» بوده است؛ به گونه‌ای که تعصب مذهبی او غیر قابل انکار است.

«ذهبی، متوفای ۷۴۸» و «ابن حجر عسقلانی، متوفای ۸۵۲» از قول «دار قطنی، متوفای ۳۸۵» درباره «ابن قتیبه» می‌نویسند:

كَانَ ابْنُ قُتَيْبَةَ يَمِيلُ إِلَى التَّشْبِيهِ، مُنْحَرِفٌ عَنِ الْعِثْرَةِ.^۲

۱ - ر.ک: «الإبانة في أصول الديانة» (تأليف: ابو الحسن اشعري، متوفای ۳۲۴)، ص ۱۸ -

۱۹؛ «التنبيه والرد» (تأليف: ابو الحسين ملطي، متوفای ۳۷۷)، ص ۱۴ - ۱۵.

لازم به یادآوری است که:

الف - «ابن تیمیه خزانی، متوفای ۷۲۸» بار دیگر مکتب فکری «احمد بن حنبل» را در قرن هفتم و هشتم هجری احیا نمود.

او همچنین با نگارش کتاب «منهاج السنه» روح انکار فضائل اهل بیت (علیهم السلام) را نیز پرورش داد.

ب - «محمد بن عبد الوهاب نجدی، متوفای ۱۲۰۶» با احیاء افکار «ابن تیمیه» فرقه وهابیت

(سلفی‌گری) را بنیان نهاد.

۲ - میزان الاعتدال، ج ۲، ص ۵۰۳؛ لسان المیزان، ج ۳، ص ۳۵۷ - ۳۵۸.

«ابن قُتَيْبَةَ» به تشبیه، گرایش داشت و از اهل بیت (علیهم السلام) [منحرف بود.

«ابن حَجَر عَسْقَلَانِي، متوفای ۸۵۲» درباره «ابن قُتَيْبَةَ» می‌نویسد:

وَالَّذِي يَظْهَرُ لِي أَنَّ مُرَادَ السَّلْفِيِّ بِالْمَذْهَبِ النَّصَبُ فَإِنَّ فِي
أَبْنِ قُتَيْبَةَ أَنْحِرَافًا عَنِ أَهْلِ الْبَيْتِ.^۱

نظر من این است که منظور «سَلْفِي، متوفای ۵۷۶» از [سخنش مبنی بر این که اختلاف حاکم نیشابوری با ابن قُتَيْبَةَ در خصوص] مذهب [بوده است]، ناصبی بودن [ابن قُتَيْبَةَ] می‌باشد؛ زیرا «ابن قُتَيْبَةَ» از اهل بیت انحراف دارد [؛ ولی حاکم نیشابوری چنین انحرافی ندارد].

جمع‌بندی

روح ناصبی‌گری و انحراف «ابن قُتَيْبَةَ» از اهل بیت (علیهم السلام) مورد تأیید بزرگان اهل سنت و شخصیت‌های برجسته‌ای همچون «ذهبی» و «ابن حَجَر عَسْقَلَانِي» می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به شناختی که از گرایش فکری «ابن قُتَيْبَةَ» به دست آوردیم، نمی‌توان باور کرد که او به قصد طرفداری از اهل بیت (علیهم السلام)، به ثبت سندی حاکی از «تهدید عمر به احراق» مبادرت ورزیده است. لذا، باید

خود را از این اندیشهٔ خام رها ساخت و برای نقل این سند توسط او، انگیزهٔ دیگری را جستجو نمود.^۱

در بخش بعدی، به کشف این انگیزه خواهیم پرداخت.

انگیزهٔ ثبت سندی حاکی از «تهدید بیت فاطمه علیها السلام به احراق» توسط «ابن قُتیبَه» چیست؟

حال این سؤال مطرح است که:

با توجه به حمیت و تعصب شدید «ابن قُتیبَه»، انگیزهٔ او از ثبت سخنان «عمر بن خطاب» مبنی بر «تهدید خانهٔ فاطمه علیها السلام به سوزاندن» چه می‌تواند باشد؟

به عبارت دیگر، چرا «ابن قُتیبَه» - که یک ناصبی است - به درج سندی دست می‌یازد که می‌توان از آن «مظلومیت اهل بیت علیهم السلام» و «مذمت عمر و ابوبکر» را استخراج نمود؟

الف) در مسیر پاسخ‌گویی

برای دستیابی به جواب پرسش فوق، نخست باید دید که «ابن قُتیبَه» در کجای کتابش و در چه فضایی به ذکر این ماجرا پرداخته است؟^۲

---

۱ - با توجه به دورنمایی که از عقاید مذهبی «ابن خُزم» ترسیم نمودیم، حتی اگر مؤلف کتاب «الإمامة و السیاسة» را «ابن خُزم» بدانیم، باز با همین نتیجه‌گیری مواجه می‌شویم.

۲ - انتشار ترجمهٔ فارسی کتاب «الإمامة و السیاسة» به نام «امامت و سیاست»، فرصتی به دست داد تا براساس این نوشتار، مطالب این بخش را تنظیم نمایم.

ترجمهٔ مورد نظر توسط «سید ناصر طباطبایی» و از روی چاپ مصر: «شركة مكتبة و مطبعة مصطفى البانی الحلبي و اولاده» انجام یافته است.

تا پس از آن، بتوانیم با توجه به شناختی که از محتوای کتاب «الإمامة و السياسة» به دست آورده‌ایم، انگیزه مؤلف آن را کشف نماییم.^۱
بدین منظور، ابتدا به سیری در کتاب می‌پردازیم.

سیری در مطالب مندرج در کتاب «الإمامة و السياسة»

سیر یکم

مؤلف، کتاب خود را با نقل پنج روایت جعلی،^۲ با موضوع «برتری ابوبکر و عمر» آغاز می‌نماید!

جالب‌تر آن که سه حدیث دروغین از احادیث این باب، از زبان حضرت علی (علیه السلام) نقل شده است!

بدین ترتیب، او در آغاز کتابش، عقیده غلط و انحرافی خود مبنی بر «برتری ابوبکر و عمر از حضرت علی (علیه السلام)» را به خوانندگان اثرش تحمیل و القا می‌نماید و با درج این احادیث در ابتدای کتابش، تعصب کور مذهبی خود را به‌طور شفاف به نمایش می‌گذارد.

سیر دوم

وی در ادامه نوشته‌اش، باب دیگری را با عنوان «برگزیده شدن ابوبکر به خلافت توسط پیامبر» می‌گشاید!

۱- حتی اگر نویسنده کتاب «الإمامة و السياسة» را «ابن خزم» و یا «موزخی گمنام» بدانیم، اشکال یکم از شبهه برگرفته از مقاله «افسانه شهادت» را با همین نگاه و با همین شیوه تحلیل، پاسخ می‌دهیم.

۲- ر.ک: «علی بن ابی طالب (علیه السلام) و حدیث تربیع» (تألیف: حسین غیب غلامی هرساوی).

سپس در ذیل آن، ماجرای دروغین «نماز ابوبکر»^۱ را با آب و تاب فراوانی نقل می‌کند!

مؤلف کتاب، در ضمن نقل این ماجرای ساختگی، به خوانندگان کتابش چنین القا می‌نماید که:

الف) میراث پیامبر ﷺ در میان مردم، انصار هستند؛ نه قرآن و عترت (ثقلین)!

ب) وقتی پیامبر ﷺ در بستر بیماری چشمانش را باز نمود و فرمود: دوستم را بخوانید؛ منظورش ابوبکر بود، نه حضرت علی علیه السلام!

ج) ابوبکر فردی نازک دل بود که سخت در نمازهایش می‌گریست!

د) ابوبکر بنا به دستور رسول خدا ﷺ، تا روزی که ایشان رحلت کرد، با مردم نماز می‌خواند!

بدین ترتیب، او موفق می‌شود تا به طرز زیرکانه‌ای، عقیده باطل خود مبنی بر «حقانیت خلافت ابوبکر» را به خوانندگان کتابش القا نماید و پشتوانه‌هایی از احادیث نبوی را برای آن بتراشد!

۱- ر.ک: «آخرین نماز پیامبر ﷺ» (تألیف: سید مرتضی عسکری، ترجمه: محمد باقر

سیر سوم

مؤلف کتاب، در ادامه نوشتارش وارد مبحث «سرگذشت سقیفه» می‌شود. وی در این بخش، ابوبکر را - به‌طور ضمنی - شایستهٔ خلافت جلوه می‌دهد! و از زبان «عمر» و «ابوعُبَیْدَه» سخنانی را می‌آورد که از برتری و لیاقتِ ابوبکر برای کسب خلافت حکایت دارد!

در ادامه، به یادآوری سخنانی از «انصار» می‌پردازد و در ضمن آن‌ها، خشنودی و رضایت انصار از به خلافت رسیدن ابوبکر را یادآوری می‌کند!

سپس سخنانی از «انصار» را به میان می‌آورد که براساس آن‌ها می‌توان گفت: انصار، خلافت را حقّ ابوبکر می‌دانسته و مخالفت با او را برخلاف تقوای الهی می‌شمرده‌اند!

مؤلف کتاب، پس از این مقدمه‌چینی‌های هدفمند، وارد مبحث «خودداری سعد بن عبّاده از بیعت با ابوبکر» می‌شود.

بدیهی است که اگر خوانندهٔ کتاب «الإمامة و السیاسة» تا بدین بخش از کتاب، با نویسندهٔ آن «همدلی و همراهی» کرده و پیام‌های او را به خوبی دریافته باشد، «سعد بن عبّاده» را در این ماجرا، به مخالفت با خلیفهٔ رسول خدا و دوری از جماعت صحابه و مسلمین محکوم خواهد کرد!

سیر چهارم

مؤلف کتاب، در ادامه ماجرای «سعد بن عباده»، از بیعت یکپارچه بنی امیه و بنی زهره با «ابوبکر» یاد می‌کند: آن‌گاه به موضوع «خودداری حضرت علی علیه السلام از بیعت با ابوبکر» می‌پردازد و از زبان «ابوبکر» خطاب به حضرت امیر علیه السلام می‌نویسد:

«اگر بیعت نکنی، تو را مجبور نمی‌کنم.»!

و از زبان «ابوعبیده» خطاب به آن حضرت علیه السلام می‌نویسد:

«ابوبکر در کار خلافت از تو نیرومندتر است و کارها را همه جانبه در نظر می‌گیرد؛ بنابراین کار خلافت را به او بسپار...»!

آن‌گاه در پاسخ به سخنان «ابوبکر» و سخنان «ابوعبیده» از زبان

حضرت علی علیه السلام می‌نویسد:

«ای گروه مهاجران، خدا را در نظر آورید، خلافت و زمامداری محمد صلی الله علیه و آله را از خانه او خارج نکنید... پیروی هوای نفس نکنید تا گمراه نشوید...»

او در ادامه نقل سخنان حضرت علی علیه السلام، از استنصارهای شبانه

ایشان نیز یاد می‌کند و می‌نویسد:

«علی، شبانه فاطمه دختر پیامبر را بر چهارپایی سوار می‌کرد و به مجالس انصار می‌رفت و از آنان کمک و یاری می‌خواست.»

(بدین ترتیب، خواننده کتاب، این آمادگی را از لحاظ فکری و

روحي پیدا می‌کند تا سند تاریخی دیگری به اطلاع او برسد.)

سیر پنجم

مؤلف کتاب، پس از ذکر گام به گام مطالبی که دورنمای آن‌ها را ملاحظه فرمودید، با اتکا به فضایی که برای مخاطبش فراهم ساخته است، خانه علی (علیه السلام) را مرکز توطئه و آشوب علیه جماعت مسلمین معرفی نموده و می‌نویسد:

«ابوبکر از کسانی که همراه علی بودند و از بیعت با او خودداری کرده بودند پرسش کرد؛ هنگامی که آگاه شد آنان در خانه علی گرد آمده‌اند، عمر را به سوی آنان فرستاد. عمر به درب خانه علی آمد و از آنان خواست تا بیرون بیایند و با ابوبکر بیعت کنند ولی آنان از این کار خودداری کردند. عمر درخواست هیزم کرد و گفت: سوگند به کسی که جان عمر در دست اوست، بیرون آید و گرنه خانه و اهلش را به آتش خواهم کشید. به عمر گفته شد: ای ابو حفص، فاطمه در آن خانه است. عمر گفت: حتی اگر فاطمه نیز در خانه باشد. آنانی که در خانه علی بودند، همگی بیرون آمدند و بیعت کردند، مگر علی. این چنین گفته شده است که علی سوگند یاد کرده بود از خانه بیرون نیاید و عبا بر دوش نیندازد تا وقتی که قرآن را گردآوری کند. فاطمه جلوی درب ایستاد و گفت: هیچ مردمی همچون شما دیدارشان برای من، بد و نفرت‌انگیز نیست.

جنازه رسول خدا [ﷺ] را بر روی دست‌های ما تنها گذاشتید و کار خلافت را میان خود قطعه قطعه کردید، و در این خصوص از ما جو یا نشدید، و حق را به ما بازنگردانید. عمر نزد ابوبکر آمد و گفت: آیا از این فرد متخلف بیعت نمی‌گیری؟

ابوبکر به قُنْفُذ که آزاد شده‌ی وی بود گفت: برو و علی را نزد ما بیاور.

قُنْفُذ نزد علی آمد و گفت: خلیفه رسول خدا تو را می‌خواند. علی گفت: چقدر زود بر پیامبر [ﷺ] دروغ روا داشتید. قُنْفُذ برگشت و موضوع را به آگاهی ابوبکر رسانید، ابوبکر پس از شنیدن سخنان علی، گریه‌ای طولانی کرد.

عمر بار دوم گفت: به کسی که از بیعت با تو خودداری کرده است فرصت مده.

ابوبکر بار دیگر به قُنْفُذ گفت: نزد علی برو و به او بگو: امیرالمؤمنین تو را به بیعت با خود فرامی‌خواند.^۱

قُنْفُذ نزد علی آمد و وی را از سخنان ابوبکر آگاه گردانید. علی در پاسخ وی گفت: سبحان الله، چیزی را ادعا کرده است که از آن او نیست.

قُنْفُذ برگشت و سخنان علی را به آگاهی ابوبکر رسانید. وی نیز بار دیگر گریه‌ای طولانی کرد.

---

۱ - لازم به تذکر است که استفاده از لفظ امیرالمؤمنین برای اشاره به خلفا، از دوران عمر در

عمر برخاست و گروهی نیز با وی آمدند، تا این که به درب خانه فاطمه رسیدند.

فاطمه وقتی آگاه شد چه کسانی پشت درب هستند، با صدای بلند چنین گفت:

پدر، رسول خدا، چه چیزهایی که پس از تو، از فرزندی خطاب و ابوقحافه دیدم.

مردم وقتی صدا و گریه فاطمه را شنیدند، گریه کنان برگشتند. نزدیک بود قلب‌های آنان پاره و جگر آنان تکه تکه شود.

اما عمر و عده‌ای باقی ماندند.

آنان علی را از خانه بیرون آوردند و وی را نزد ابوبکر بردند. به علی گفتند: بیعت کن.

علی گفت: اگر بیعت نکنم چه می‌کنید؟

در پاسخ وی گفتند: در این صورت سوگند به خدا، گردن تو را خواهیم زد.

علی گفت: در این صورت بنده خدا و برادر رسول خدا را می‌کشید.

عمر گفت: بنده خدا را می‌کشیم ولی برادر رسول خدا را هرگز.

ابوبکر ساکت بود و سخنی نمی‌گفت؛ کسی در آن میان گفت: آیا او را فرمان نمی‌دهی که با تو بیعت کند.

ابوبکر گفت: تا زمانی که فاطمه در کنار اوست، او را مجبور بر این کار نمی‌کنم.

تا این جا دانستیم که مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة» در کجای کتابش و در چه فضایی به ذکر ماجرای «تهدید به احراق» پرداخته است.

حال می خواهیم با توجه به شناختی که از محتوای کتاب به دست آورده ایم، انگیزه مؤلف آن را کشف نماییم.

ب) نتیجه گیری

به نظر شما، خواننده ای که مطالب مندرج در کتاب «الإمامة و السياسة» را تا انتهای سیر سوم، مطالعه کرده و صحت آن ها را پذیرفته است؛ هنگام ملاحظه مطالبی حاکی از خودداری حضرت امیر علیه السلام از انجام بیعت با ابوبکر (مطالعه سیر چهارم و پنجم)، به چه نتیجه ای می رسد؟

آیا حضرت علی علیه السلام را در تخلف از انجام بیعت با ابوبکر، مُحق می داند یا ایشان را به مخالفت با خلیفه رسول خدا و جماعت مسلمین متهم و محکوم می نماید؟!

آیا چنین خواننده ای، حضرت علی علیه السلام را همچون «سعد بن عباده» مستحق سرزنش نمی انگارد؟ و رفتارهای آن دو را در یک راستا ارزیابی نمی کند؟

بدیهی است که اگر وی، مبانی پی ریزی شده در کتاب «الإمامة و السياسة» را باور کرده و به دلالت آن ها معتقد شده باشد، اولاً: حضرت علی علیه السلام را در استنکافش از پذیرش خلافت ابوبکر، مورد مذمت قرار می دهد!

ثانیاً:

به ابوبکر - به عنوان خلیفه رسول خدا - این حق را می‌دهد که در مقابل مخالفت‌های حضرت علی (ع) به تندی موضع‌گیری نموده و به زور از حضرت علی (ع) مطالبه بیعت نماید!

ثالثاً:

عمر را به واسطه رشادتش می‌ستاید!

به عبارت دیگر، مؤلف کتاب، پس از ترتیب دادن فضایی حاکی از حقیقت خلافت ابوبکر، از ماجرای «مطالبه بیعت از حضرت علی (ع)» و «تهدید عمر مبنی بر سوزاندن خانه فاطمه (ع)» سخن به میان می‌آورد.

او در این ماجرا، از حضرت علی (ع) چهره یک «متخلف» را به نمایش می‌گذارد که از انجام بیعت با خلیفه رسول خدا و پذیرش آن، استنکاف می‌نماید!

لذا، خلیفه مسلمین، این اجازه و حق را دارد که با وی برخورد کرده و برای وادار ساختن او به انجام بیعت، خانه‌اش را به سوزاندن تهدید کند!

در نهایت نیز به گونه‌ای از رفتار ابوبکر یاد می‌کند که بر نرمش و بزرگواری او در برخورد با مخالفان حکومتش دلالت دارد!

بنابراین، هر سنی‌زاده‌ای که در فضای کتاب غوطه‌ور شود، از مشاهده حادثه «تهدید عمر به احراق بیت فاطمه (ع)»، به هیچ نتیجه‌ای جز مذمت و نکوهش حضرت علی (ع) - آن هم به دلیل امتناع از انجام بیعت با ابوبکر - دست نمی‌یابد! و این، همان انگیزه‌ای است که

مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة» را به ثبت «تهدید عمر به احراق»
و داشته است.^۱

توجه

انگیزه فوق، تنها به «ابن قُتَيْبَةَ ناصبی» اختصاص نداشته و همه
تاریخ‌نگاران سنی که ماجرای «تهدید عمر» را در آثارشان به ثبت
رسانده‌اند - آگاهانه یا مقلدانه - در همین فضا سخن گفته و از همین
انگیزه پیروی کرده‌اند؛ چرا که پشتوانه و خاستگاه اصلی ایجاد این فضا
و تحقق این انگیزه، عقاید تند تسنن‌گرایانه است و توجه به روح
ناصری‌گری «ابن قُتَيْبَةَ» در آغاز این نوشتار، تنها، یاری‌رسان مادر کشف
آن گردید.

سایر مورّخین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را در همین فضا
نقل نموده‌اند، عبارت‌اند از:

۱ - بلاذری (متوفای ۲۷۹)

۲ - طبری (متوفای ۳۱۰)

۳ - ابن عبد ربّه (متوفای ۳۲۸)

۴ - ابوالفداء (متوفای ۷۳۲)

---

۱ - مؤلف کتاب، ماجرای استنصارهای شبانه و عیالات ابوبکر و عمر از حضرت زهرا علیها السلام را نیز
با همین انگیزه پلید نقل می‌نماید.

ر. ک: «شعله‌های همیشه» (تألیف: علی لُثَاف).

چرا مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة» از «آتش زدن درب خانه فاطمه (ع)» سخنی به میان نمی‌آورد؟^۱

الف) در مسیر پاسخ‌گویی

تبیین پرسش

با شناختی که از عقاید تند تسنن‌گرایانه مؤلف به دست آوردیم، و با تحلیلی که از انگیزه وی در ثبت مدرک حاکی از «تهدید بیت فاطمه (ع) به احراق» ارائه نمودیم؛ طبیعی است که به این نتیجه دست یابیم که:

همان طور که او مدرک حاکی از «تهدید عمر به آتش افروزی» را در فضای تسنن‌گرایی نقل کرده و با انگیزه مذمت امیرالمؤمنین (ع)، به ثبت آن اقدام نموده است، توقع می‌رود که در صورت وقوع احراق درب خانه فاطمه (ع) نیز از درج آن مدرک تاریخی، هیچ ابایی نداشته باشد؛ چنانچه در گذشته، برخی از «اهل حدیث» به «وقوع احراق» تصریح می‌کردند.

لذا، سؤال اساسی این است که:

آیا عدم ثبت چنین سندی در کتاب «الإمامة و السياسة» به دلیل عدم وقوع حادثه «احراق درب» نمی‌باشد؟

به عبارت دیگر، این سؤال مطرح می‌گردد که:

در شرایطی که مؤلف کتاب، بی‌باکانه از «تهدید عمر مبنی بر احراق

۱ - هر معیاری که رعایت آن، مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة» را از ثبت چنین سندی منصرف گرداند، در سایر مورخین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را نقل نموده‌اند نیز قابل کشف می‌باشد.

بیت فاطمه علیها السلام «سخن می‌رانند، دلیل انصراف او از ثبت «وقوع احراق درب خانه» چیست؟ و این حذف و تحریف، تابع چه معیاری بوده است؟

یادآوری انگیزه مؤلف کتاب «الإمامة و السياسة» از ثبت سند حاکی از «تهدید بیت فاطمه علیها السلام به احراق»

یادآور می‌شویم که انگیزه مؤلف کتاب،^۱ از ثبت «تهدید عمر مبنی بر احراق بیت فاطمه علیها السلام»، اثبات حقانیت و مظلومیت حضرت علی علیه السلام و ایراد خدشه به خلافت ابوبکر نبوده است.

بلکه برعکس، او در فضای اعتقاد غلطش به حقانیت خلافت ابوبکر و با انگیزه مذمت حضرت علی علیه السلام و محکوم نمودن ایشان به تخلف از انجام بیعت با خلیفه رسول خدا، به ثبت «تهدید عمر» اقدام نموده است.

بنابراین، ثبت، تحریف و یا حذف هر سند تاریخی دیگری در کتاب «الإمامة و السياسة»، در راستای صیانت از «این انگیزه» صورت می‌گیرد و تابع حفظ و نگهداری آن می‌باشد.

۱- و سایر موزهین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را نقل نموده‌اند.

نمونه‌هایی از تلاش مؤلف کتاب،^۱ برای صیانت از این انگیزه

برای مثال:

به یاد بیاورید که مؤلف کتاب «الإمامة و السیاسة»، چگونه برای حفظ انگیزه فوق، به ثبت نقل‌های دروغین^۲ بیعت مختاران^۳

-
- ۱- و سایر مورخین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را نقل نموده‌اند.
- ۲- ر. ک: «مظلومی گمشده در سقیفه» (تألیف: علی لناف)، ج ۴، فصل یکم، گفتار چهارم.
- ۳- لازم به یادآوری است که او در ادامه ماجرای «تهدید عمر به احراق بیت فاطمه (علیها السلام)»، تمهید زیرکانه‌ای اندیشیده است تا از طریق آن، سندی که به زعم او حاکی از «مذمت حضرت علی (علیها السلام)» می‌باشد، به هیچ روی و تحت هیچ شرایطی به سندی حاکی از «مذمت ابوبکر» تبدیل نگردد! او با چنین هدف پلیدی دست به ثبت دروغ دیگری می‌یازد و گستاخانه می‌نگارد: «علی تا زمانی که فاطمه زنده بود با ابوبکر بیعت نکرد، فاطمه پس از پدرش رسول خدا فقط ۷۵ شب زنده بود. گویند وقتی فاطمه وفات کرد، علی در پی ابوبکر فرستاد تا نزد وی آید. ابوبکر آمد، بنی‌هاشم نیز نزد علی بودند. علی پس از ستایش پروردگار، ابوبکر را چنین مخاطب قرار داد: عدم بیعت ما با تو به‌خاطر انکار فضیلت و برتری تو نبود، بلکه ما می‌دیدیم که ما نیز در کار خلافت دارای حقی و بهره‌ای هستیم. در این مورد به ما ستم روا داشته شد. آنگاه علی قرابت خود را نسبت به پیامبر یادآور شد، و هنوز سخن او به پایان نرسیده بود که ابوبکر شروع به گریه کرد. ابوبکر گفت: قرابت با رسول خدا از خانواده خودم برایم دوست‌داشتنی‌تر است. من کسی را به کاری فرا نمی‌خوانم مگر آنچه را که رسول خدا به آن خوانده است و آن کاری را انجام می‌دهم که رسول خدا انجام داده است. علی به ابوبکر گفت: میعادگاه ما و شما برای بیعت، فردا در مسجد جامع انشاءالله... ابوبکر... به مسجد رفت، و روی به‌سوی مردم کرد و علی را از این‌که با وی بیعت نکرده است معذور داشت. پس از ابوبکر، علی برخاست و مقام وی را بزرگ داشت و فضیلت و سابقه او را یادآور شد. پس از آن علی با ابوبکر بیعت کرد. مردم نیز به علی گفتند: کاری درست و پسندیده انجام دادی. پس از آن‌که کار بیعت مردم با ابوبکر به پایان رسید، ابوبکر سه روز با مردم سخن گفت؛ ابوبکر با مردم چنین می‌گفت: شما را در بیعت با خود آزاد گذاشته‌ام، آیا کسی این بیعت را ناخوشایند می‌داند؟ علی در صف اول مردم ایستاده بود و می‌گفت: سوگند به خدا، ما تو را سرور و پیشوای خود قرار ندادیم، بلکه این رسول خدا بود که تو را بر ما مقدم داشت، تا دینمان بر جا ماند. چه کسی خواهد تو را به‌خاطر دنیای ما مؤخر گرداند؟»

پرداخته^۱ و یا این اعتراف را از زبان «ابوبکر» نقل کرده است که:
 «دوست می‌داشتم خانه‌ی علی را ترک می‌کردم؛ اگرچه او
 آشکارا با من جنگ می‌کرد.»^۲

۱- ر.ک: بلاذری: أنساب الأشراف، ج ۱، ص ۵۸۷، چاپ مصر؛ طبری: تاریخ الأمم و الملوك، ج ۳، ص ۲۰۷، چاپ دارالتراث؛ ابن عبد ربّه: العقد الفرید، ج ۴، ص ۲۳۷، چاپ بیروت؛ ابوالفداء: المختصر فی أخبار البشر (معروف به: تاریخ ابی‌الفداء)، ج ۱، ص ۱۶۵، چاپ مصر.
 ۲- بدیهی است که هدف مؤلف کتاب، (و امثال او) از ثبت این اعتراف، دفاع از ابوبکر می‌باشد، نه ثبت سندی حاکی از مذمت او؛ چنانچه «ابن ابی‌الحدید، متوفای ۶۵۶» می‌نویسد:
 وَ هَذَا يَدُلُّ عَلَى قُوَّةِ دِينِهِ وَ خَوْفِهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى، فَهُوَ بَأَنْ يَكُونَ مُتَقَبَّهً لَهٗ أَوْلَىٰ مِنْ كَوْتِهِ طَعْنًا عَلَيْهِ.
 و این اعتراف، استحکام دینداری و ترس او از خدا را نشان می‌دهد.
 بنابراین سزاوار است که این اعتراف، فضیلتی برای او محسوب گردد تا طعنه و نکوهشی.
 (شرح نهج البلاغه، ج ۱۷، ص ۱۶۸)

(جالب است که عبدالعزیز نعمانی در مقاله «فاطمه زهرا از ولادت تا افسانه شهادت» (مندرج در فصلنامه ندای اسلام، شماره ۲، ص ۶۹)، ابن ابی‌الحدید را شیعه معرفی می‌نماید!)
 به عبارت دیگر از منظر پیروان مکتب خلافت، اعتراف ابوبکر مبنی بر این‌که «دوست می‌داشتم خانه‌ی علی را ترک می‌کردم، اگرچه او آشکارا با من جنگ می‌کرد»، چنین توجیه می‌شود:
 ابوبکر آن قدر بزرگوار بود که علیرغم این که اجازه داشت جهت سرکوب مخالفین حکومتش از اجبار و تهدید استفاده نماید، ولی در قلب خود مایل به استفاده از این حق نبود و ترجیح می‌داد مجبور به استفاده از این حق نشود!!!
 اما به راستی اگر این اعتراف، حاکی از ذم ابوبکر نمی‌باشد، پس به چه دلیل «ابوعبید متوفای ۲۲۴» به تحریف آن پرداخته و از قول ابوبکر می‌نویسد:
 فَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ فَعَلْتُ كَذَا وَ كَذَا.

دوست داشتم که چنین و چنان نکرده بودم. (الأموال، ص ۱۷۴)

۳- طبری: تاریخ الأمم و الملوك، ج ۴، ص ۲۱۴۰، چاپ لیدن (= ج ۳، ص ۳۴۰، چاپ دار سویدان)؛ ابن عبد ربّه: العقد الفرید، ج ۴، ص ۲۶۸، چاپ مصر (= ج ۵، ص ۲۱، چاپ دارالکتب).

معیار مؤلف کتاب،^۱ برای ثبت یا کتمان حوادث فاطمیّه

در حقیقت، در کتاب «الإمامة و السیاسة»، از درج هر سند و مدرکی که دلالت آن - به گونه‌ای - در تعارض با «انگیزه مؤلف کتاب، از ثبت تهدید عمر» قرار گیرد، اجتناب شده است.^۲

(ب) نتیجه گیری

آری! مؤلف کتاب «الإمامة و السیاسة» از ثبت «احراق درب خانه فاطمه (ع)

۱ - و سایر مورّخین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را نقل نموده‌اند.

۲ - همان‌طور که در ماجرای «تهدید به احراق» ملاحظه فرمودید، مورّخین اهل سنت (به پشتوانه عقاید تند تسنن‌گرایانه‌شان)، تنها به ثبت حوادثی پرداخته‌اند که با انگیزه آنان از درج این حوادث، در تعارض قرار نگیرد؛ یعنی: انگشت اتهام خواننده را به سمت نظام خلافت برنگرداند و باور خواننده را به سوی حقانیت عملکردهای امیرالمؤمنین و فاطمه زهرا (ع) متمایل نسازد.

بنا بر «انگیزه و معیار فوق»، حوادث فاطمیّه به سه دسته تقسیم می‌شوند:

دسته اول: حوادثی‌اند که باید به‌طور کامل حذف یا تحریف شوند؛ زیرا کوچک‌ترین اشاره‌ای به حقیقت آن‌ها، در تعارض با «انگیزه و معیار» مورّخ سنی قرار می‌گیرد؛ همانند حوادث مربوط به ضرب و جرح حضرت زهرا (ع).

دسته دوم: حوادثی‌اند که نیازی به حذف یا تحریف ندارند و حتی اگر به‌طور کامل نیز نقل شوند؛ نه تنها با «انگیزه و معیار» مورّخ سنی در تعارض نمی‌افتند؛ بلکه، تأمین‌کننده هدف او نیز به شمار می‌روند؛ همانند حوادث مربوط به هجوم منجر به شکست تحضن (هجوم اول) یا استتصارهای شبانه.

دسته سوم: حوادثی‌اند که نیازمند به نوع خاصی از تحریف می‌باشند و اگر این حوادث، به صورت «تقلیل یافته» نقل گردند، نه تنها در تعارض با «انگیزه و معیار» مورّخ سنی قرار نمی‌گیرند؛ بلکه، تأمین‌کننده هدف او نیز محسوب می‌شوند؛ همانند حوادث احراق بیت فاطمه (ع) که به صورت تقلیل یافته (= تهدید به احراق) نقل گردیده‌اند. به عبارت دیگر، «انگیزه و معیار» مذکور، مورّخ سنی را بر آن داشته است تا برخی حوادث فاطمیّه را به‌طور کامل از صفحه کتابش محو نسازد؛ بلکه آن را تحریف کرده و به صورت «تقلیل یافته» نقل نماید.

این مجازات می‌انگارد!^۱

ولی این احتمال نیز وجود دارد که برخی از خوانندگان کتابش، تحت تأثیر عواطفشان قرار گرفته و با مشاهده اسناد حاکی از وقوع آتش‌افروزی، ناگهان انگشت اتهام را به سوی ابوبکر نشانه روند.^۲

در این صورت، ثبت «وقوع احراق درب» از نظر مؤلف کتاب، نوعی «نقض غرض» محسوب گشته^۳ و با توجه به این نکته بسیار حساس که «احادیث وقوع احراق، قابل تشکیک در دلالت و قابل تأویل در

۱ - چنانچه «قاضی عبد الجبار، متوفای ۴۱۵» می‌نویسد:

فَأَمَّا مَا ذُكِرَ مِنْ حَدِيثِ عُمَرَ فِي بَابِ الْأَخْرَاقِ فَلَوْ صَحَّ لَمْ يَكُنْ طَعْنًا عَلَى عُمَرَ لِأَنَّ لَهُ أَنْ يُهْدَى مِنْ أُمَّتِنَا عَنْ الْمِيَانَةِ إِرَادَةَ لِلْخِلَافِ عَلَى الْمُسْلِمِينَ.

آنچه که [شیعیان] از حادثه آتش‌افروزی توسط عمر ذکر کرده‌اند، اگر هم درست باشد، ایرادی برای او نیست. چرا که عمر حق داشته است تا هر کسی را که به عنوان مخالفت با مسلمین از انجام بیعت سر باز زده است؛ تهدید کند. (المعنی، ج ۲، ص ۳۳۱)

۲ - از نظر مورخینی که ماجرای «تهدید به احراق» را ثبت کرده‌اند، این احتمال که خواننده سنی، هنگام مواجهه با سندی حاکی از «احراق درب خانه فاطمه علیها السلام»، ابوبکر را به «ارتکاب جنایت» متهم کند؛ احتمالی کاملاً جدی است؛ به ویژه آن‌که از قول ابوبکر نوشته‌اند:

«دوست می‌داشتیم روزی که بر فُجائتة سلمی دست یافتیم یا او را می‌کشتم و یا این‌که آزادش می‌کردم و هرگز او را به آتش نمی‌کشیدم.»

بنابراین هر چقدر هم که مورخین سنی این حق را به ابوبکر بدهند که برای سرکوب مخالفانش از «سوزاندن با آتش» بهره ببرد، ولی چون خود خلیفه - در ماجرای فُجائتة - استفاده از این حق را ناخوشایند دانسته است، لذا مورخین سنی برای صیانت از انگیزه‌شان در نقل ماجرای «تهدید به احراق»، از درج اسناد حاکی از «احراق درب خانه فاطمه علیها السلام» صرف‌نظر نموده‌اند.

۳ - او با همین هدف، از ثبت حوادث «هجوم به بیت فاطمه علیها السلام» و «یورش به

حضرت زهرا علیها السلام» اجتناب می‌ورزد.

الفاظشان نمی‌باشند»^۱ از اشاره به وقوع این حادثه در ادامه ماجرای «تهدید عمر»، پرهیز کرده است.^۲

جستجو برای کشف اسناد حاکی از « آتش زدن درب خانه فاطمه (ع) » در منابع اهل سنت

الف) قرائن آتش زدن درب خانه فاطمه (ع)

قرینه یکم)

«بلاذری، متوفای ۲۲۴»^۳ می‌نویسد:

أَنَّ أَبَا بَكْرٍ أَرْسَلَ إِلَى عَلِيٍّ يُرِيدُ التَّبِيعَةَ فَلَمْ يُبَايِعْ. فَجَاءَ عُمَرُ^۴
وَمَعَهُ فَتِيلَةٌ.^۵

۱- یعنی معنای این‌گونه احادیث، قابل دگرگون‌سازی به معنای دیگری نمی‌باشد.
۲- سایر مورّخین سنی که ماجرای «تهدید به احراق» را نقل نموده‌اند، با انگیزه‌هایی مشابه، از ثبت و درج «وقوع احراق درب خانه فاطمه (ع)» پرهیز کرده‌اند.
البته این نحوه از کتمان حقایق در قرون نخستین، الگوی نسل‌های بعدی نیز قرار گرفته و برخی مورّخین، به پیروی (آگاهانه یا مقلدانه) از عملکرد پیشینیان، از ثبت «اسناد احراق» پرهیز کرده‌اند؛ به گونه‌ای که هیچ کدام از نقل‌های آتش افروزی، در چاپ‌های فعلی از منابع اهل سنت، یافت نمی‌شود.

۳- «ذهبی، متوفای ۷۴۸» درباره‌ی او می‌نویسد: حَافِظٌ أَخْبَارِيٌّ عَلَّامَةٌ.

او، حافظ احادیث بسیار، آگاه به تاریخ و فردی دانشمند بود. (تذکره الحفاظ، ج ۳، ص ۸۹۲)

۴- در وصف نحوه « آمدن عمر » می‌خوانیم: لَمَّا جَاءَ إِلَى نَيْتِ عَلِيٍّ لِيُخْرِقَهُ عَلِيٌّ مِنْ فِيهِ. عمر سوی خانه علی آمد تا خانه را با اهلش بسوزاند.

ر.ک: «روضه المناظر» (تألیف: ابن شحنة، متوفای ۸۸۲)، چاپ در حاشیه کتاب «الکامل»

(تألیف: ابن اثیر، متوفای ۶۳۰)، ج ۱۱، ص ۱۱۳، چاپ الأفندی، ۱۳۰۱ ق (= ج ۷، ص ۱۶۴).

۵- أنساب الأشراف، ج ۱، ص ۵۸۶.

ابوبکر سراغ علی فرستاد تا از وی بیعت بگیرد؛ ولی او بیعت ننمود؛ لذا عمر، فتیله^۱ به دست، آمد.

قرینه دوم)

«ابو الفداء، متوفای ۷۳۲»^۲ می‌نویسد:

فَأَقْبَلَ عَمْرٌ بِشَيْءٍ مِنْ نَارٍ عَلِيٌّ أَنْ يُضْرِمَ الدَّارَ.^۳

عمر با پاره‌ای از آتش پیش آمد تا خانه را به آتش کشد.

همچنین، در نقل «ابن عبد ربّه، متوفای ۳۲۸»^۴ می‌خوانیم:

فَأَقْبَلَ بِقَبَسٍ مِنْ نَارٍ عَلِيٌّ أَنْ يُضْرِمَ عَلَيْهِمُ الدَّارَ.^۵

او با پاره‌ای از آتش پیش آمد تا خانه را بر سر اهلش به آتش کشد.

---

۱ - فتیله به ریسمان تابیده‌ای گویند که برای برافروختن آتش، آن را شعله‌ور می‌سازند.

۲ - «ذهبی، متوفای ۷۴۸» درباره‌ی او می‌نویسد: وَكَانَ الْمُؤَيَّدُ كَرِيماً فَاضِلاً عَارِفاً لِلْفِقْهِ.

المؤید [عماد الدین، ابو الفداء، اسماعیل بن علی] فردی کریم، فاضل و دانای به احکام بود.

(سیر أعلام النبلاء، ج ۲۳، ص ۲۷۴)

۳ - المختصر فی أخبار البشر، ج ۱، ص ۱۵۶.

۴ - العقد الفرید، ج ۵، ص ۱۳.

(ب) نشانه‌هایی از اسناد آتش زدن درب خانه فاطمه (ع)

نشانه یکم)

«ابن ابی الحدید معتزلی، متوفای ۶۵۶»^۱ می‌نویسد:

فَأَمَّا حَدِيثُ التَّحْرِيقِ... الشَّيْعَةُ تَنْفَرِدُ بِهِ، عَلَى أَنَّ جَمَاعَةً مِنْ
أَهْلِ الْحَدِيثِ قَدْ رَوَوْا نَحْوَهُ.^۲

اما واقعه آتش‌افروزی... آن را تنها شیعیان نقل کرده‌اند؛
هر چند که گروهی از «اهل حدیث» نیز همانند آن را روایت
کرده‌اند.

نشانه دوم)

در ادامه دیدگاه ابن ابی الحدید معتزلی، به نوشته یکی از فقها و
متکلمین نامدار امامیه اشاره می‌کنیم:

«ذوالمجدین، جناب سید مرتضی علم الهدی (ع)، متوفای ۴۳۶» در
پاسخ به «قاضی عبد الجبار، متوفای ۴۱۵» می‌نویسد:

قَدْ بَيَّنَّا أَنَّ خَيْرَ الْإِحْرَاقِ قَدْ رَوَاهُ غَيْرُ الشَّيْعَةِ مِمَّنْ لَا يُتَّهَمُ
عَلَى الْقَوْمِ...^۳

۱- «ذهبی، متوفای ۷۴۸» به معتزلی بودن «ابن ابی الحدید» تصریح کرده و می‌نویسد:
فَلَيْسَ الْبُرْهُنُ مُعْتَزَلِيًّا.

عزالدین [عبد الحمید بن هبة الله، مشهور به ابن ابی الحدید] معتزلی بود.
(سیر اعلام النبلاء، ج ۲۳، ص ۲۷۴)

۲- شرح نهج البلاغه، ج ۲، ص ۲۱.

۳- الشافی فی الإمامه، ج ۴، ص ۱۱۹.

روشن نمودیم که خبر آتشافروزی را جماعتی از راویان غیر شیعه - که نزد اهل سنت متهم نیستند - نیز نقل کرده‌اند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری^۱

مروری دیگر بر حوادث تلخ «هجوم به بیت فاطمه (علیها السلام)»:

حادثه یکم

ابوبکر دستور اکید صادر می‌کند:^۲

قَالَ: أَتَيْتَنِي بِهِ بِأَعْتَفِ الْعُنْفِ.^۳

گفت: او (علی بن ابی طالب (علیه السلام)) را به شدیدترین نحو ممکن [و به هر صورت، به جهت اخذ بیعت] به نزد من بیاور.

إِنْ أَبَوْا فَقَاتِلَهُمْ.^۴

اگر [برای انجام بیعت] خارج نشدند، با آن‌ها بجنگ!

---

۱ - این «جمع‌بندی و نتیجه‌گیری» برای کسانی نوشته شده است که در نزد آنان، «صِرْفِ تهدید اهل بیت رسول خدا (علیهم السلام) به کشتن و سوزاندن»، برای «اثبات وجوب برائت جستن از خلیفه و هوادارانش» کافی نمی‌باشد! همانان که ساده و بی‌خیال، از کنار اسناد «تهدید به احراق» می‌گذرند و به زعم خود، به دنبال «سندی حاکی از وقوع احراق» می‌گردند!

۲ - جالب است که در توصیف شخصیت خلیفه اظهار شده است:

«... خلیفه که بر اساس روحیه شخصی خویش، تمایلی به برخورد خشونت‌بار با علی (ع) و بنی‌هاشم نداشت...!»

اصغر قائدان: تحلیلی بر مواضع سیاسی علی بن ابی طالب (علیه السلام)، ص ۹۳.

۳ - ر.ک: «أنساب الأشراف» (تألیف: بلاذری، متوفای ۲۸۹)، ج ۱، ص ۵۸۷ (= ج ۲، ص ۲۶۹).

۴ - ر.ک: «العقد الفرید» (تألیف: ابن عبد ربه، متوفای ۳۲۸)، ج ۴، ص ۲۴۲ (= ج ۴، ص ۲۵۹).

حادثه دوم)

عمر هیزم می طلبد:

فَدَعَا بِالْحَطَبِ^۱.

دستور داد: هیزم فراهم آورید!

حادثه سوم)

عمر فتیله می آورد:

فَجَاءَ عُمَرُ وَمَعَهُ فَتِيلَةٌ^۲.

پس عمر، فتیله به دست، آمد.

حادثه چهارم)

عمر پاره‌های آتش می آورد:

فَأَقْبَلَ عُمَرُ بِشَيْءٍ مِنْ نَارٍ^۳.

عمر با پاره‌های از آتش پیش آمد.

حادثه پنجم)

عمر سوگند یاد می کند:

وَ اللَّهُ! لَأَحْرَقَنَّ عَلَيْكُمْ أَوْ لَتَخْرُجُنَّ إِلَى الْبَيْعَةِ^۴.

به خدا سوگند! یا برای بیعت خارج می شوید یا خانه را بر

شما به آتش می کشم.

۱- ر. ک: «الإمامة و السياسة» (تأليف: ابن فُنَيْنِيَه، متوفى ۲۷۶)، ج ۱، ص ۱۲.

۲- ر. ک: «أنساب الأشراف» (تأليف: بلاذري، متوفى ۲۲۴)، ج ۱، ص ۵۸۶.

۳- ر. ک: «المختصر في أخبار البشر» (تأليف: أبو الفداء، متوفى ۷۳۲)، ج ۱، ص ۱۵۶.

۴- ر. ک: «تاريخ الأمم و الملوك» (تأليف: طبري، متوفى ۳۱۰)، ج ۲، ص ۴۴۳.

حادثه ششم)

عمر آتش می افروزد:

فَوَجَّهُوا إِلَىٰ مَنْزِلِهِ، فَهَجَمُوا عَلَيْهِ وَ أَحْرَقُوا بَابَهُ...^۱

به سمت منزل وی (امیرالمؤمنین علی علیه السلام) شتافتند و به او
یورش بردند و درب خانه اش را به آتش کشیدند.

۱- ر.ک: «إثبات الوصیة» (منسوب به مسعودی، متوفای ۳۴۵)، ص ۱۴۳.

ذهبی (متوفای ۷۴۸) درباره مسعودی می نویسد:

وَ كَانَ مُعْتَزِلًا.

لو معتزلی بود.

(سیر أعلام النبلاء، ج ۱۵، ص ۵۶۹؛ تذكرة الحفاظ، ج ۳، ص ۸۵۷)

جالب توجه است که: شبکی (متوفای ۷۷۱) مسعودی را شافعی قلمداد می نماید.

(ر.ک: الطبقات الشافعیة الكبرى، ج ۳، ص ۲۵۶-۲۵۷)

ثبت سند حاکی از «ضرب و جرح حضرت زهرا علیها السلام» توسط «ابن قتیبه» و حذف آن از کتاب «المعارف»

یکی دیگر از آثار «ابن قتیبه»، کتاب «المعارف» می‌باشد که متأسفانه دستخوش تحریف گردیده است.

«عالم شیعی، ابن شهر آشوب مازندرانی رحمته الله، متوفای ۵۸۸» می‌نویسد:

وَفِي مَعَارِفِ الْقُتَيْبِيِّ: أَنَّ مُحْسِنًا فَسَدَ مِنْ رَاحِمٍ قُنْفُذِ الْعَدَوِيِّ.^۱
در کتاب «معارف» تألیف «ابن قتیبه» چنین نقل شده است:
محسن به دلیل ضربه سنگین قنفذ - از قبیله بنی‌عدی - از میان رفت.

هر چند در چاپ‌های فعلی از کتاب «المعارف» از «مرگ حضرت محسن علیه السلام در کودکی»! سخن به میان آمده است؛^۲ ولی «گنجی شافعی، متوفای ۶۵۸» در کتاب خود به نام «کفایة الطالب، صفحه ۴۱۳» تصریح نموده است که:

«ابن قتیبه» قائل به «سقط شدن حضرت محسن علیه السلام» بعد از رحلت رسول خدا صلی الله علیه و آله بوده است.^۳

بدیهی است آنچه این شخصیت برجسته اهل سنت به «ابن قتیبه» نسبت می‌دهد، در تعارض با متن مندرج در چاپ‌های امروزی از کتاب «المعارف» می‌باشد.

۱ - مناقب آل ابی طالب، ج ۳، ص ۴۰۷.

۲ - المعارف، ص ۹۲ (چاپ دار احیاء التراث العربی).

۳ - ر. ک: بیوست سوم.

٤١٣

وكانت تخرج الى المسجد وهي جارية فيأزحها على عليه السلام ويقول لها من أخوالك؟ فتقول (وه وه) أمني كلباً ، نجسم ولد علي «ع» لعلمه في هذه الرواية أربعة عشر ولداً وعشرون امرأة .

هكذا ذكره غير واحد من أهل السير ، (وأسقط أبو عبد الله) اللقيد العمون من الختمية وجعل أب بكر كنية لعمد الأسنر ، ولم يذكر محمد الأوسط ، وذكر أبو الفرج علي الأموي الأصبهاني في مقاتل آل أبي طالب الذين قتلوا مع أمير المؤمنين : أبي عبد الله الحسين «ع» ، جعفرأ ، وعليأ ، وعثمان والعباس ، ومحمد الأسنر ، وأسقط عبيد الله ، وما ذكره اللقيد أشبهه عندي بالصواب ، وأسقط اللقيد من البنات أربعاً : وهن رمة الصنري ، وأم كلثوم الصنري ، وأم جعفر جعلها كنية لجماعة ، وهذا قريب ، ولم يذكر الابنة التي هلكت وهي جارية.

وزاد علي الجمهور ، وقال : إن فاطمة عليها السلام اسقطت بمد النبي ذكراً ، كان سماه رسول الله ﷺ محمناً ، وهذا شيء لم يوجد عند أحد من أهل النقل إلا مند ابن قتيبة .

فاهدة في ذكر المعقبين من أولاد أمير المؤمنين ﷺ

ومن قتل زمن مات وهو صغير رضوان الله عليهم اجمعين

أولهم أمير المؤمنين الحسن بن علي عليه السلام ، كنيته أبو محمد ، وولد بالمدينة ليلة النصف من رمضان سنة ثلاث من الهجرة ، وكان أشبه الناس برسول الله صلى الله عليه وآله وسلم .

لما أخبرنا ابن الزبيدي ، أخبرنا أبو الوقت العنبري ، أخبرنا الهادي

خاتمه

یادآوری «سخنان عمر مبنی بر تهدید بیت فاطمه علیها السلام به سوزاندن» تنها به گذشته‌های دور و عصر مورّخین سنی اختصاص نداشته است و در دوران معاصر نیز شاهد آن بوده‌ایم. برای مثال، به «قصیده عُمریّه»، سروده «محمد حافظ بن ابراهیم (ملقب به: شاعر النیل)، متوفای ۱۳۵۱» اشاره می‌کنیم که در «مدح و ستایش عمر» می‌باشد! سراینده مصری این قصیده، در مقام یادآوری یکی از «افتخارات عمر» می‌گوید:

وَ قَوْلَةَ لِعَلِيٍّ قَالَهَا عُمَرُ

أَكْرَمَ بِسَامِعِهَا أَعْظَمَ بِمُلْتَقِيهَا

حَرَقْتُ دَارَكَ لَا أَبْقَى عَلَيْكَ بِهَا

إِنْ لَمْ تُبَايِعْ وَ بِنْتُ الْمُصْطَفَى فِيهَا^۱

چه نیکو سخنی عمر به علی گفت، شنونده این کلام را گرامی بدار و گوینده‌اش را بزرگ بشمار. بی‌تردید به آتش می‌کشم خانه‌ات را و نمی‌گذارم در آن بمانی، در صورتی که بیعت نکنی؛ اگرچه دختر پیامبر در آن خانه باشد.

۱- دیوان حافظ ابراهیم، ج ۱، ص ۸۲ (بیروت، ۱۹۳۷ م).

زخم آتش * ۱۹۳

«حافظ ابراهیم» در ادامه این دو بیت، در «تمجید از شجاعت عمر» می‌گوید:

مَا كَانَ غَيْرُ أَبِي حَفْصٍ يَفُوهُ بِهَا

أَمَامَ فَارِسِ عَدْنَانَ وَ حَامِيهَا

چه کسی غیر از بو حفص این توان را داشت تا در مقابل شهسوار عدنانیان و مدافع آنان چنین سخنی بگوید.

و آن گاه که تعصب، دیده عقل را نابینا می‌کند

استاد جعفر سبحانی درباره شعر «حافظ ابراهیم» می‌نویسد:
جای بسی شگفتی است که شاعر نیل، آن‌چه موجب هلاک می‌شود را موجب نجات و گناهان را حسنات به حساب آورده است.
و آیا این امر، جز برای آن است که دوستی، آدمی را کور و کر می‌کند؟!^۱

۱ - الحجّة الغراء علی شهادة الزهراء علیها السلام، ص ۴۴.

فهرست منابع

تمامی اسناد و مدارک مندرج در این دانشنامه را از منابع ذیل
برگرفته ایم:

- ۱) مأساة الزهراء عليها السلام (۲ جلدی): استاد سید جعفر مرتضی عاملی.
- ۲) الهجوم علی بیت فاطمه عليها السلام: استاد شیخ عبدالزهراء مهدی.
- ۳) إحراق بیت فاطمه عليها السلام: استاد شیخ حسین غیب غلامی هرساوی.
- ۴) الحجّة الغراء علی شهادة الزهراء عليها السلام: استاد شیخ جعفر سبحانی.
- ۵) ظلمات فاطمة الزهراء عليها السلام: شیخ عبدالکریم عقیلی.
- ۶) محنة فاطمه عليها السلام: شیخ عبدالله ناصر.
- ۷) إحراق بیت الزهراء عليها السلام: سید محمد حسین سجّاد.